

Zavod za varstvo
kulturne dediščine Slovenije
Služba za kulturno dediščino
Območna enota Novo mesto

S

pomeniškovarstevni ODSEVI v letu 2023

Letno poročilo novomeške območne enote
Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije

ZVKDS, Območna enota Novo mesto

SPOMENIŠKOVARSTVENI ODSEVI V LETU 2023

Letno poročilo novomeške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije

Založil | Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Poljanska cesta 40, SI-1000 Ljubljana

Zanj | Jernej Hudolin, generalni direktor

Glavna urednica | Lucija Fabjančič

Uredniški odbor | mag. Pavla Peterle Udovič, Judita Podgornik Zaletelj, mag. Dušan Štepec, Vita Weiss Babič

Avtorji prispevkov | mag. Uroš Bavec, Tina Britovšek, Lucija Fabjančič, Anica Gabrič, Tanja Golob, dr. Tomaž Golob, dr. Ana Krevelj, mag. Tanja Mesojedec, mag. Pavla Peterle Udovič, Judita Podgornik Zaletelj, Martin Pungerčar, mag. Zdenka Salmič Pungerčar, Mitja Simič, Dušan Strgar, mag. Dušan Štepec, Bojan Zaletelj, Mojca Verček Rems, Vita Weiss Babič

Jezikovni pregled | Marjeta Žebovec

Oblikovanje | Vita Weiss Babič

Novo mesto, februarja 2024

Spletna izdaja. Publikacija je v digitalni obliki prosto dostopna na spletni strani
<https://www.zvkds.si/>

ZAVOD ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE SLOVENIJE
OBMOČNA ENOTA NOVO MESTO

SPOMENIŠKOVARSTVENI ODSEVI V LETU 2023

Letno poročilo novomeške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije

1	Uvodna beseda	4
2	Statistični pregled stanja registra nepremične kulturne dediščine in razglasitve kulturnih spomenikov v letu 2023	7
2.1	Stanje registra nepremične kulturne dediščine na območju ZVKDS, OE Novo mesto, v letu 2023	7
2.2	Prejete pobude in oddani predlogi za razglasitve in derazglasitve kulturnih spomenikov na območju ZVKDS, OE Novo mesto, v letu 2023	8
3	Pregled stanja arhiva ZVKDS, OE Novo mesto, v letu 2023	9
3.1	Stanje arhiva upravnega in drugega dokumentarnega gradiva	9
3.2	Stanje arhiva strokovnih elaboratov	9
3.3	Urejanje prostorov za hrambo arhiva upravnega in drugega dokumentarnega gradiva	10
4	Statistični pregled obravnavanih zadev v letu 2023	11
5	Strokovno spremljanje in izvajanje varstva kulturne dediščine v letu 2023 – izbrana poročila	12
5.1	Strokovni nadzor nad arheološkimi raziskavami	12
5.2	Strokovni nadzor nad posegi v spomenike in dediščino	15
5.3	Izvedba konservatorsko-restavratorskih raziskav na terenu	60
5.4	Izdelava in dopolnitev grafične dokumentacije	64
5.5	Konservatorsko-restavratorska dela v izvedbi restavratorske delavnice ZVKDS, OE Novo mesto	70
5.6	Prezentacija in interpretacija kulturne dediščine	78
5.7	Evidentiranje izgubljene dediščine	83
6	Poročilo o popisu škode na nepremični kulturni dediščini po naravnih nesrečah v letu 2023	84
7	Upravljanje gradu Grm – investicije in dogodki na gradu v letu 2023	86
7.1	Pregled investicij na gradu Grm v letu 2023	86
7.2	Ureditev vhodnega preddverja gradu in prezentacija reliefov iz kapele Božjega groba v Arkadah	87
7.3	Dogodki na gradu Grm v letu 2023	90
7.4	Vodstva po gradu Grm v letu 2023	91
8	Praznovanje 40 let delovanja novomeške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije	92
9	Skrb za strokovni razvoj in popularizacijo kulturne dediščine	98
9.1	Organizacija strokovnih posvetov	98
9.2	Izvedba predavanj, okroglih miz in pogovornih večerov	101
9.3	Sodelovanje na razstavah	108
9.4	Interno medsebojno izobraževanje zaposlenih ZVKDS, OE Novo mesto	110
9.5	Mednarodno sodelovanje	112
9.6	Objave	115

1

UVODNA BESEDA

mag. Dušan Štepec, vodja OE Novo mesto

Praznovanje 40-letnice novomeške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije v letu 2023 nas je spodbudilo tudi k pisanju prvega letopisa naše enote. Z njim smo želeli pripraviti pregledno in s slikovnim gradivom opremljeno vsebinsko poročilo o delu, ki nam ga je na novomeški območni enoti ZVKDS uspelo opraviti v letu 2023. Tovrstna poročila so bila običajna zavodska praksa v preteklosti, ko je novomeška enota delovala še samostojno kot Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto. Takrat so se poročila pisala iz potrebe po poročanju takratnim financerjem. To so bili poleg Ministrstva za kulturo tudi občine, ki so sofinancirale varstveno dejavnost na območju delovanja novomeške varstvene službe.

Po reorganizaciji varstvene službe leta 1999 je pripravo letnih poročil prevzel takrat na novo ustanovljeni Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Ker so njegova letna poročila prilagojena obravnavi na ravni Ministrstva za kulturo in zaradi tega ne prikažejo v celoti pestre palete našega opravljenega dela, smo se v Novem mestu odločili, da pripravimo nekoliko bolj obširno različico letnega poročila. Z njim želimo seznaniti zainteresirano javnost z opravljenim delom in jo ozavestiti o pomenu ohranjanja in obnove dediščine v lokalnem okolju pa tudi spodbuditi lastnike in upravljalce dediščine ter nosilce lokalnega razvoja k vlaganjem v ohranjanje in obnovo dediščine. Zaradi tega smo vsebino strukturirali tako, da je pregledna, berljiva in da bo kadarkoli kasneje omogočala tudi primerjalne analize naših aktivnosti.

Z letopisom nagovarjamo tudi župane in njihove strokovne službe. Želimo jim predstaviti aktivnosti, ki so se izvedle na področju varovanja in ohranjanja dediščine v njihovih občinah, jih seznaniti z rezultati in aktualnimi vprašanji, na podlagi katerih bodo občine lažje načrtovale kratkoročne in dolgoročne ukrepe varstva in ohranjanja dediščine v svojem lokalnem okolju v prihodnosti.

Kot je bilo že na začetku omenjeno, je delo novomeške enote v letu 2023 v precejšnji meri zaznamovalo praznovanje 40-letnice obstoja. Jubilej smo zaznamovali z več različnimi aktivnostmi. S potujočo razstavo z naslovom *Obrazi dediščine jugovzhodne Slovenije*, ki smo jo pripravili jeseni 2022, smo v letu 2023 gostovali v devetih od osemnajstih občin, ki jih pokriva naša enota. Letos nameravamo gostovanja nadaljevati, saj se želimo z razstavo predstaviti praktično v vseh občinah, ki jih pokrivamo.

Veliko truda je bilo s strani sodelavcev v lanskem letu vloženega tudi v pripravo priložnostne panojske razstave na prostem z naslovom *Grad Grm v odsevu časa*, ki smo jo slavnostno odprli na dvorišču gradu Grm 29. septembra 2023, ob osrednjem praznovanju naše 40-letnice.

Posebnost lanskega leta je bil zagon Informacijskega sistema eDediščina (ISeD), ki je bil razvit v okviru projekta Celovita informacijska podpora procesom varstva nepremične kulturne dediščine. Priprava in zagon sistema sta bila v pristojnosti Ministrstva za kulturo oziroma Informacijsko-dokumentacijskega centra za dediščino. Na portalu državne uprave GOV.SI je Ministrstvo za kulturo zapisalo, da njegova aplikacija ISeD (<https://ised.gov.si/app>) omogoča:

- vzdrževanje in uporabo registra nepremične kulturne dediščine, vključno s

pripravo predlogov za razglasitev nepremičnih kulturnih spomenikov (modul eRNPĐ),

- vzdrževanje in uporabo registra nesnovne kulturne dediščine (modul eRNSD),
- vzpostavitev in vzdrževanje sistema varstvenih območij dediščine (modul eVOD),
- učinkovito spremljanje izvajanja arheoloških raziskav in nadzora nad njimi (modul eArheologija).

Aplikacija ISeD po besedah ministrstva podpira vse faze navedenih procesov varstva in vključuje različne deležnike: Ministrstvo za kulturo, pristojne organizacije za varstvo kulturne dediščine, izvajalce arheoloških raziskav in državljane. Uporabljajo jo lahko registrirani uporabniki.

Ker se je zagon omenjene aplikacije v praksi razvlekel čez celotno leto, smo temu ustrezno morali prilagoditi naloge, povezane z registrom nepremične kulturne dediščine in z razglašanjem kulturnih spomenikov, ki jih aplikacija sistemsko podpira. Ker smo aplikacijo v letu 2023 šele dobro spoznavali, smo bili zaradi tega manj učinkoviti pri dopolnjevanju podatkov v registru nepremične kulturne dediščine in pri pripravi predlogov za razglasitev kulturnih spomenikov. Tako nam v lanskem letu ni uspelo dokončati skupinskega odloka za kulturne spomenike lokalnega pomena na območju občine Mirna Peč. To nalogo želimo dokončati čim prej, saj nas letos čakajo že nove naloge v zvezi s pripravo predlogov oziroma odlokov za posamično ali skupinsko razglasitev kulturnih spomenikov. Takoj po mirnopoškem skupinskem odloku se bomo lotili šentjernejskega in nato še skupinskega odloka za občino Mokronog - Trebelno.

V lanskem letu se je izvajala obnova kulturnih spomenikov, ki je bila sofinancirana po dvoletnem razpisu Ministrstva za kulturo. Javni razpis za izbor kulturnih projektov na področju nepremične kulturne dediščine in kulturnih projektov iz programa sanacije najbolj ogroženih in najpomembnejših kulturnih spomenikov v letih 2023 in 2024 je bil odprt od 10. februarja do 13. marca 2023. Vsi smo se močno trudili in pomagali prijaviteljem, da so vloge pravočasno in kakovostno izpolnili. Kot vedno je potreb po finančni pomoči več, kot pa je ponuja državni proračun. Za obdobje 2023–2024 je bilo iz državnega proračuna v razpisu namenjenih zgolj 4.635.844,00 EUR. Na razpisu je bilo z območja naše območne enote uspešnih 11 projektov, ki so prejeli 617.394,10 EUR, kar je 13 odstotkov vseh razpisanih sredstev. Tudi sredstva za obnovo dediščine s strani lokalnih skupnosti so zelo skromna. Veseli nas sicer, da v skoraj vseh občinah zagotavljajo vsakoletne redne razpise za obnovo kulturnih spomenikov. Občina Šentjernej je bila ena redkih, ki tega razpisa v letu 2023 ni zagotovila. Občina Krško pa je bila s 30.000 EUR najbolj radodarna na tem področju. Sicer pa se razpisana sredstva na posamezno občino na leto gibljejo v povprečju med 5000 in 15.000 EUR. Skrb zbuja dejstvo, da je Mestna občina Novo mesto, ki sodi po različnih kazalnikih med bolj razvite občine v Sloveniji, zagotovila zgolj 7000 EUR. Tudi pri občinskih razpisih smo sodelovali po najboljših močeh. Pomagali smo prijaviteljem pri prijavih, sodelovali pri pripravi razpisov in v razpisnih komisijah. Kljub resnično majhnim sredstvom se je z izdatnimi finančnimi sredstvi lastnikov na terenu v letu 2023 veliko obnavljalo, kar dokazujejo tudi številni spomeniškovarstveni projekti, ki jih izpostavljamo v posebnem poglavju v našem letopisu. Pri njih smo sodelovali v vlogi raziskovalcev, soglasodajalcev, dokumentalistov, nadzornikov in usmerjevalcev obnove.

Stalnica našega dela je skrb za grad Grm, kjer domuje naša enota. Grad Grm je kulturni spomenik lokalnega pomena in od leta 2009 v državni lasti. Upravlja ga Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Vsakoletna investicijska sredstva, ki jih pridobimo od Ministrstva za kulturo, nikakor ne zadoščajo za stabilno vzdrževanje gradu. V letu 2023 smo lahko izdelali zgolj tri nova okna v prvem nadstropju gradu ter poskrbeli za najnujnejše vzdrževanje strehe, skozi katero je na več mestih zamakalo. Pomembna investicija s strani Ministrstva za kulturo je bila izdelava projektno gradbene dokumentacije za transformatorsko postajo pri gradu. Ko bo zgrajena, na to računamo naslednje leto, bo grad Grm končno imel

svoj priključek na javno električno omrežje. Do takrat pa smo vezani na elektriko iz sosednjega Revoza.

Prenova gradu, na katero smo računali z energetske sanacije v okviru Načrta za odpornost in okrevanje (NOO), se na žalost ni zgodila, čeprav smo v letu 2022 pripravili Razširjen energetski pregled (REP) in idejni projekt. V letu 2023 je bilo prvotno načrtovano, da bi se z energetske sanacije v prvi fazi prenovil severni trakt, v drugi fazi pa preostali trije trakti gradu.

Ne glede na to da smo izpadli iz ministrskega nabora projektov, ki se bodo financirali v okviru NOO, smo poskušali grad Grm čim bolj odpirati tudi za javnost, saj smo deležni številnih prošelj za izvajanje različnih kulturnih in glasbenih dogodkov na gradu, za vodenja po njem in za poroke v njegovi stolpni dvorani. V lanskem letu smo bili še posebej presenečeni nad izredno velikim zanimanjem Novomeščanov in novomeških šol za ogled gradu. Našega vodenja pa gradu se je udeležilo približno 700 obiskovalcev.

Poleg številnih upravnih in promocijskih aktivnosti smo v letu 2023 poskrbeli tudi za različne strokovne aktivnosti. Zaživelo je interno izobraževanje v Arkadah (večnamensko razstavišče v pritličnem arkadnem hodniku gradu). Interno izobraževanje je namenjeno prenosu znanja med kolegi in pridobivanju novega znanja s strani zunanjih predavateljev. Kot velik dosežek v letu 2023 si štejem organizacijo dveh strokovnih posvetov, in sicer v Dolenjskih Toplicah ob praznovanju 80-letnice Baze 20 in v Brestanici na gradu Rajhenburg na temo upravljanja arheoloških parkov.

Veliko energije smo v preteklem letu posvetili tudi prizadevanju za ohranjanje vinogradniške kulturne dediščine, predvsem njene krajine, za katero ugotavljamo, da se v zadnjih tridesetih letih drastično spreminja. Trend neustrezne gradnje na vinorodnih gorica, propadanje in odstranjevanje starih zidanic puščajo negativne posledice za videz vinogradniške kulturne krajine. Na našem območju je v registru kulturne dediščine vpisanih le še osem vinorodnih goric s statusom dediščinske kulturne krajine. Problematiki varovanja in ohranjanja vinogradniške kulturne krajine je posvečen zbornik Izzivi razvoja vinogradništva in turizma na vinogradniških gorica na začetku 21. stoletja – primer vinogradniške gorice Lisec v Suhi krajini, ki je bil izdan v lanskem letu po zaslugi naše območne enote, Občine Trebnje, Društva vinogradnikov »Lisec« Dobrnič in Fakultete za turizem Univerze v Mariboru. V njem so na analitičen način predstavljeni trenutno stanje, problematika in izzivi vinogradniških goric na Dolenjskem in v Beli krajini. Zbornik nagovarja vinogradnike, stalne prebivalce v vinorodnih gorica, ki jih je vse več, imetnike vikendov in vinogradniških parcel, strokovnjake in načrtovalce razvoja prostora.

Ob pregledu letopisa lahko ugotovimo, da nam je v letu 2023 uspelo realizirati zelo veliko nalog, čeprav za delo nimamo optimalnih pogojev. Uvodnik zaključujem s spodbudno mislijo Eleanor Roosevelt: *»Sprejeti moraš, karkoli ti pride na pot, pomembno je le, da se s tem soočiš pogumno in z vsem, kar najboljšega premoreš.«*

2

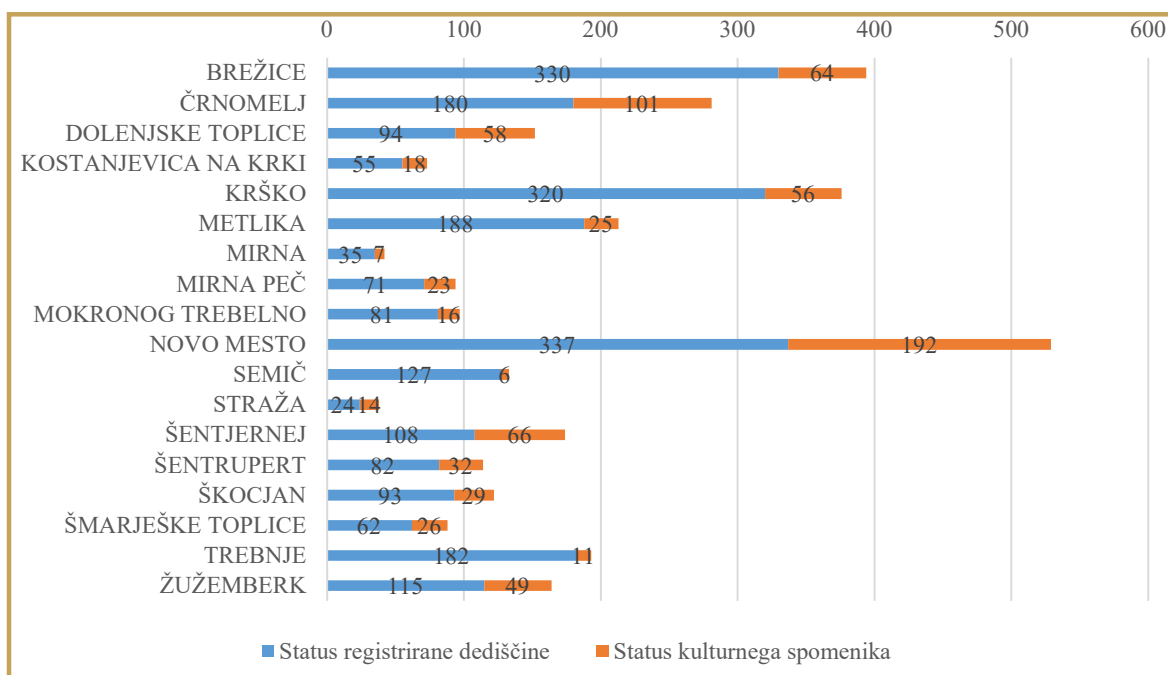
STATISTIČNI PREGLED STANJA NEPREMIČNE KULTURNE DEDIŠČINE IN RAZGLASITVE KULTURNIH SPOMENIKOV V LETU 2023

2.1 Stanje registra nepremične kulturne dediščine na območju ZVKDS, OE Novo mesto, v letu 2023

Na dan 31. december 2023 je bilo na območju pristojnosti ZVKDS, OE Novo mesto, v register nepremične kulturne dediščine vpisanih **3278** enot, od tega **793** kulturnih spomenikov (**757** lokalnega in **36** državnega pomena).

Spodnji graf prikazuje število enot registrirane nepremične kulturne dediščine in število kulturnih spomenikov na območju 18 občin v pristojnosti ZVKDS, OE Novo mesto.

Število registriranih enot nepremične dediščine na območju ZVKDS, OE NM, po občinah (stanje na dan 31. 12. 2023)

Poleg naštetih občin ZVKDS, OE Novo mesto, izjemoma skrbi tudi za registrirano enoto dediščine *Bizeljsko – Hrenov križ na Vrhovnici* (EID 1-09327) na območju občine Bistrica ob Sotli.

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 na Ministrstvo za kulturo oddal 10 predlogov za nov vpis v register, 71 predlogov za spremembo že obstoječega vpisa (v to so vštete tudi spremembe varstva v dokumentarno (arhivsko) varstvo), nobenega predloga pa za izbris enote iz registra.

2.2 Prejete pobude in oddani predlogi za razglasitve in derazglasitve kulturnih spomenikov na območju ZVKDS, OE Novo mesto, v letu 2023

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 prejel **6** pobud za pripravo strokovnih podlag za razglasitev kulturnega spomenika, in sicer:

- za razglasitev kulturnih spomenikov lokalnega pomena na celotnem območju občine Mokronog - Trebelno;
- za razglasitev enote *Brestanica – Cerkev sv. Boštjana* (EID 1-02907) za kulturni spomenik lokalnega pomena;
- za razglasitev enote *Brestanica – Območje cerkve Lurške Matere božje* (EID 1-02898) za kulturni spomenik lokalnega pomena;
- za razglasitev enote *Drnovo – Arheološko najdišče Neviodonum* (EID 1-00128) za kulturni spomenik lokalnega pomena;
- za razglasitev enote *Krško – Mestno jedro* (EID 1-15931) za kulturni spomenik lokalnega pomena;
- za razglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena *Žužemberk – Spomenik NOB na Cviblju* (EID 1-08741) za kulturni spomenik državnega pomena.

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 prejel tudi **2** pobudi za derazglasitev kulturnega spomenika, in sicer:

- za derazglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena *Mršeča vas – Leseni most čez reko Krko* (EID 1-08744) (objekt je bil odstranjen);
- za derazglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena *Šentjernej – Domačija Recelj* (EID 1-08600) (objekt je bil odstranjen).

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 pripravil in oddal **1** predlog za razglasitev kulturnega spomenika, in sicer:

- za razglasitev enote *Pečice – Cerkev sv. Ožbolta* (EID 1-03259) za kulturni spomenik lokalnega pomena.

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 pripravil in oddal **2** predloga za derazglasitev kulturnega spomenika, in sicer:

- za derazglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena *Mršeča vas – Leseni most čez reko Krko* (EID 1-08744);
- za derazglasitev kulturnega spomenika lokalnega pomena *Šentjernej – Domačija Recelj* (EID 1-08600).

3

PREGLED STANJA ARHIVA ZVKDS, OE NOVO MESTO, V LETU 2023

3.1

Stanje arhiva upravnega in drugega dokumentarnega gradiva

Upravno dokumentarno gradivo ZVKDS, OE Novo mesto, je hranjeno in urejeno na dveh lokacijah:

- kulturnovarstveni pogoji in soglasja do vključno leta 2011 so hranjeni v mapah, urejenih po občinah in letih, v depoju I;
- kulturnovarstveni pogoji, soglasja, mnenja, vloge in vse priloge od leta 2012 do vključno leta 2020 so hranjeni v zelenih arhivskih škatlah, urejenih po zaporednih številkah v skladu s sistemom ODOS, v depoju I;
- dokumentacija od leta 2021 naprej (do tekočega arhiva), je hranjena v računovodski pisarni.

Stari dosjeji in dokumentacija v RISALNICI je urejena v železnih omarah po občinah. V letu 2023 so bile pregledane, urejene in popisane vse občine z izjemo občin Novo mesto in Brežice. Popis dosjejev je zaposlenim na ZVKDS, OE Novo mesto, dostopen na *S: _DOKUMENTACIJA* v risalnici. V popisu lahko konservator preveri, ali ima objekt fizični dosje. Popis je po predalnikih po občini in v visečih mapah po abecednem redu.

Posebej so bili pregledani in urejeni predalniki z večjim obsegom za GRAD GRM. Mapa s popisom dokumentacije v zvezi z gradom Grm je prav tako dostopna na *S: _DOKUMENTACIJA v risalnici \GRAD GRM*.

Pripravila: Tanja Golob

3.2

Stanje arhiva strokovnih elaboratov

V arhivu elaboratov je bilo na dan 30. 12. 2023 skupno vpisanih **2370** elaboratov. V letu 2023 je bilo na novo vnesenih in arhiviranih **240** elaboratov. Popis elaboratov je zaposlenim na ZVKDS, OE Novo mesto, dostopen na *S: _KNJIZNICA_elaborati*.

Stari elaborati v tiskani obliki so v kovinskih in lesenih omarah v pisarni konservatorke mag. Pavle Peterle Udovič. Ker iz tiskane oblike elaboratov prehajamo na večinoma digitalno obliko, se ti začasno hranijo v digitalnem arhivu elaboratov na *S: \Arheološke Raziskave _Porocila_V DELU*.

Pripravila: mag. Pavla Peterle Udovič

3.3 Urejanje prostorov za hrambo arhiva upravnega in drugega dokumentarnega gradiva

Pri poslovanju se srečujemo z dokumentarnim gradivom, ki nastaja pri izvajanju naših upravnih in strokovnih nalog. Kljub prizadevanjem za digitaliziranje dokumentacije ta v večji meri še vedno ostaja tudi v fizični obliki. Ker je obstoječi arhivski prostor postal pretesen (depo I), smo se odločili, da uredimo dodaten arhivski prostor (depo II). V času urejanja smo prvotni načrt spremenili, saj je od vodstva ZVKDS prišla želja, da se ta prostor raje nameni za hranjenje poslovne dokumentacije celotnega zavoda, saj na sedežu ZVKDS trenutno ne razpolagajo s primernimi prostori. V novem arhivskem prostoru je sedaj na kovinskih policah shranjena poslovna dokumentacija celotnega zavoda. Za potrebe novomeške območne enote pa v letu 2024 načrtujemo urediti tretji arhivski prostor (depo III), ki bo omogočal hranjenje dokumentacije, dokler ne pride do prenove gradu.

Slika 1: Urejena dokumentacija v arhivskem prostoru depo II (Foto: Dušan Štepec)

4

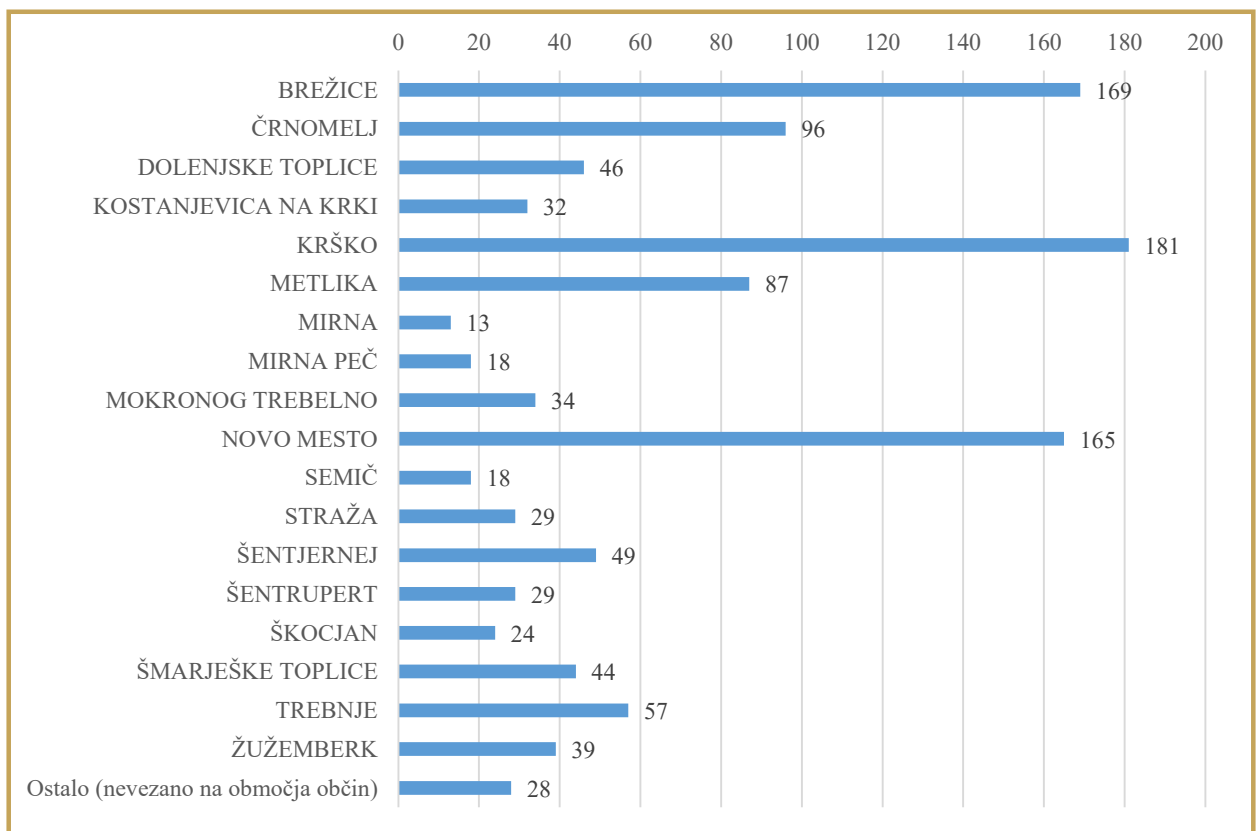
STATISTIČNI PREGLED OBRAVNAVANIH ZADEV V LETU 2023

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 skupno obravnaval **1158** zadev (upravnih in drugih), od tega je bilo novonastalih zadev **746** (torej približno 64 % vseh obravnavanih zadev).

Največ zadev je ZVKDS, OE Novo mesto, obravnaval na območju občine Krško (181), najmanj pa na območju občine Mirna (13).

V spodnjem grafu je prikazano število obravnavanih zadev v letu 2023 po 18 občinah, v katerih ima ZVKDS, OE Novo mesto, pristojnost:

Število obravnavanih zadev ZVKDS OE NM v letu 2023 po občinah

ZVKDS, OE Novo mesto, je v letu 2023 v zadevah izdal skupno 1138 aktov (upravnih in drugih). V spodnji razpredelnici je predstavljeno število aktov, izdanih v letu 2023, po zvrsti:

Kulturnovarstveni pogoji	238
Kulturnovarstvena soglasja	209
Kulturnovarstvena mnenja	268
Odločbe o zavrnitvi izdaje kulturnovarstvenega soglasja	22
Sklepi o zavrženju vloge	74
Gradivo za smernice in mnenja v postopkih priprave prostorskih aktov	29
Izvajanje arheološkega nadzora	81
Drugo	217

5

STROKOVNO SPREMLJANJE IN IZVAJANJE VARSTVA KULTURNE DEDIŠČINE V LETU 2023 - IZBRANA POROČILA

5.1

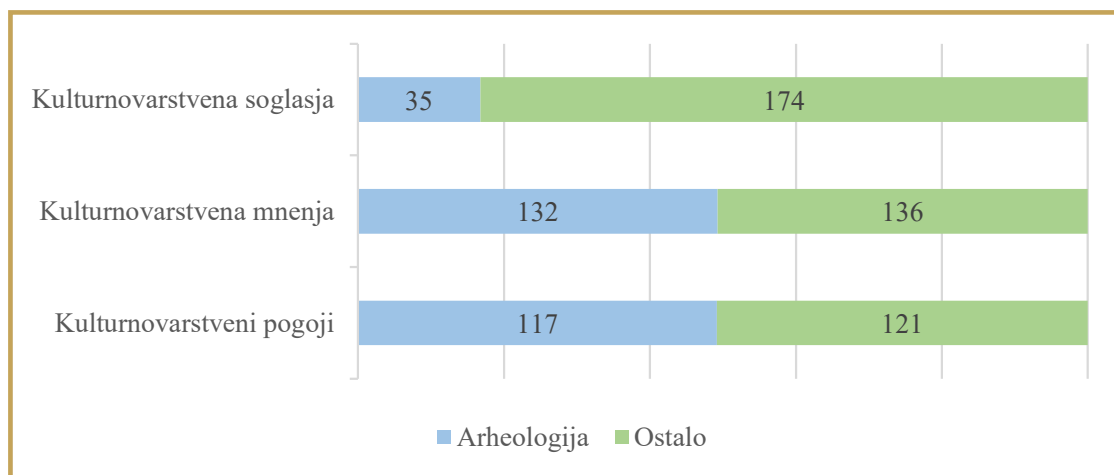
Strokovni nadzor nad arheološkimi raziskavami

Del nepremične kulturne dediščine je tudi arheološka dediščina. Ta je zaradi čedalje intenzivnejših posegov v prostor od gradnje, infrastrukture, širitve industrijskih območij in vedno bolj razpršene poselitve izpostavljena mnogim grožnjam.

Del arheološke dediščine so »arheološke ostaline« (3. člen ZVKD-1), ki predstavljajo vse stvari in vsakršne sledove človekovega delovanja iz preteklih obdobij na površju, v zemlji in vodi. Njihovo proučevanje prispeva k odkrivanju zgodovinskega razvoja človeštva in njegove povezanosti z naravnim okoljem. Glavni vir informacij so arheološke raziskave, ki jih v grobem delimo na neinvazivne in invazivne.

Predhodne arheološke raziskave predpiše pristojna območna enota ZVKDS investitorju, kadar slednji sega v zemljišče, predvideno za gradnjo, v registrirani enoti nepremične kulturne dediščine. V letu 2023 je bilo na področju arheološke dediščine izdanih **117** kulturnovarstvenih pogojev, **132** kulturnovarstvenih mnenj in **35** kulturnovarstvenih soglasij.

Število izdanih odločb ZVKDS OE NM na področju arheološke dediščine in na drugih področjih kulturne dediščine v letu 2023

Med predhodne arheološke raziskave, ki jih ZVKDS predpisuje (vir: Strokovni standardi arheoloških terenskih raziskav, ki so priloga Pravilnika o arheoloških raziskavah, Uradni list RS, št. 3/13 in 56/22) in jih izvajajo zunanji izvajalci, se uvrščajo naslednje:

I. Neinvazivne arheološke raziskave:

1. *Arheološka topografija* posrednega pregledovanja površine tal in dokumentiranja dejanskih in/ali morebitnih arheoloških ostalin oz. njihovih posrednih kazalnikov. Pri arheološki topografiji niso dovoljeni fizični posegi v tla ali objekte oziroma je dovoljeno pobrati zelo majhen vzorec najdb za splošnejšo kronološko in funkcionalno oceno arheološkega potenciala opazovanega območja ali objekta.

2. *Arheološki površinski in podpovršinski pregled* se bodisi izvaja na večjem prostoru v obliki ekstenzivnega terenskega pregleda – ETP bodisi na potencialnih in/ali že ugotovljenih arheoloških najdiščih v obliki intenzivnega terenskega pregleda (ITP). Pri ekstenzivnem in intenzivnem površinskem pregledu odprtih površin se najdbe zbirajo po površini zemljišča, pri podpovršinskem pregledu zaprtih površin se zemljišče pregleda z malimi sondami (40 x 40 x 40 cm).
3. *Geofizikalni pregled* je postopek zaznavanja in merjenja določenih fizikalnih lastnosti objektov in drugih materialnih sledov nekdanjih človekovih aktivnosti, ki so prisotne pod površino tal, na dnu vodnih teles ali objektov. Ti pregledi vključujejo različne metode in tehnologije, ki se razlikujejo, glede na fizikalne količine, ki se merijo: upornost tal, magnetna gradiometrija, magnetna susceptibilnost, georadarski signali, geoakustični in seizmični signali idr.

II. Šibko invazivne arheološke raziskave:

1. *Vzorčenje z vrtnami* – vrtnanje se lahko izvaja strojno ali ročno oz. z jedrnim ali nejedrnim svedrom. Jedrno vrtnanje je namenjeno natančnejšemu vpogledu v vertikalno zaporedje plasti oz. sedimentov, njihove lastnosti in vsebine, nejedrno vrtnanje pa za ugotavljanje prisotnosti arheoloških najdb in drugih relevantnih arheoloških kazalnikov v izvrtanem vzorcu.

III. Invazivne arheološke raziskave:

1. *Arheološki testni izkop* se izvaja s testnimi jarki ali jamami, ki se kopljejo ročno ali strojno oziroma kombinirano. Dimenzije testnih jarkov oz. jam in njihova gostota na raziskovanem območju morajo biti smiselno načrtovane v skladu s cilji raziskave in v najmanjši možni meri poškodovati morebitna ali evidentna najdišča.
2. *Arheološko dokumentiranje uničenja* je postopek, pri katerem se razišče in dokumentira stanje arheoloških ostalin oz. stratigrafskega zapisa po uničenju ali poškodovanju, ki je bilo povzročeno na nestrokovno oziroma nenadzorovan način. Predmet arheološkega dokumentiranja uničenja je samo dejanje uničenja ali poškodovanja (skupaj z okoliščinami in subjekti uničenja ali poškodovanja) in posledice tega na arheoloških ostalinah. Izvaja se po pravilih, ki veljajo za arheološka izkopavanja.
3. *Arheološke raziskave ob gradnji* je postopek arheološko nadzorovanega odstranjevanja gradbenih objektov ali njihovih delov oz. nadzora drugih gradbenih posegov v tla oz. obstoječe objekte. Arheološka raziskava ob gradnji vključuje odkrivanje in dokumentiranje arheološko relevantnih pojavov med izvajanjem takih posegov in po njihovem zaključku. Izvaja se po pravilih, ki veljajo za arheološka izkopavanja.
4. *Arheološko izkopavanje* je sistematično odkrivanje, dokumentiranje in proučevanje stratificiranega arheološkega zapisa ter zbiranje, dokumentiranje in proučevanje artefaktov, ekofaktov in drugih relevantnih neposrednih in posrednih sledov arheoloških ostalin oziroma preteklih človekovih aktivnosti na izbranem območju.

Posebno skupino arheoloških raziskav predstavljajo arheološke raziskave v vodnih telesih (reke, jezera ipd.). Te so v obliki daljinskega zaznavanja: batimetrične izmere dna, ekstenzivnih in intenzivnih podvodnih pregledov, podvodnih testnih sond in podvodnega arheološkega izkopavanja (slika 1).

Nad izvajanjem zgoraj omenjenih predhodnih arheoloških raziskav opravljajo pristojni konservatorji strokovni konservatorski nadzor (slika 2). Poleg tega izvajajo tudi strokovni konservatorski nadzor nad gradbenimi deli, kjer je bilo s predhodnimi arheološkimi raziskavami potrjeno, da je zemljišče sproščeno za gradnjo, ali pristojni konservator oceni, da je majhna verjetnost, da je na zemljišču arheološka ostalina (slika 3).

V letu 2023 so se znotraj enot nepremične dediščine izvajale tudi nenadzorovane odstranitve arheoloških ostalin. V nekaterih primerih, kjer izvedba predhodnih arheoloških raziskav skladno z varstvenim režimom arheološkega najdišča ni več mogoča oz. smiselna, se lahko odstranitev arheološke ostaline dovoli le, če se stranki s kulturnovarstvenim soglasjem naloži izvedba izravnalnega ukrepa, ki obsega plačilo denarnega zneska v vrednosti povzročene škode, ki je nastala zaradi nenadzorovane odstranitve arheološke ostaline ali spomenika (četrti odstavek in prva alineja petega odstavka 31. člena ZVKD-1).

Ta sredstva se namenijo financiranju ukrepov za financiranje priprave in izvedbe ukrepov javne koristi varstva dediščine iz 35. in 40. člena ZVKD-1 (npr. pregledi ali raziskave najdišč, vključno s sistematičnim zajemom podatkov na območjih, ki niso prizadeta s posegom, konserviranje in/ali ureditev najdišč, rekonstrukcija ali muzejske predstavitve, programi za ozaveščanje javnosti itn.). V letu 2023 smo sredstva iz izravnalnih ukrepov namenili postavitvi pojasnjevalnih tabel in organizaciji posveta.

Slika 1: V letu 2023 je bila na območju ZVKDS OE NM izvedena ena podvodna arheološka raziskava v strugi reke Krke v Kostanjevici na Krki. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Slika 2: V sklopu rednega dela je bil opravljen strokovni konservatorski nadzor nad izvajanjem arheološkega izkopavanja v notranjosti gradu Črnomelj. (Foto: Franc Aš)

Slika 3: Izvajanje arheološkega strokovnega nadzora nad izkopom zemljišča z manjšo verjetnostjo arheoloških najdb v Cerkljah ob Krki (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Pripravila: mag. Pavla Peterle Udovič

5.2 Strokovni nadzor nad posegi v spomenike in dediščino

Občina:	BREŽICE
Naziv enote:	Brežice – Grad
EID:	1-00049
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	konstrukcijska popotresna sanacija zidov v drugem nadstropju zahodnega trakta gradu
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	Posavski muzej Brežice

Projektno dokumentacijo za konstrukcijsko popotresno sanacijo zidov v drugem nadstropju zahodnega trakta gradu Brežice je izdelal inž. Iztok Leskovar iz podjetja Zavod za sanacije in rekonstrukcije objektov iz Ljubljane. Sanacija je obsegala injektiranje razpok, ki so nastale po več potresih na Hrvaškem. Sledili so dodatna sanacija razpok z vgradnjo ojačitvene mrežice iz steklenih vlaken, popravilo ometa in beljenje. Izvajalec del je bilo podjetje GIP Kodrič, d. o. o., iz Leskovca. V letu 2024 sledi še sanacija poškodovanih lesenih stropnih konstrukcij, prav tako v drugem nadstropju zahodnega trakta gradu. Dela je sofinancirala Občina Brežice.

Slika 1: Razpokane stene po potresu na Hrvaškem (Foto: Posavski muzej Brežice)

Slika 2: Po linijskem injektiranju so se linijske razpoke dodatno sanirale z ojačitveno mrežico iz steklenih vlaken. (Foto: Posavski muzej Brežice)

Občina:	BREŽICE
Naziv enote:	Brežice – Prezbitarij cerkve sv. Antona Padovanskega
EID:	1-02913
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na stenski poslikavi
Odgovorni konservator:	Mojca Verček Rems, ZVKDS OE NM
Strokovni nadzor:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Gimnazija Brežice

Od nekdanje cerkve frančiškanskega samostana, zidanega v letih 1657–1685 in obnovljenega v začetku 18. stol. ter leta 1917, danes stoji le še prezbitarij pravokotnega tlorisa z banjastim obokom. Leta 1941 so samostan zasegle nemške oblasti in ga spremenile v gimnazijo, cerkev so leta 1942 porušili. V ostankih samostana danes domuje Gimnazija Brežice.

Ob prenovi gimnazije leta 2012 so bile po naključju odkrite stenske poslikave v nekdanjem prezbitariju. Avtor poslikav je slikar Jožef Edgar Kleinert. Poslikave so nastale leta 1923 in so sakralno historične tematike, ki z monumentalnimi figurami, umirjenimi in svetlimi barvami posnemajo historično usmerjeno nazarensko slikarstvo.

ZVKDS, OE Novo mesto, je leta 2012 opravil temeljito sondiranje ometov in opleskov. Konservatorsko-restavratorski posegi so se začeli leta 2021 in so v prvi fazi zajeli odstranjevanje recentnega ometa in cementnih plomb, odstranjevanje beležev s poslikave, utrjevanje in injektiranje podmehurjenega ometa ter kitanje poškodovanega (naključvanega) ometa. Zaradi omejenih finančnih sredstev so se dela ustavila. Po nekajmesečni prekinitvi so se leta 2022 dela nadaljevala. Utrjeval in injektiral se je nestabilni omet, kitale in dopolnjevale so se številne poškodbe. Izvedene so bile tudi prve retušne. Tudi v letu 2023 se je delo nadaljevalo z utrjevanjem originalnega ometa ter z izvedbo retuš in rekonstrukcij manjkajočih poslikav. Dela je izvedel Luka Bogovčič iz podjetja Triptih, d. o. o., iz Ljubljane. Dela bodo predvidoma zaključena v letu 2024.

Slika 1: Utrjevanje in kitanje ometa v nekdanjem prezbitariju (Foto: Tanja Mesojedec)

Slika 2: Retuširanje in rekonstrukcija manjkajoče poslikave (Foto: Tanja Mesojedec)

Pripravila: mag. Tanja Mesojedec

Občina:	ČRNOMELJ
Naziv enote:	Črnomelj – Grad
EID:	1-09258
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	prenova dela črnomaljskega gradu
Odgovorni konservator:	Mojca Verček Rems, ZVKDS OE NM
Arheološki nadzor:	Tina Britovšek, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Črnomelj

Namen projekta, ki ga je izdelal projektant Aleš Hafner iz podjetja GEA CONSULT, inženiring, projektiranje in svetovanje, d. o. o., iz Škofje Loke, je dokončanje ureditve atrija, grajske kleti in vseh pritličnih prostorov, ureditev javnih sanitarij, obnova fasade grajskega stolpa, nabava tehnične opreme za dogodke, izdelava razdelilne kuhinje in nabava multimedijske opreme za izvajanje digitalizacije.

Gradbeno-obrtniška dela, ki so se pričela v juniju 2022, je izvajalo podjetje ZIR, d. o. o., Podjetje za inženiring in izvedbo gradbenih del iz Ljubljane (zanj podizvajalec Margrad, d. o. o., iz Črnomlja). Do aprila 2023 je bila tako zaključena obnova sanitarij v kletnem prostoru in stopnišča, ki vodi v klet.

Meseca maja 2023 so se dela nadaljevala v pritličju objekta. Dela so se izvajala v južnem in zahodnem traktu. Izvedeni so bili statična ojačitev zidov z injektiranjem, protipotresna zaščita in ojačitev z izvedbo jeklenega okvirja, sanirni omet, položene talne plošče in tlak, strojne in elektro instalacije ...

V južnem traktu v veliki dvorani se je očistil lesen strop (ščetkanje), poškodovane in dotrajane elemente so nadomestili z novimi, ojačali so tudi ležišča tramov. V zahodnem traktu se urejata razdelilna kuhinja in soba za nastopajoče.

V letu 2023 so bile v pritličju gradu (južni, vzhodni in zahodni trakt) opravljene predhodne arheološke raziskave. Na podlagi rezultatov so bila poleti 2023 v prostorih bodoče trgovine in razdelilne kuhinje ter skladišča izvedena arheološka izkopavanja, ki jih je opravila Skupina Stik iz Ljubljane. Odkriti so bili naselbinski ostanki iz časa mlajše železne dobe in poznoantičnega obdobja. V prostorih bodoče trgovine je bil dokumentiran močan temelj nekdanjega polkrožnega stolpa s pripadajočo cisterno ali kletjo. Kamniti ostanki bodo prezentirani in situ. V letu 2024 se bo pripravil projekt za prezentacijo odkritih ostalin (zaščita pod steklom). Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo (v sklopu Načrta za okrevanje in odpornost 2023–2025).

*Slika 1: Temelj nekdanjega polkrožnega stolpa
(Foto: Tina Britovšek)*

*Slika 2: Očiščena stropna konstrukcija
v veliki dvorani (Foto: Mojca Verček Rems)*

Občina:	ČRNOMELJ
Naziv enote:	Črnomelj – Kulturni dom
EID:	1-00089
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	priprava projektov za celovito prenovo
Odgovorni konservator:	Judita Podgornik Zaletelj, ZVKDS OE NM
Sodelavka:	Vita Weiss Babič, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za kulturo

V letu 2023 je potekala priprava projektov za izvedbo celotne prenove Kulturnega doma v Črnomlju. Ves čas smo aktivno sodelovali s projektanti Elementarna, d. o. o., iz Ljubljane in predstavniki investitorja Ministrstva za kulturo. Prenova bo usmerjena predvsem v prenovo dvorane, odra, sanitarij in statično sanacijo objekta.

*Slika 1: Kulturni dom Črnomelj – pogled na cestno fasado
(Foto: Judita Podgornik Zaletelj)*

*Slika 2: Kulturni dom Črnomelj – dvorana
(Foto: Jovo Grobovšek)*

Občina:	ČRNOMELJ
Naziv enote:	Črnomelj – Mestno jedro (objekt: župnišče v Črnomlju)
EID:	1-00087
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	ureditev vrta in površin pri župnišču v Črnomlju
Odgovorni konservator:	Vita Weiss Babič, ZVKDS OE NM; Mitja Simič, ZVKDS OE NM
Arheološki nadzor:	Martin Pungerčar, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Črnomelj

Od julija do novembra 2023 je potekala ureditev vrta in površin pri župnišču v Črnomlju. Ureditev je zajemala odstranitev obstoječih neprimernih stebrov, ki so bili nadomeščeni z novimi v večjih dimenzijah. Za polnilo med stebri je bila izbrana kovinska ograja, ki je del črnomaljske mestne urbane opreme. V SV vogal vrta je bilo umeščeno novo spominsko znamenje. Na novo so bile urejene peščene poti v obliki križa po vzoru starejših upodobitev in analogij. Urejena je bila tudi tlakovana površina pred župniščem. Med delom je bil s strani ZVKDS OE NM zagotovljen arheološki nadzor, pri čemer pa ni bilo vidnih arheoloških plasti, struktur oziroma najdb. Dotrajana balustradna ograja bo po vzoru obstoječe izvedena naknadno. Dela je sofinancirala Občina Črnomelj.

*Slika 1: Stanje pred posegom
(Foto: Vita Weiss Babič)*

*Slika 2: Stanje po posegu
(Foto: Mitja Simič)*

Občina:	ČRNOMELJ
Naziv enote:	Damelj – Cerkev sv. Mihaela
EID:	1-02662
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	prenova fasade in konservatorsko-restavratorski posegi na oltarju sv. Mihaela
Odgovorni konservator:	mag. Marinka Dražumerič, ZVKDS OE NM; dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Vinica

V letu 2023 se je zaključila celostna obnova cerkve sv. Mihaela v Damlju. Delo je potekalo več zaporednih let. V tem času je bila obnovljena streha, urejeno izsuševanje sten in odvodnjavanje meteornih voda, izvedeni so bili konservatorsko-restavratorski posegi na ometu v lopi in v notranjosti cerkve ter na stenski poslikavi v prezbitერიju. V letu 2023 je sledila še prenova fasade in konservatorsko-restavratorski posegi na oltarju sv. Mihaela. Dela je izvedlo podjetje Corn, d. o. o., iz Spodnje Idrije, poročila je izdelala mag. Mateja Očepek, akad. kip. kons.-rest. iz Mrzlega Vrha.

Konservatorsko-restavratorski program je predvidel, da se na oltarju sv. Mihaela v največji možni meri ohranjajo vse tri plasti poslikav. Prezentirana je poslikava iz leta 1890, delo metliškega podobarja Jerneja Jereba, ki je bila od vseh treh ohranjena najboljše in v največjem obsegu.

Sondiranje ometov in beležev fasade je razkrilo več gradbenih faz in poslikav. Koncept obnove je predvidel ohranjanje vseh preteklih plasti ometov in beležev s poslikavami kot banko zgodovinskih podatkov. Fasada se je v celoti preplastila z novo tanko plastjo ometa in na podlagi ohranjenih podatkov rekonstruirala najbolj slikovita in likovno bogata poslikava, ki je prva poenotila prezbitერიj in ladjo v obliki strukturiranih črnih in rdečih vogalnikov ter štirih rozet na stranicah ladje. Med posegom so bili pred petimi leti na spodnjem delu ladje in prezbitერიja odstranjeni uničeni deli apnenega ometa do strukture zidu. Leta 2020 je bil iz dveh zazidanih okenskih odprtín na ladji odstranjen material in vstavljena je bila zasteklitev. V letu 2023 je bil odstranjen ves prepereli omet okoli sekundarnih okenskih odprtín na ladji, kjer konsolidacija ni bila izvedljiva, ter sekundarne dekorativne obrobe okoli okenskih odprtín na prezbitერიju v skladu s predvideno likovno prezentacijo izbranega obdobja. Deli ohranjenega ometa so bili obšiti, površina fasade je bila tretirana s fungicidnim sredstvom, oslabei omet je bil mestoma konsolidiran z apneno vodo. Sledilo je večstopenjsko dopolnjevanje manjkajočih delov apnenega ometa, kitanje globljih poškodb v ometu in na napušču, tanka preplastitev celotne površine fasade, rekonstrukcija v omet vrezanih vogalnikov in rozet, beljenje dveh plasti apnenega beleža, rekonstrukcija poslikave in retuša reprezentativnega vzorca originala vogalnikov.

Dela sta sofinancirala Občina Črnomelj (fasada) in Ministrstvo za kulturo (oltar).

Slika 1: Pogled na obnovljeno fasado cerkve z jugovzhoda (Foto: Mateja Ocepek)

Sliki 2 in 3: Oltar sv. Mihaela pred posegi in po njih (Foto: Mateja Ocepek)

Občina:	ČRNOMELJ
Naziv enote:	Vranoviči – Plutov skedenj
EID:	1-30562
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	obnova skednja
Odgovorni konservator:	mag. Dušan Štepec, ZVKDS OE NM
Investitor:	zasebni investitor

Plutov skedenj stoji sredi obcestne vasi, ob hiši Vranoviči 16. Gre za značilen tako imenovani belokranjski tip skednja, za katerega je značilno, da ga z ene ali druge, v posameznih primerih pa tudi z obeh strani obdaja prislonjen kozolec. Zaprti del Plutovega skednja, ki ga sestavljata prostor za mlačev in kašča, je zgrajen v predalčni konstrukciji. Ob obeh straneh ima prislonjen kozolec na štiri okna. Posebnost Plutovega skednja so ostanki nekdanje dere in slik Kristusovega monograma z letnico postavitve skednja (1897) in inicialk lastnika MP (Martin Plut) in njegove žene AP (Ana Plut) na čelnem oboju na glavnem pročelju ter simbola božjega očesa in luninega krajca na vratih v skedenj. Lastnik je v letu 2022 na Ministrstvu za kulturo pridobil intervencijska sredstva za obnovo strehe in nosilnih stebrov pri obeh prislonjenih kozolcih. Temelje pri nosilnih stebrih je izvedlo Gradbeništvo Alojzij Žokvič s. p. iz Čardaka pri Črnomlju, tesarska in krovska dela pa podjetje Tesarstvo Mehlin, d. o. o., s Škofljice. S pomočjo sredstev Ministrstva za kulturo za obnovo kulturnih spomenikov 2023–2024, namenjenih za konservatorsko-restavratorska dela, je lastniku v letu 2023 uspelo obnoviti vrata s poslikavo. Delo je izvedlo Restavratorstvo Kavčič, d. o. o., iz Šentjošta nad Horjulom.

Slika 1: Plutov skedenj med obnovo. Izvedba točkovnih temeljev za nosilne stebre obeh prislonjenih kozolcev leta 2022 (Foto: Dušan Štepec)

Slika 2: Skedenj po gradbeno-obrtniških posegih leta 2023 (Foto: Dušan Štepec)

Občina:	DOLENJSKE TOPLICE
Naziv enote:	Cerovec pri Dolenjskih Toplicah – Cerkev sv. Trojice
EID:	1-02575
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na glavnem oltarju in sliki sv. Jurija
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Toplice

Glavni oltar Sv. Trojice v podružnični cerkvi na Cerovcu pri Dolenjskih Toplicah sodi med zgodnejše primerke zlatih oltarjev in je datiran še v drugo polovico 17. stol. Konservatorsko-restavratorska dela na oltarju in sliki sv. Jurija so v letih 2022–2023 izvedli mag. Manica Juvan, akad. slik., kons. spec., Jan Legan, mag. kons.-rest., in Restavratorstvo Legan, d. o. o., iz Žužemberka. Pred posegi je bil oltar zaplinjen, izvedlo se je sondiranje barvnih plasti ter preiskave z UVF-svetlobo, ki so pokazale, da so tako oltarni nastavek kot slike preslikani ter da kipi v niši niso sočasni z oltarjem. Slike na krilih atike ter osrednjega dela so slikane na les, medtem ko je slika sv. Jurija na konju izvedena v oljni tehniki. Slike na les so bile prav tako preslikane, a smo preslikave zaradi občutljivosti originala ohranili. Oltar je bil mizarsko saniran in statično ojačan, saj so spoji skoraj popustili. Prepereli deli so bili ojačani z umetnimi smolami, manjkajoči deli pa dodelani. Neustrezna preslikava oltarnega nastavka je bila v celoti odstranjena. Na podlagi preiskav je bilo ugotovljeno, da je ohranjena pozlata še prvotna, a je bila mestoma preslikana. Na teh mestih je pozlata rekonstruirana in patinirana, na drugih je ohranjena v celoti. S konservatorsko-restavratorskimi posegi je oltarju povrnjena prvotna temno zlata podoba 17. stol. Dela je sofinancirala Občina Dolenjske Toplice.

Sliki 1 in 2: Glavni oltar Sv. Trojice pred posegi in po njih (Foto: Jan Legan)

Sliki 3 in 4: Slika sv. Jurija iz atike glavnega oltarja pred posegi in po njih (Foto: Jan Legan)

Pripravila: dr. Ana Kregelj

Občina:	DOLENJSKE TOPLICE
Naziv enote:	Kočevski Rog – Baza 20
EID:	1-00271
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	obnova barake št. 12
Odgovorni konservator:	Judita Podgornik Zaletelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Slovenski državni gozdovi, d. o. o.

V letu 2023 je bila na Bazi 20 obnovljena baraka št. 12. Zamenjana je bila kritina, zamenjani posamezni prepereli deli zunanjega obitja in nameščena nova strešna lepenka na zunanje stene. Znova smo vzpostavili prej zabit drugi vhod v objekt, ki ima dva prostora. Notranjost je bila očiščena, popravljene so bile posamezne police, utrjena so bila tla. Na stene je bila nameščena nova papirnata obloga. Vsa dela je izvajalo Stavbno mizarstvo in tesarstvo, Matic Zakrajšek, s. p., iz Cerkelj na Gorenjskem, ki je usposobljen tudi za izdelavo in montažo skodel.

*Sliki 1 in 2: Baraka 12 med prenovo
(Foto: Judita Podgornik Zaletelj)*

Občina:	DOLENJSKE TOPLICE
Naziv enote:	Podturn pri Dolenjskih Toplicah – Cerkev sv. Nikolaja
EID:	1-02574
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na glavnem oltarju
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Toplice

Konservatorsko-restavratorske posege na glavnem oltarju je izvedlo Restavratorstvo Legan, d. o. o., iz Žužemberka. Oltar iz 18. stol. je bil zaplinjen, oslabljeni deli so bili mizarsko sanirani in ojačani. Prepereli deli so bili globinsko utrjeni z umetnimi smolami. Odkrita je bila ena preslikava iz 19. stol. na oljni osnovi, ki je dokumentirana in odstranjena, tako da je oltar prezentiran v prvotni podobi z rekonstrukcijo pozlate, posrebritve in polihromacije inkarnata, ki se niso ohranile v zadovoljivi meri. Polihromacija oltarnega nastavka je retuširana. Dela je sofinancirala Občina Dolenjske Toplice.

*Slika 1: Oltar sv. Nikolaja pred posegi
(Foto: Miha Legan)*

*Slika 2: Oltar sv. Nikolaja po posegih
(Foto: Miha Legan)*

Občina:	DOLENJSKE TOPLICE
Naziv enote:	Soteska ob Krki – Grad Soteska
EID:	1-09565
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konstrukcijska sanacija vhodnega stolpa
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Dolenjske Toplice

Projektno dokumentacijo za konstrukcijsko sanacijo vhodnega stolpa v razvalinah dvorca Soteska je izdelal inž. Iztok Leskovar iz podjetja Zavod za sanacije in rekonstrukcije objektov iz Ljubljane. Konstrukcijska sanacija je obsegala fugiranje in dozidavo stavbnega plašča, obnovo okenskih in vratnih špalet, sistematično injektiranje ter vgradnjo vezi. Sočasno se bo izvedla tudi obnova strešne konstrukcije z zamenjavo kritine. Izvajalec del je GPI Tehnika, d. o. o., iz Novega mesta. Dela se bodo nadaljevala v letu 2024. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

*Slika 1: Dvoriščno pročelje vhodnega stolpa z rekonstruiranimi okenskimi in vratnimi odprtinami leta 2024
(Foto: Bojan Zaletelj)*

*Slika 2: Prenova zunanjega plašča na vhodnem stolpu v letu 2024
(Foto: Bojan Zaletelj)*

Občina:	KOSTANJEVICA NA KRKI
Naziv enote:	Kostanjevica na Krki – Forma viva
EID:	1-11070
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na leseni skulpturi Iana Waltersa <i>Kolo – Antifašistična skulptura (1974)</i>
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Strokovni nadzor:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Galerija Božidar Jakac

Delna izvedba konservatorsko-restavratorskih posegov na kipu Iana Waltersa, *Kolo – Antifašistična skulptura (1974)* se je pričela septembra 2023. Restavratorstvo Aleš Vene, s. p., iz Štrita pri Bučki je izvedel demontažo kipa in prevoz v restavratorsko delavnico, kjer se leseni elementi kipa nadzorovano sušijo v kontroliranih razmerah. Medtem postopoma potekata postopek čiščenja in izdelava vstavkov, ki jih je treba zamenjati zaradi dotrajanosti materiala. Izvajalec meni, da se bodo posamezni elementi kipa sušili približno šest do osem mesecev. Nadaljevanje konservatorsko-restavratorskih posegov je predvideno v letu 2024. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

*Slika 1: Stanje pred demontažo kipa
(Foto: Tanja Mesojedec)*

*Slika 2: Demontaža kipa
(Foto: Tadeja Kajzar Trajkovski)*

Občina:	KOSTANJEVICA NA KRKI
Naziv enote:	Kostanjevica na Krki – Most na severni strani otoka; Kostanjevica na Krki – Mestno jedro
EID:	1-09728; 1-00262
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	sanacija mostu
Odgovorni konservator:	Judita Podgornik Zaletelj, ZVKDS OE NM
Arheološki nadzor:	mag. Pavla Peterle Udovič, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Kostanjevica na Krki

Sodelovali smo pri pripravi projektne dokumentacije (IDZ) za izvedbo sanacije severnega mostu in za sanacijo oz. nadomestno gradnjo Tercialske brvi na otok Kostanjevica na Krki, ki ju je izdelal Andrej Unetič, dipl. inž. gr., iz podjetja GKI, d. o. o., iz Kostanjevice na Krki.

Zaradi obnove obeh kostanjeviških mostov so bile maja in julija 2023 opravljene arheološke raziskave, ki jih je izvedel Zavod za podvodno arheologijo iz Ljubljane. V strugi reke Krke, na območjih severnega in zahodnega mostu, sta bili opravljeni dve raziskavi: podvodni intenzivni površinski pregled in daljinsko zaznavanje – batimetrična izmera dna. Raziskavi sta pokazali, da je današnja oblika struge na obeh raziskanih območjih rezultat predvsem naravnih procesov; sama razprostranjenost odkritih najdb ni izpovedna, kronološka zastopanost pa kaže na možnost, da so starejše najdbe prekrite s sedimenti. Pod severnim mostom so bile odkrite sledi starejših lesenih konstrukcij, ki jih raziskovalci pripisujejo predvsem starejšim različicam obstoječega mostu (19. stol.), kar ne izključuje možnost, da vsaj nekateri izmed kolov pripadajo starejšim mostom (pred 19. stol.). Zaradi slednje ugotovitve bo potrebna posebna skrb pri izvajanju gradbenih del (nasipavanje in odstranjevanje nasipa po izvedbi del).

Konec leta 2023 so se na območju severnega mostu pričela pripravljala dela v izvedbi podjetja Rafael, d. o. o., iz Sevnice. Obnova se nadaljuje v letu 2024. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

Slika 1: Severni most pred sanacijo (Foto: Judita Podgornik Zaletelj)

Slika 2: Med poplavami poleti 2023 poškodovana Tercialska brv (Foto: Judita Podgornik Zaletelj)

Slika 3: Usposobljeni arheologi potapljači med izvajanjem podvodnega intenzivnega površinskega pregleda na območju severnega mostu (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Občina:	KOSTANJEVICA NA KRKI
Naziv enote:	Kostanjevica na Krki – Samostan
EID:	1-00265
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	konstrukcijska popotresna sanacija arkadnih hodnikov v južnem traktu nekdanjega samostana
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	Galerija Božidar Jakac

Projektno dokumentacijo za konstrukcijsko sanacijo vhodnih stolpičev je izdelalo podjetje Elea iC, d. o. o., iz Ljubljane. Sanacija je obsegala injektiranje razpok, ki so po več potresih na Hrvaškem nastale na območju južnega arkadnega hodnika tako na obodnih zidovih, obokih kot arkadnih parapetih, prizadeti pa so bili tudi številni kamniti arkadni stebri. Sledilo je popravilo ometa in novo beljenje, stebre pa je bilo treba sanirati na način, da se je izvedlo podlivanje stika med trupom stebra ter bazo oz. kapitelom stebra, dva stebra pa je bilo treba tudi dodatno sanirati z oblogo iz karbonske tkanine, ki je bila nato preplastena s kremenčevim posipom na epoksi podlago. Vgradnja protipotresnih vezi (perfo sider) se ni izvedla zaradi pomanjkanja finančnih sredstev. Izvajalca del sta bili podjetji GIP Kodrič, d. o. o., iz Leskovca pri Krškem in Saning, d. o. o., iz Kranja. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

Slika 1: Popotresna sanacija južnega arkadnega hodnika v nekdanjem samostanu v Kostanjevici (Foto: Bojan Zaletelj)

Slika 2: Sanacija kamnitega stebra v arkadnem hodniku (Foto: Bojan Zaletelj)

Občina:	KOSTANJEVICA NA KRKI
Naziv enote:	Kostanjevica na Krki – Samostan
EID:	1-00265
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	konstrukcijska sanacija vhodnih stolpičev ter obnova dekorativne fasadne poslikave
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	Galerija Božidar Jakac

Projektno dokumentacijo za konstrukcijsko sanacijo vhodnih stolpičev je izdelal inž. Iztok Leskovar iz podjetja Zavod za sanacije in rekonstrukcije objektov iz Ljubljane. Sanacija je obsegala sistematično injektiranje zidov, sanacijo kapilarne vlage, vgradnjo protipotresnih vezi s karbonsko tkanino MapeWrap C Uni Ax 600/30 v dveh plasteh ter sidranje armiranobetonske plošče v obodni zid. Stolpiča sta na novo ometana in spomladi 2024 se bo izvedla še rekonstrukcija dekorativne fasadne poslikave, za potrebe katere je ZVKDS, OE Novo mesto, izdelal digitalni arhitekturni posnetek stolpičev. Izvajalec del je bilo podjetje Gip Kodrič, d. o. o., iz Leskovca pri Krškem. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

Slika 1: Vgradnja karbonskih vezi (Foto: Gip Kodrič, d. o. o.)

Slika 2: Konstrukcijsko sanirana stolpiča z novim ometom iz hidravličnega apna leta 2024 (Foto: Goran Milovanović)

Pripravil: dr. Tomaž Golob

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Brestanica – Grad Rajhenburg
EID:	1-00046
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	prenova restavracije in gostinske terase
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	Kulturni dom Krško

Projekt je obsegal prenovno restavracijo v pritličju gradu Rajhenburg in grajske terase v gostinski vrt. Restavracija je bila na novo opremljena, dodatno se je vgradil še sistem pohlajevanja. Restavracija se po novem odpira na grajsko teraso, ki so jo prenovili v gostinski vrt ter jo ustrezno osvetlili in opremili z gostinskim pohištvom. Projektno dokumentacijo je izdelal biro Pernar&Partnerji, d. o. o., iz Leskovca pri Krškem, izvajalec del je bilo podjetje Wallner, d. o. o., iz Borovnice. Dela je sofinancirala Mestna občina Krško.

Slika 1: Restavracija po prenovi (Foto: Tomaž Golob)

Slika 2: Detajl prenovljene grajske terase z novim kamnitim tlakom, parapetno osvetlitvijo in stojalom za senčnik (Foto: Tomaž Golob)

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Frluga – Cerkev sv. Katarine
EID:	1-02401
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na levem stranskem oltarju sv. Vida v p. c. sv. Katarine na Frlugi
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Sv. Križ – Podbočje

Konservatorsko-restavratorske posege na levem stranskem oltarju sv. Vida iz 18. stol. je izvedlo Restavratorstvo Aleš Vene, s. p., iz Štrita pri Bučki. Oltar je bil v slabem stanju, črvojedjen in nestabilen, z veliko mehanskimi poškodbami dekorativnih elementov in poslikav. Ksilofagni insekti in glive so bili uničeni z uporabo biocidnega in fungicidnega sredstva, konstrukcija sanirana in mestoma dopolnjena, spoji obnovljeni. Ker je bila prvotna poslikava oltarne nastavka dobro ohranjena, je bila preslikava v celoti odstranjena. Pozlata in posrebritev dekorativnih elementov in na kipih je v celoti nova, enako velja za polihromacijo kipov. Restavrirana je tudi slika sv. Notburge (olje na platno) v atiki. Dela je sofinancirala Mestna občina Krško.

Slika 1: Oltar sv. Vida pred posegom (Foto: Ana Krevelj)

Slika 2: Oltar sv. Vida po posegu (Foto: Aleš Vene)

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Krško – Cerkev sv. Janeza Evangelista
EID:	1-01950
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na banderu in nebu
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Krško

Bandero je izvedeno v posebni tehniki vezenja z verižnim vbodom, vsaka stran posebej, ki sta nato prišiti skupaj. Na sredini je na vsaki strani slika v tehniki olje na tkanem nosilcu. Na prednji strani je upodobljena Brezmadežna, zadaj pa sv. Rozalija. Skupaj z banderom se uporablja nebo, ki je izdelano v enaki tehniki. Oboje je bilo zaradi rabe in neustreznega hranjenja zelo poškodovano. Na slikah so bili izvedeni običajni konservatorsko-restavratorski postopki, poškodbe na tkanini so bile popravljene z ročnim vezenjem, kovinski in leseni detajli so bili očiščeni, zaščiteni in na novo pozlačeni. Konservatorsko-restavratorske posege na banderu in nebu je izvedlo Restavratorstvo Aleš Vene, s. p. iz Štrita pri Bučki. Dela je sofinancirala Mestna občina Krško.

Slika 1: Slika Brezmadežne na banderu pred posegom (Foto: Aleš Vene)

Slika 2: Slika Brezmadežne po posegu (Foto: Aleš Vene)

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Krško – Kapelica v Rostoharjevi ulici
EID:	1-16638
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na kipu Brezmadežne in podstavku z grboma družin Auersperg in Bathiani
Odgovorni konservator:	Vita Weiss Babič, ZVKDS OE NM
Strokovni nadzor:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Mestna občina Krško

Polihromirani kip Brezmadežne z letnico 1741 in podstavek z grboma družin Auersperg in Bathiani ter kronogramsko posvetilo so kvalitetna baročna dela neznanega avtorja.

Kip in podstavek sta kamnita. Stanje kipa in podstavka je bilo zadovoljivo. Po sondažnih raziskavah je bilo ugotovljeno, da je bil kip dvakrat poslikan. Na celotni površini kipa in podstavka so bile opazne debele plasti vezanih nečistoč. Na levi strani kipa sta bili vidni dve manjši mehanski poškodbi.

Na pobudo občine Krško je restavrator Miro Klajder, Amoret restavratorstvo, d. o. o., iz Loga pri Brezovici izvedel konservatorsko-restavratorske posege, ki so potekali od junija do oktobra 2023. Izvedeno je bilo sistematično sondiranje celotne barvne plasti, kemično in mehansko odstranjevanje umazanije in tujkov s celotne površine, izdelava manjkajočih delov, kitanje ter retuširanje poškodovanih delov. Restavrirani kip se je vrnil nazaj v kapelo na Rostoharjevi ulici v Krškem.

Slika 1: Stanje kipa Brezmadežne pred posegom (Foto: Tanja Mesojedec)

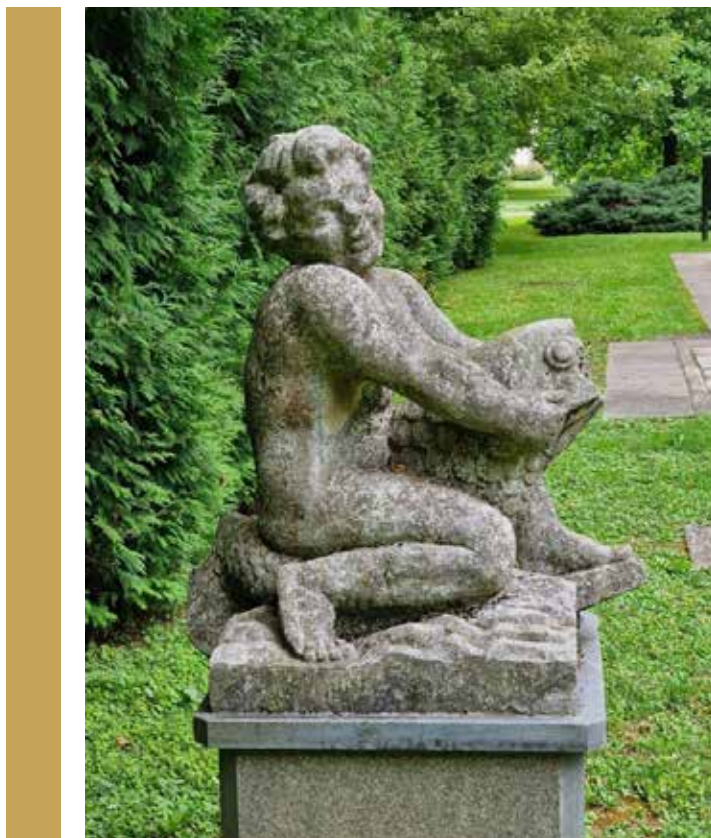
Sliki 2 in 3: Stanje kipa in podstavka po posegu (Foto: Tanja Mesojedec)

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Krško – Staro pokopališče
EID:	1-09656
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na kipu Vladimirja Štovička <i>Deček z ribo</i>
Odgovorni konservator:	Mitja Simič, ZVKDS OE NM
Strokovni nadzor:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Mestna občina Krško

Sredi nekdanjega pokopališča, danes mestnega parka, stoji nekdanja cerkev sv. Križa, danes Dvorana v parku. Za dvorano stoji kamnit kip Deček z ribo avtorja Vladimirja Štovička.

Po ogledu je bilo ugotovljeno, da je kip prekrit z lišaji, mahom in smolami iz okoliških dreves. Opazne so bile večje mehanske poškodbe ter degradacija površinske plasti kamna. Kamniti podstavek je novejši in v solidnem stanju.

Na pobudo občine Krško je podjetje Gnom, d. o. o., iz Šentvida pri Stični izvedlo konservatorsko-restavratorske posege, ki so potekali v mesecu septembru 2023. Izvedeno je bilo sistematično kemično in mehansko odstranjevanje umazanije in tujkov s celotne površine, kitanje in retuširanje poškodb ter zaščita površine. Izvajalec je delo opravil »in situ«.

Sliki 1 in 2: Stanje kipa pred posegom (Foto: Tanja Mesojedec)

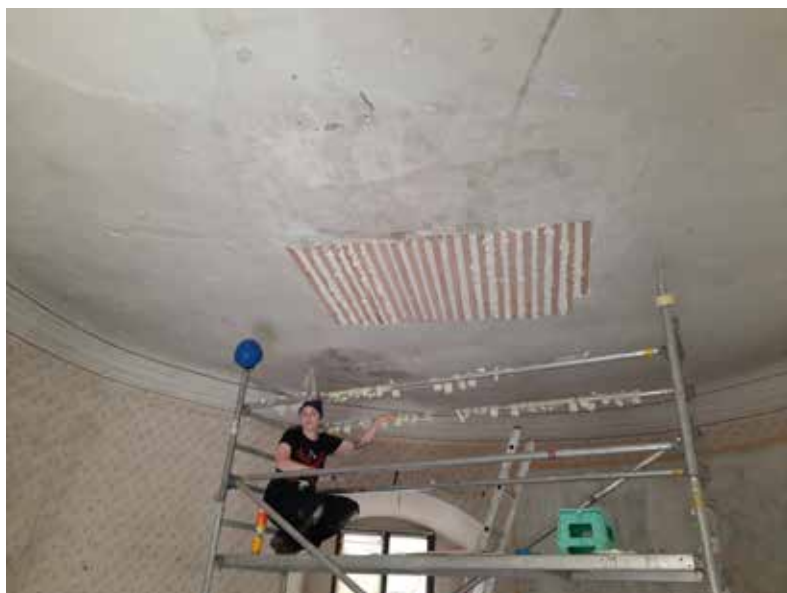
Sliki 3 in 4: Stanje kipa po posegu (Foto: Bernardka Zorko)

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Leskovec pri Krškem – Grad Šrajbarski turn
EID:	1-00317
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	sanacija strehe in stropov nad 1. nadstropjem
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za kulturo

Projektno dokumentacijo je izdelalo podjetje Savaprojekt, d. d., iz Krškega, izvajalec del je Lesnina MG Oprema, d. d., iz Ljubljane. Sanacija obsega obnovo strešne konstrukcije z zamenjavo kritine, sanacijo stropov in obokov nad prvim nadstropjem s toplotno izolacijo podstrešja, sanacijo nevarne lesne gobe v vseh etažah jugovzhodnega dela gradu, odvodnjavanje meteorne vode v zbirno cisterno, ki bo vkopana ob južnem pročelju gradu, ter delno konstrukcijsko sanacijo južne obodne stene gradu, zidarska dela pa se bodo omejila na obnovo simsov. Hkrati poteka tudi dokumentiranje in konserviranje stropnih poslikav in fasadnih detajlov v timpanonu nad vhodnim portalom. Restavratorska dela izvaja Restavratorski center ZVKDS. Dela so sofinancirana z naslova Načrta razvojnih programov 2022–2025 Vlade RS, nadaljujejo se v letu 2024.

Slika 1: Obnova strehe na severnem grajskem traktu v letu 2024 (Foto: Bojan Zaletelj, 2024)

Slika 2: Restavratorski center izvaja konservatorske posege na poslikanem stropnem ometu (Foto: Tomaž Golob)

Občina:	METLIKA
Naziv enote:	Gradac – Območje gradu Gradac
EID:	1-08757
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	sanacijska in vzdrževalna dela
Odgovorni konservator:	Mitja Simič, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za kulturo

V avgustu in oktobru 2023 je Arboretum Volčji Potok opravil sanacijska in vzdrževalna dela na območju kulturnega spomenika državnega pomena v državni lasti Gradac – Območje gradu Gradac (EID 1-08757). Največ dela je bilo namenjenega čiščenju samosevne grmovne zarasti na območju ostankov kleti na spodnjem robu poglobljenega parkovnega parterja. Čiščena je bila tudi samosevna zarast na obodnih kamnitih zidovih parterja ter na obeh kamnitih stopniščih na nasprotni strani. Poleg čiščenja zarasti je bilo arboristično urejenih tudi mladi drevored platan ter nekaj drugih parkovnih dreves.

*Slika 1: Stanje pred posegom
(Foto: Mitja Simič)*

*Slika 2: Stanje po posegu
(Foto: Mitja Simič)*

Občina:	METLIKA
Naziv enote:	Krasinec – Hiša in svinjak Krasinec 40
EID:	1-12302
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	prenova hiše
Odgovorni konservator:	mag. Dušan Štepec, ZVKDS OE NM
Investitor:	zasebni investitor

Domačijo sestavljata lesena vrhhlevna hiša pravokotnega tlorisa iz 19. stol. s kamnitim pritličnim delom, ki je prvotno služil kot hlev, in ob njej stoječi lesen svinjak. Dalj časa opuščena domačija je bila v celoti obnovljena v letu 2023. Investitor je obnovo, ki je trajala tri leta, izvajal v lastni režiji. Pri tem se je srečeval s številnimi zahtevnimi posegi, ki pa jih je uspešno reševal zaradi izredne tehnične in rokodelske podkovanosti. Les v stropu med kletnim in vrhkletnim delom je bil močno dotrajan, zato je bilo treba zamenjati posamezne stropnike z novimi. Črviv in trhel les v kladnih stenah na izpostavljenem severnem delu hiše je bil zamenjal z novim enake oblike in obdelave. Hišo in svinjak je obnovil kot apartma za oddajanje, zato je v hiši obnovil in dopolnil elektro in vodovodno inštalacijo. Hiša je s prenovo dobila stranišče in kopalnico, česar pred obnovo ni imela. Streho je toplotno izoliral in zamenjal kritino. Kot novost na strehi je bila dovoljena vgradnja treh ležečih strešnih oken, saj je podstrešje hiše tudi urejeno za bivanje. Za ogrevanje hiše je uporabil IR-panele, kar je bila v tem primeru zelo dobra rešitev, saj ni zahtevala pretiranih posegov v varovane sestavine hiše niti vizualno ni moteča. Posebnost domačije je obnovljen svinjak, v njem je urejen manjši apartma.

*Slika 1: Domačija pred obnovo
(Foto: Dušan Štepec)*

Slika 2: Hiša po zamenjavi dotrajanih lesenih delov stropne konstrukcije in lesenih sten (Foto: Dušan Štepec)

Slika 3: Hiša po obnovi (Foto: arhiv lastnika domačije)

Slika 4: Notranjščina hiše (Foto: arhiv lastnika domačije)

Slika 5: Obnovljen svinjak, v njem je manjši apartma (Foto: arhiv lastnika domačije)

Občina:	METLIKA
Naziv enote:	Metlika – Grad
EID:	1-07481
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	sanacija kapilarne vlage v zidovih in restavriranje vhodnega kamnitega portala
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Metlika

Projektno dokumentacijo za sanacijo kapilarne vlage v grajskih zidovih je izdelal inž. Iztok Leskovar iz podjetja Zavod za sanacije in rekonstrukcije objektov iz Ljubljane. Sanacija vlage je obsegala sistematično injektiranje spodnjih delov zidov s hidrofobno injekcijsko maso na osnovi hidravličnega apna ter vgradnjo horizontalne silikonske bariere. Izvajalec del je bilo podjetje BGP Gradnje, d. o. o., iz Gradaca. Sočasno je mag. Mateja Očepek, akad. kip. kons.-rest. iz Mrzlega Vrha izdelala konservatorsko-restavratorski program za potrebe obnove vhodnega kamnitega portala in tudi izvedla restavratorska dela. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

Slika 1: Vhodni kamniti portal po izvedenih restavratorskih posegih (Foto: Tanja Mesojedec)

Občina:	MIRNA
Naziv enote:	Debenec – Zaplatarjeva zidanica
EID:	1-26552
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	celovita prenova
Odgovorni konservator:	mag. Dušan Štepec, ZVKDS OE NM
Investitor:	zasebni investitor

Na vinorodni gorici Debenec, ki se dviga med Mirnsko in Temeniško dolino, je zasebni investitor v obdobju 2021–2023 v celoti obnovil staro zidanico, ki je prvotno pripadala Zaplatarjevi domačiji z Mirne. Gospodar Zaplatarjeve domačije je v drugi polovici 19. stol. na Debencu zgradil arhitekturno bogato zasnovano zidanico, ki ima v pritličju veliko vinsko klet, nad njo pa poleg prešnice še bivalna soba s krušno pečjo. Lastnik je izvedel obnovo zidanice v lastni režiji.

Slika 1: Zaplatarjeva zidanica leta 2019, pred obnovo (Foto: Dušan Štepec)

Slika 2: Obnovljena zidanica (Foto: Dušan Štepec)

Občina:	MOKRONOG - TREBELNO
Naziv enote:	Gorenji Mokronog – Kostnica
EID:	1-00153
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	obnova kostnice
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM; dr. Robert Peskar, generalni konservator ZVKDS
Investitor:	Reitenburg, d. o. o.

Investitor je pridobil kulturnovarstvene pogoje za obnovo kostnice sv. Mihaela, in sicer za obnovo sten – zapolnitev betonskih plomb in zapolnitev manjkajočih delov s kamni, izvedbo tlaka v kostnici, korekcijo strešne konstrukcije vključno z zamenjavo kritine, zaščito stavbe pred vdorom živali in listja. Menjava strešne konstrukcije je bila skladno z načrtom projektne dokumentacije Prenova cerkve sv. Petra, Gorenji Mokronog, projektanta Studio Kalamar, d. o. o., iz Ljubljane že izvedena v letu 2022. Kostnica je krita z novo pločevinasto streho (Rheinzing). Pod odkap je bila nameščena mreža proti vdoru listja, mrčesa in drugih živali. Investitor je zunanje stene očistil rastja, zapolnil poškodbe z ustreznim kamnom, betonske plombe nadomestil s kamnitimi polnili, pri tem pa uporabil apneno malto. Izvedena je bila rekonstrukcija portala na podlagi načrta, ki ga je izdelal ZVKDS, OE Novo mesto, čeprav v detajlih od njega odstopa (prag). Za rekonstrukcijo portala, okenske odprtine in vhoda v kostnico je uporabljen lehnjak. Notranjost kapele je bila zgolj očiščena – investitor je odstranil listje in del recentnega nasutja. Nov tlak ni izveden, prav tako so notranje stene ostale neometane. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

Slika 1: Kostnica v Gorenjem Mokronogu leta 2019, pred obnovo (Foto: Ana Krevelj)

Sliki 2 in 3: Kostnica v Gorenjem Mokronogu po obnovi in rekonstruiran vhodni portal (Foto: Ana Krevelj)

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Dvorec Mostek
EID:	1-10839
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	delna energetska sanacija
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za zdravje

Predmet projekta je bila energetska sanacija objekta in konstrukcijska sanacija temeljev. Sanacija je zajemala tudi vgradnjo novega stavbnega pohištva, vgradnjo toplotne izolacije na podstrešju ter prenovu fasade. Izvedena je bila tudi nova in varčna osvetlitev notranjih prostorov ter pohlajevanje objekta. Stratigrafske raziskave na fasadah objekta je izvedlo podjetje 360-Arhični posnetki, Smiljan Simerl, s. p., iz Malečnika pri Mariboru, ki je izdelalo tudi barvno študijo fasad. Na novo odkrito baročno fresko angela s knjigo iz prve četrtine 17. stol. na vzhodnem pročelju dvorca je restavriral Saša Snoj, višja kons.-rest., samozaposlena v kulturi, iz Ljubljane, kamnite portale in okenske okvirje pa podjetje IKA-UM, d. o. o., iz Škocjana, restavrator Klemen Ulrih. Izvajalca del sta bila CGP, d. d., iz Novega mesta in TGH, d. o. o., iz Črnomlja. Dela so bila sofinancirana iz Evropskega kohezijskega sklada.

Slika 1: Restavriranje freske na vzhodnem pročelju dvorca Mostek (Foto: Tomaž Golob)

Slika 2: Dvorec Mostek s prvotno belo-sivo fasadno podobo, v ozadju nekdanja moška bolnišnica, ki se prenavlja v negovalno bolnišnico. (Foto: Tomaž Golob)

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Gradič Kamen
EID:	1-10838
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	delna energetska sanacija
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za zdravje

Predmet projekta je bila energetska sanacija objekta. Sanacija je zajemala tudi vgradnjo novega stavbnega pohištva, vgradnjo toplotne izolacije na podstrešju ter prenovo fasade. Izvedeni sta bili tudi nova in varčna osvetlitev notranjih prostorov ter pohlajevanje objekta. Stratigrafske raziskave na fasadah objekta je izvedlo podjetje 360-Arhitekturni posnetki, Smiljan Simerl, s. p., iz Malečnika pri Mariboru, ki je izdelalo tudi barvno študijo fasad. Izvajalca del sta bila CGP, d. d., iz Novega mesta in TGH, d. o. o., iz Črnomlja. Kamnit baročni portal je restavriral podjetje IKA-UM, d. o. o., iz Škocjana, restavrator Klemen Ulrih. Dela so bila sofinancirana iz Evropskega kohezijskega sklada.

Slika 1: Restavriran kamnit baročni portal iz leta 1741 (Foto: Tomaž Golob)

Slika 2: Gradič Kamen s prvotno belo-sivo fasadno podobo je danes del pulmološkega oddelka Splošne bolnišnice Novo mesto. (Foto: Tomaž Golob)

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Hiša Glavni trg 2
EID:	1-08534
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	celovita prenova za poslovno-stanovanjsko namembnost
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Arheološki nadzor:	mag. Uroš Bavec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Mestna občina Novo mesto

Projektno dokumentacijo za potrebe celovite prenove hiše na Glavnem trgu 2 za poslovno-stanovanjsko namembnost je izdelalo podjetje Arrea, d. o. o., iz Ljubljane (Maruša Zorec) ob upoštevanju rezultatov konservatorskih in restavratorskih raziskav ter konservatorskega načrta, ki ga je izdelalo podjetje Raziskovalno-dokumentacijski center JAS iz Ljubljane leta 2017. Prenova, ki se je začela 2020 in končala 2023, je obsegala konstrukcijsko in protipotresno sanacijo temeljev, zidov in obokov, vgradnjo novih sovprežnih stropnih konstrukcij, gradnjo nove strehe, vgradnjo novih strojnih in električnih razvodov in naprav ter stavbnega pohištva kot tudi obnovo fasadnih in notranjih ometov ter tlakov. Izvajalec del je bilo podjetje Malkom, d. o. o., iz Novega mesta, arheološke raziskave je izvedlo podjetje Arhat, Aleš Tiran, s. p., iz Novega mesta. Dela so bila sofinancirana iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Slika 1: Hodnik z obnovljenim teracom in novimi požarnimi vrati (Foto: Tomaž Golob)

Slika 2: Dvoriščni trakti z arkadnim hodnikom po prenovi (Foto: Tomaž Golob)

Pripravil: dr. Tomaž Golob

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Moška bolnišnica
EID:	1-10847
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	celovita prenova v negovalno bolnišnico s paliativnim oddelkom
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za zdravje

Projektno dokumentacijo za potrebe celovite prenove nekdanjega internega oddelka Splošne bolnišnice Novo mesto v negovalno bolnišnico je izdelalo podjetje Spina, d. o. o., iz Novega mesta ob upoštevanju rezultatov konservatorskih in restavratorskih raziskav ter konservatorskega načrta, ki ga je izdelalo podjetje 360 – Arhitekturni posnetki, Smiljan Simerl, s. p., iz Malečnika pri Mariboru. Prenova obsega konstrukcijsko in protipotresno sanacijo temeljev, zidov in obokov, gradnjo nove strehe s konstrukcijskimi prilagoditvami bolnišničnemu programu v mansardi, vgradnjo novih strojnih in električnih razvodov in naprav in stavbnega pohištva, obnovo fasadnih in notranjih ometov ter tlakov in namestitev nove bolnišnične opreme. Restavrirale in prezentirale se bodo tudi stenske in obočne šablonske poslikave na stopnišču ter obnovil originalen dekorativni tlak iz betonskih tlakovcev s konca 19. stol. Izvajalca del sta CGP, d. d., iz Novega mesta in TGH, d. o. o., iz Črnomlja. Dela se bodo nadaljevala v letu 2024. Dela so bila sofinancirana iz Evropskega sklada za regionalni razvoj (iz virov React-EU).

Slika 1: Dotrajane povojne stropne konstrukcije iz betonskih gred, na katere je bila vgrajena lesena obloga z ometom na trstiko, so zamenjane z novimi souprežnimi stropi. (Foto: Tomaž Golob)

Slika 2: Opečne obočne konstrukcije so bile statično sanirane z visoko duktilno, dvokomponentno, mikroarmirano malto na osnovi veziv s pucolansko reakcijo po tehnologiji Planitop HDM s steklenimi mrežicami in sidri fiocco podjetja Mapei. (Foto: Tomaž Golob)

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Smolenja vas – Cerkev Marijinega vnebovzetja
EID:	1-02081
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	obnova fasade cerkve in zvonika
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Novo mesto – Sv. Lenart

Investitor je v letu 2022 okrog cerkve izvedel drenažo in uredil odvodnjavanje. V letu 2023 je sledila obnova fasade na osnovi dokumentacije in izrisov, ki jih je ZVKDS, OE Novo mesto, že izdelal ob zadnji obnovi med letoma 1988–91. Izvajalec Emix, d. o. o., iz Smolenje vasi je odstranil dotrajane in poškodovane dele ometa, neustrezne cementne nanose, zlasti v spodnjem delu zvonika, ter jih po predhodnem posvetu s tehnologom (podjetje Röfix) in ZVKDS nadomestil z apnenimi. Celotna površina je bila zaradi plesni in alg očiščena in zaščitena, nato prebeljena z apnenim opleskom, dekorativni detajli (vogalniki, stebri, okenski okvirji, ura) pa so bili naslikani po starih načrtih ZVKDS z nekaj popravki. Ko je bil postavljen gradbeni oder, se je investitor odločil še za barvanje dotrajane strehe zvonika. Vsi barvni toni so bili predhodno usklajeni z ZVKDS.

Slika 1: Cerkev v Smolenji vasi leta 2022, pred obnovo fasade (Foto: Ana Krevelj)

Slika 2: Cerkev v Smolenji vasi po obnovi fasade (Foto: Ana Krevelj)

Občina:	SEMIČ
Naziv enote:	Kočevski Rog – Partizanska bolnišnica Zgornji Hrastnik
EID:	1-00273
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	sanacija in vzdrževalna dela
Odgovorni konservator:	Judita Podgornik Zaletelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Slovenski državni gozdovi, d. o. o.

V letu 2024 je bil saniran objekt Pralnica, zamenjani so bili strehi na dveh manjših objektih (krušna peč in skladišče) ter vogal velike barake za ranjence – Septika, ki je bil že močno načet. Krušna peč, ki se je v zimi 2022/2023 porušila, bo sanirana v letu 2024, ker upravljalcu Slovenski državni gozdovi, d. o. o., v letu 2023 ni uspelo zagotoviti sredstev. Vsa dela je izvajalo Stavbno mizarstvo in tesarstvo, Matic Zakrajšek, s. p., iz Cerkelj na Gorenjskem.

Sliki 1 in 2: Objekt Pralnica med sanacijo (Foto: Judita Podgornik Zaletelj)

*Slika 3: Nova streha na skladišču
(Foto: Judita Podgornik Zaletelj)*

*Slika 4: Krušna peč po poružitvi
(Foto: Dušan Štepec)*

Občina:	STRAŽA
Naziv enote:	Vavta vas – Cerkev sv. Jakoba
EID:	1-02629
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	sanacija kapilarne vlage in odvodnjavanja
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Vavta vas

Zaradi težav s kapilarno vlago v zidovih župnijske cerkve se je Župnija Vavta vas odločila za sanacijo. Po izkopu terena ob prezbiteriju je bilo ugotovljeno, da okoli cerkve ni izvedena drenaža, temveč so že pred leti (med 1978 in 2004) izvedli kineti podoben prezračevalni jarek z zunanjim varovalnim zidom. Okoli cerkvenih zidov so izkopali jarek in ga obbetonirali. Ker je bilo ob pregledu stanja temeljev ugotovljeno, da so statično nestabilni, so jarek zgolj zasuli s savskim prodcem, da bi zmanjšali pritisk na temelje. V letu 2023 si je po posvetu z ZVKDS stanje ogledal statik (Stane Udovč) ter podal načrt za podbetoniranje temeljev z izvedbo hidroizolacije, izvedbo mulde z drenažno cevjo in ustreznim zasipom, glede na obstoječo situacijo. Dela je izvedlo podjetje FA-ST, d. o. o., iz Novega mesta. Rešitev ni dokončna. ZVKDS je investitorja opozoril, da bo vsaj v predelu prezbiterija, kjer je kapilarna vlaga v notranjosti najvišja in ogroža Goldensteinovo stensko poslikavo, potrebna še izvedba silikonske hidrofobne bariere. Dela je sofinancirala Občina Straža.

*Slika 1: Stanje pred posegi
(Foto: Ana Krevelj)*

*Slika 2: Stanje med posegi
(Foto: Ana Krevelj)*

Občina:	ŠKOCJAN
Naziv enote:	Škocjan – Zupetova gostilna
EID:	1-18199
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	prenova hiše
Odgovorni konservator:	mag. Dušan Štepec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Penat, d. o. o.

Nekdanja Zupetova gostilna (Škocjan 24) stoji na severnem robu vaškega jedra, ob mostu, na desnem bregu potoka Radulja. V osnovi gre za vzporedno domačijo z enonadstropno stavbo s prvotno gostilno v pritličju in bivalnim delom v nadstropju ter vrhhlevnim gospodarskim poslopjem na dvorišču za hišo. Dolga leta prazno in propadajočo hišo je novi lastnik začel obnavljati na začetku leta 2023. S številnimi kompromisi mu je uspelo obnoviti njeno notranjščino in fasado, saj želi v njej urediti več stanovanj za trg. Med obnovo je bila zamenjana strešna konstrukcija, namesto lesene medetažne konstrukcije med prvim nadstropjem in podstrešjem je bila izvedena AB-plošča. Zaradi dotrajanosti notranjih ometov in zaradi več predelav, ki jih je bila hiša deležna v preteklosti, se ometi v notranjosti niso mogli ohraniti, zamenjani so bili z novimi. Na fasadi je bilo treba odstraniti spodnji del fasadnega ometa, saj je bil prepojen z vlago in poškodovan zaradi kristalizacije soli. Stavbno pohištvo na hiši se ni menjalo. Ohranjen je kamniti portal.

Slika 1: Hiša pred obnovo (Foto: Dušan Štepec)

Slika 2: Dotrajano stanje podstrešja (Foto: Dušan Štepec)

Slika 3: Hiša med obnovo (Foto: Dušan Štepec)

Slika 4: Hiša po obnovi (Foto: Dušan Štepec)

Občina:	ŠMARJEŠKE TOPLICE
Naziv enote:	Grič pri Klevevžu – Marijina kapela v Slapih
EID:	1-08667
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	obnova kapele in konservatorsko-restavratorski posegi na poslikavi
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Domoznansko društvo Šmarjeta

Obnova kapele se je pričela že v letu 2022. Predhodno so domačini brez vednosti ZVKDS menjali streho z žlebovi, zdaj je povsem neustrezna. Okoli kapele je bila zaradi težav s kapilarno vlago izvedena drenaža, odstranjen je bil dotrajan in preperel omet do višine stranskih niš. Nadomeščen je z novim industrijskim apnenim ometom, beljenim s silikatno barvo. Še ohranjen prvotni omet je bil konservatorsko-restavratorsko obdelan. Predhodne raziskave s strani ZVKDS, OE Novo mesto, so odkrile, da je bila notranjost kapele poslikana, zato so bili predvideni konservatorsko-restavratorski postopki, ki jih je izvedla Saša Snoj, višja kons.-rest., samozaposlena v kulturi, iz Ljubljane. Naravoslovne preiskave so razkrile, da je baročna poslikava izvedena v tehniki secco z dodatki olja (tehnika mastne tempere). Sledilo je mehansko in kemično čiščenje sige, retuša ter delna rekonstrukcija na podlagi analogij motiva, kjer je to bilo mogoče. Naslikana je Mati božja na gori Karmel, ki predaja škapulir Simonu Stocku, pod njo so vice. Motiv se ponovi v bližnji cerkvi Karmelske Matere božje v Slapah (nekdanji antependij). Na stropu je naslikan Sv. Duh v obliki goloba, na stenah pa dekorativna poslikava s cveticami. Domačini so v kapelo pred pozidano menzo namestili kamnito ploščo iz lokalnega rdečega kamna. Da bi preprečili vdor vode s ceste v kapelo, načrtujejo še postavitev kovanih vrat, izdelanih po navodilih ZVKDS, OE Novo mesto. Dela je sofinancirala Občina Šmarješke Toplice.

*Sliki 1 in 2: Kapela pred obnovo in odkrita poslikava pred odstranjevanjem sige
(Foto: Ana Krevelj)*

*Sliki 3 in 4: Kapela po končani obnovi (Foto: Ana Krevelj) in restavrirana poslikava
(Foto: Saša Snoj)*

Pripravila: dr. Ana Krevelj

Občina:	ŠMARJEŠKE TOPLICE
Naziv enote:	Šmarješke Toplice – Cerkev sv. Štefana
EID:	1-02542
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	obnova cerkve in zvonika
Odgovorni konservator:	dr. Ana Krevelj, ZVKDS OE NM; Mojca Verček Rems, ZVKDS OE NM
Investitor:	Župnija Šmarjeta

Investitor je za prijavo na JR Ministrstva za kulturo v letu 2023 vložil vlogo za izdajo kulturnovarstvenih pogojev, in sicer za obnovo cerkve in zvonika – ostrešja, kritine, fasade, stavbnega pohištva, ure in drenaže; priložil je popis del izvajalca Koptur, d. o. o., iz Škocjana ter pridobil kulturnovarstveno soglasje, pod pogojem, da ZVKDS po postavitvi gradbenih odrov izvede sondiranje obstoječih ometov in beležev. Na žalost je podizvajalec (Skilfer Reshani, s. p., iz Brestanice), ki je odre postavljal, brez vedenja ZVKDS odstranil vse plasti ometov na severni fasadi cerkve in vzhodni fasadi zvonika. ZVKDS je dela ustavil, sondiranje fasade je nato izvedlo Restavradorstvo Aleš Vene, s. p., iz Štrita pri Bučki ter podalo poročilo, sondiranje pa je opravil tudi ZVKDS, OE Novo mesto (najdba letnice 1755 na zvoniku). Izdelan je bil izris vseh faz fasade, prezentirana je faza z naslikanimi stebri. V letu 2023 so še za silo pokrpali streho zvonika, saj sredstev za menjavo kritine niso pridobili. Obnovljena je fasada zvonika in delno cerkve (še brez izrisanih detajlov – vogalnikov). Zunanje stopnice na zvonik so bile odstranjene. Notranjščine zvonika (stene, stopnice) se ni obnavljalo. Po pregledu terena in dokumentacije je bilo ugotovljeno, da so v 80. letih domačini sami skopali drenažo okoli cerkve, ki pa ni bila izvedena pravilno in ni več delovala, zato so izvedli novo drenažo po priloženem načrtu ZVKDS. V notranjosti so bili pod opazem odkriti ostanki lesenega poslikanega stropa, sedaj del pevskega kora, ki so datirani v čas ok. 1500. V letu 2024 je načrtovana menjava strehe zvonika in cerkve, za kar je bilo pridobljeno mnenje statika (delna menjava ostrešja in nova opečna kritina, bobrovec), dokončala se bodo dela na fasadi. Investitor in ZVKDS skušata pridobiti sredstva za konservatorsko-restavratorske posege na ostankih lesenega poslikanega stropa, ki so zdaj del pevskega kora.

*Slika 1: Pogled na zvonik cerkve pred obnovo
(Foto: Tanja Mesojedec)*

Slika 2: Med sondiranjem odkrita letnica 1755 na zvoniku (Foto: Ana Krevelj)

Slika 3: Odkriti ostanki poslikanega lesenega stropa iz ok. 1500, sedaj del pevskega kora (Foto: Ana Krevelj)

Občina:	ŽUŽEMBERK
Naziv enote:	Dvor pri Žužemberku – Območje Auerspergove železarne
EID:	1-08120
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	celovita prenova
Odgovorni konservator:	Judita Podgornik Zaletelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	RS, Ministrstvo za kulturo

V letih 2022 in 2023 je potekala celovita prenova dveh objektov na območju nekdanje Auerspergove železarne na Dvoru. Objekt Lončarija je dobil novo streho, zidovi so bili dodatno statično ojačani. Izdelana so bila nova okna in vrata (na SZ steni je bilo odprto dvojno okno, na JV strani pa znova urejen dodaten vhod), okenske rešetke so bile obnovljene, manjkajoče pa na novo izdelane po vzoru obstoječih. V objektu je postavljena predstavitev naravne in kulturne dediščine reke Krke. Objekt Trajberka je bil v večjem delu zaradi slabega stanja odstranjen. Na njegovem mestu je bil zgrajen nov objekt, v katerem so informacijski center, predavalnica, manjši lokal in sanitarije za obiskovalce. Dela so bila izvedena po projektu odgovornega projektanta dr. Andreja Goljarja, univ. dipl. ing. arh., Arhitektonika, d. o. o., s Črnuč. Dela je izvajalo podjetje Kograd IGEM, d. o. o., iz Šentjanža pri Dravogradu. Dela so bila sofinancirana iz Evropskega sklada za regionalni razvoj.

Sliki 1 in 2: Lončarija pred sanacijo in po sanaciji (Foto: Judita Podgornik Zaletelj)

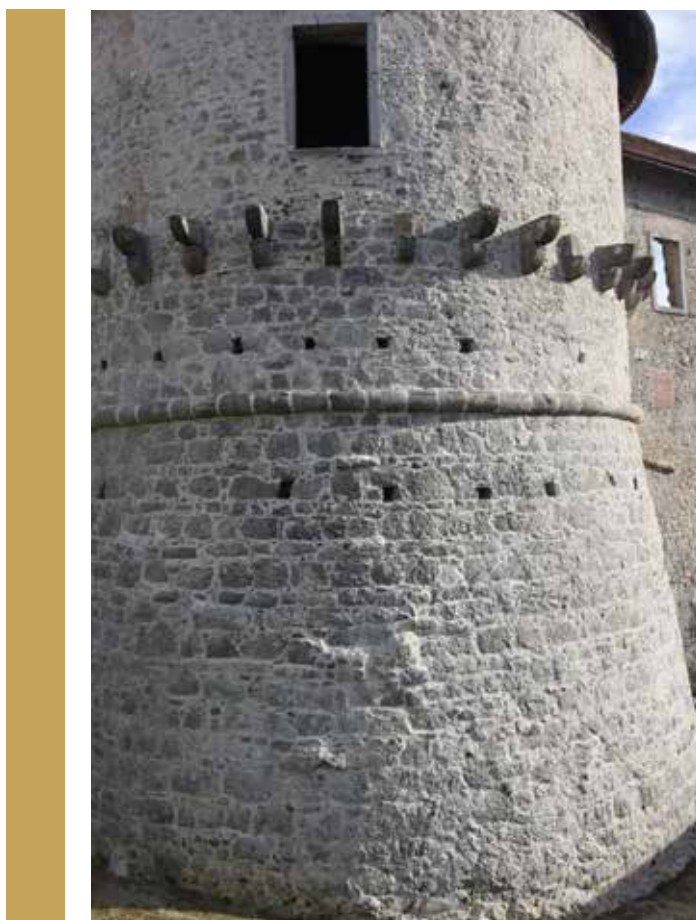

Sliki 3 in 4: Trajberk pred sanacijo in po sanaciji (Foto: Judita Podgornik Zaletelj)

Pripravila: Judita Podgornik Zaletelj

Občina:	ŽUŽEMBERK
Naziv enote:	Žužemberk – Grad
EID:	1-00903
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konstrukcijska sanacija stolpa št. 3 in prenova kletne etaže za sanitarije
Odgovorni konservator:	dr. Tomaž Golob, ZVKDS OE NM
Arheološki nadzor:	mag. Uroš Bavec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Žužemberk

Projektno dokumentacijo za potrebe konstrukcijske sanacije stolpa št. 3 v gradu Žužemberk je izdelalo podjetje Elea iC, d. o. o., iz Ljubljane, za sanitarije pa Spina, d. o. o., iz Novega mesta. Konstrukcijska sanacija je obsegala fugiranje in dozidavo stavbnega plašča, obnovo okenskih in vratnih špalet, sistematično injektiranje ter vgradnjo vezi, tako armiranobetonskih na območju zidnih zožitev kot perfo sider. V kleti so bile zgrajene nove sanitarije na reverzibilen način s suhomontažnimi vložki brez poseganja v zidove stolpa. Izvajalca del sta bila Lesnina MG Oprema, d. d., iz Ljubljane s podizvajalcem Gradbeništvo, fasaderstvo in sanacije, Uroš Bratkovič, s. p., iz Vrhpolja pri Šentjerneju (konstrukcijska sanacija) in Gradbeništvo Mačerol, Franci Mačerol, s. p., iz Žužemberka (sanitarije). Arheološke raziskave je izvedlo podjetje Arhat, Aleš Tiran, s. p., iz Novega mesta. Dela je sofinanciralo Ministrstvo za kulturo.

Slika 1: Stolp št. 3 gradu Žužemberk po obnovi (Foto: Bojan Zaletelj)

Slika 2: Prenova notranjega plašča stolpa št. 3 (Foto: Tomaž Golob)

5.3

Izvedba konservatorsko-restavratorskih raziskav na terenu

Občina:	BREŽICE
Naziv enote:	Bukovje na Bizeljskem – Paviljon Lusthaus
EID:	1-10274
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	sondažne raziskave ometa in opleska
Nosilec naloge:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM

ZVKDS, OE Novo mesto, je 27. marca 2023 izvedel sondažne raziskave, ki so obsegale sondiranje fasadnih ometov in opleskov ter ometov in opleskov v notranjosti objekta. Ometi na fasadi kažejo jasne znake propada, predvsem pod napuščem in na severni fasadi. Ometi v notranjosti objekta so prav tako v slabem stanju, kar je posledica zanemarjenosti objekta in propadle strehe. Po opravljenem posegu je bil izdelan zapisnik o stanju objekta.

*Sliki 1 in 2: Fasadni ometi in opleski so v slabem stanju in dotrajani.
(Foto: Tanja Mesojedec)*

*Sliki 3 in 4: Ometi v notranjosti so dotrajani zaradi propadle strehe.
(Foto: Tanja Mesojedec)*

Občina:	ČRNOMELJ
Naziv enote:	Črnomelj – Stoničev grad
EID:	1-07463
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	sondažne raziskave
Nosilec naloge:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM

V času od 17. oktobra do 18. novembra 2022 ter od 4. maja do 1. junija 2023 je ZVKDS, OE Novo mesto, v sklopu priprave konservatorskega načrta izvedel konservatorsko-restavratorske sondažne raziskave na ostenju in stropih v pritličju in nadstropju Stoničevega gradu v Črnomlju.

Namen sondiranja je bil:

- raziskati gradbene spremembe v notranjosti objekta,
- raziskati omete in opleske po posameznih sobah in hodnikih v objektu,
- konservatorsko-restavratorsko dokumentiranje ohranjenih plasti opleskov in dokumentiranje dekorativnih štukatur.

Med izvedbo sondažnih raziskav je bilo v 19 prostorih objekta evidentiranih 105 sond, ki so navedene v poročilu o sondiranju. Predstavljene so z značilno fotografijo in opisom. V vsakem prostoru je bila narejena stratigrafija barvnih plasti in ometov.

Vsi komunikacijski in bivalni prostori so imeli bogato stensko opremo. Stropi v posameznih prostorih so okrašeni z bogato štukaturno profilacijo. Ugotovljenih je bilo največ do 20 plasti opleskov. Sonde povečini kažejo na prvoten enobarven bel ali siv oplesk, sledijo šablonske večbarvne plasti, zatem pa plasti, izvedene z vzorčnim valjčkom. Ponekod so mlajše plasti enostavne, brez vzorcev, eno- ali dvoobarvne. Največ plasti dekorativnih opleskov je bilo najdenih v nadstropju.

Slika 1: Najstarejša od štirih plasti dekorativnih večbarvnih opleskov (Foto: Tanja Mesojedec)

Slika 2: Stratigrafska raziskava opleska (Foto: Tanja Mesojedec)

Slika 3: Šablonska dekorativna poslikava (Foto: Tanja Mesojedec)

Slika 4: Sondažne raziskave arhitekturnega razvoja stavbe (Foto: Tanja Mesojedec)

Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Krško – Mestno jedro (objekt: hiša Dalmatinova 5)
EID:	1-07463
Status:	registrirana dediščina
Poseg:	sondažne raziskave ometov in opleskov
Nosilec naloge:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM

Pred obnovo večstanovanjskega objekta je bila fasada tribarvna. Fasadni omet je bil zelene barve, talni zidec je bil siv, profilirani elementi in dekoracije so bili beli. Preplastitev ometa je bila izvedena s cementno malto. V spodnjem delu fasade so bile okenske police in profilacije odstranjene. Fasada je bila nazadnje prenovljena leta 1982.

30. marca 2023 je ZVKDS, OE Novo mesto, izvedel sondažno raziskavo na severni (krajši) fasadi hiše na Dalmatinovi 5 v Krškem. Namen sondiranja je bil raziskati omete in opleske na fasadi objekta.

Sondiranje je potekalo v pritličju (talni zidec), v nadstropju pod okensko polico in na cvetlični dekoraciji.

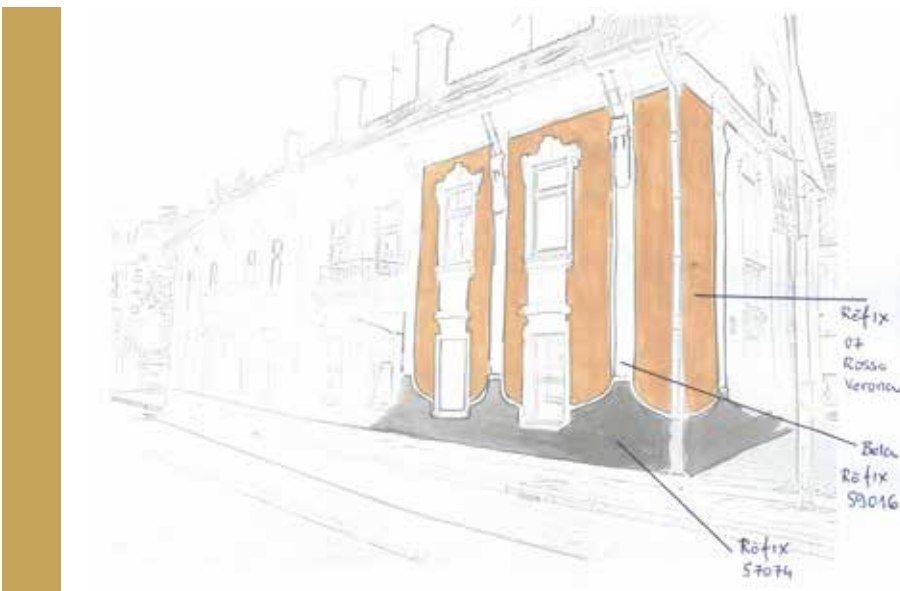
Pritličje: na talnem zidcu je več preplastitev. Predzadnja preplastitev je bila izvedena s cementnim obrizgom, ki je zelo trd. Pod njim sta še dve preplastitvi. Izvirni omet je v slabem stanju, je mehak in se drobi ter kruši. Kasnejše obnove oziroma preplastitve so neprodušno zaprle izvirni omet, ki nima možnosti oddajanja vlage, kar povzroča propadanje apnenega veziva in drobljenje ometa. Obdelava površine ometa je neprepoznavna, ker je bila verjetno pri prvi obnovi lokalno odstranjena. Lahko se predpostavlja, da je bila površina rustikalna.

Na razglednici iz leta 1910, kjer je lepo vidna hiša na Dalmatinovi 5, opazimo, da je izvirni talni zidec precej nižji. Zaradi gradnje ceste in nasutja je talni zidec zasut. Zadnji obnovitveni posegi niso prinesli nič novega. Fasada se je spet samo preplastila, ne da bi se odstranili sekundarni cementni nanosi. Preplastitev je bila izvedena z izdelki za sanacijo historičnih objektov na apneni osnovi (695 in 380) izdelovalca Röfix.

Nadstropje: na dekorativnih elementih pod okensko polico so opazne tri preplastitve. Original je v zelo slabem stanju. Opazne so mehanske poškodbe ter poškodbe strukture ometa zaradi propadanja apnenega veziva. Cvetlična dekoracija ob okenski obrobi (prefabriciran element) je ravno tako večkrat preplastena z ometi različnih sestav. Preplastitve so posamezne elemente spremenile do neprepoznavnosti.

Slika 1: Vzhodna fasada pred obnovo (Foto: arhiv ZVKDS, OE Ljubljana)

Slika 2: Barvna študija na podlagi sondažnih raziskav, izdelala: Tanja Mesojedec.

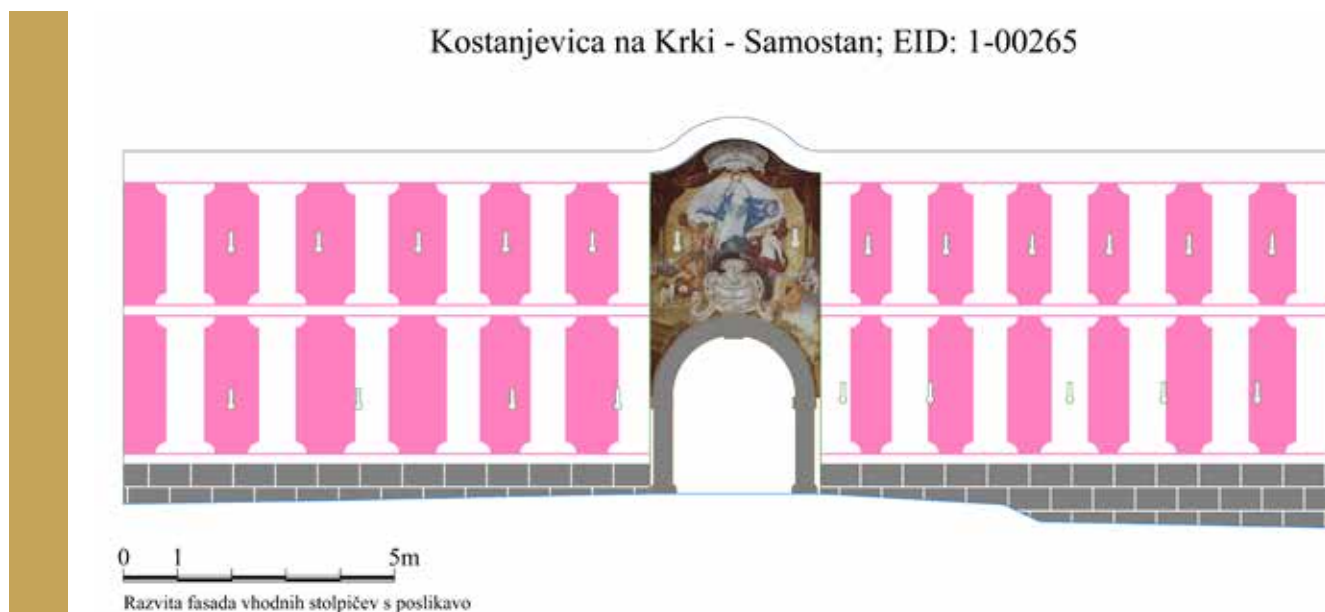

Slika 3: Stanje objekta po obnovi (Foto: Tanja Mesojedec)

5.4 Izdelava in dopolnitev grafične dokumentacije

Občina:	KOSTANJEVICA NA KRKI
Naziv enote:	Kostanjevica na Krki – Samostan
EID:	1-00265
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	arhitekturna topografija
Nosilec naloge:	Bojan Zaletelj, ZVKDS OE NM

Zaradi obnove vhodnih dveh stolpičev na vhodu v Samostan Kostanjevica na Krki je ZVKDS, OE Novo mesto, izdelal posnetek vhodne partije samostana, vključno s poslikavo stolpičev, kot podlago za ponovno poslikavo.

Slika 1: Razvita fasada vhodnih stolpičev s poslikavo, izdelal: Bojan Zaletelj.

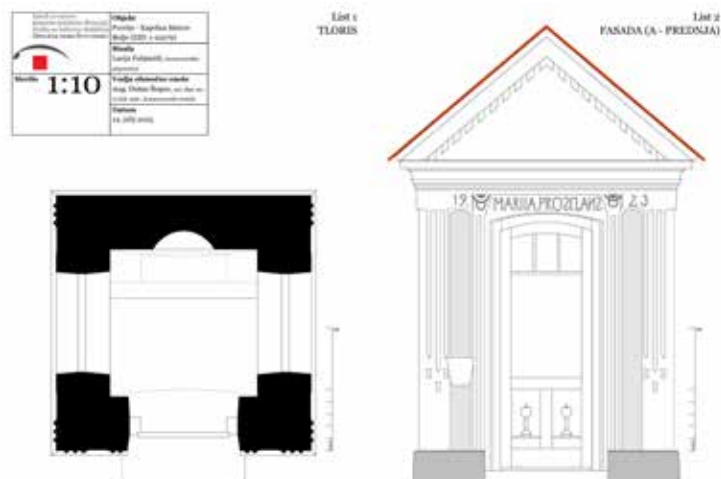
Občina:	KRŠKO
Naziv enote:	Površje – Kapelica Matere božje
EID:	1-22279
Status:	dokumentarno (arhivsko) varstvo
Poseg:	dokumentiranje in izdelava arhitekturnega posnetka
Nosilec naloge:	Lucija Fabjančič, ZVKDS OE NM

Kapelica je bila, glede na letnico na pročelju, zgrajena leta 1923. Okoliščine njene postavitve niso znane. Glede na lokacijo na dvorišču hiše, gre za zasebno kapelico. Kapelica je zaprtega tipa z dvema oknoma in vrati. Ima dekorativno členjeno fasado z bogato profiliranim strešnim vencem. Na pročelju je napis "19 MARIJA.PROSI.ZANS 23". V notranjščini je vdoljena manjša oltarna menza, nad njo pa prazna niša. Oltarne opreme ni, v kapelici je litoželezni križ, prenesen s pokopališča.

Po prejeti pobudi lastnice in ogledu na terenu dne 6. julija 2023 je bilo zabeleženo, da je kapelica zanemarjena in v slabem gradbenem stanju ter predstavlja nevarnost, da se zruši, lastniki pa nimajo interesa za njeno obnovo in so podali predlog za njeno odstranitev. Dne 10. julija 2023 je bila kapelica v obstoječem stanju izmerjena in fotodokumentirana. ZVKDS, OE Novo mesto, je po meritvah izdelal arhitekturni posnetek (tloris, vsi štirje narisi, dva prereza). Z 28. julijem 2023 je registrirana enota dediščine *Površje – Kapelica Matere božje* (EID 1-22279) prešla v dokumentarno (arhivsko) varstvo.

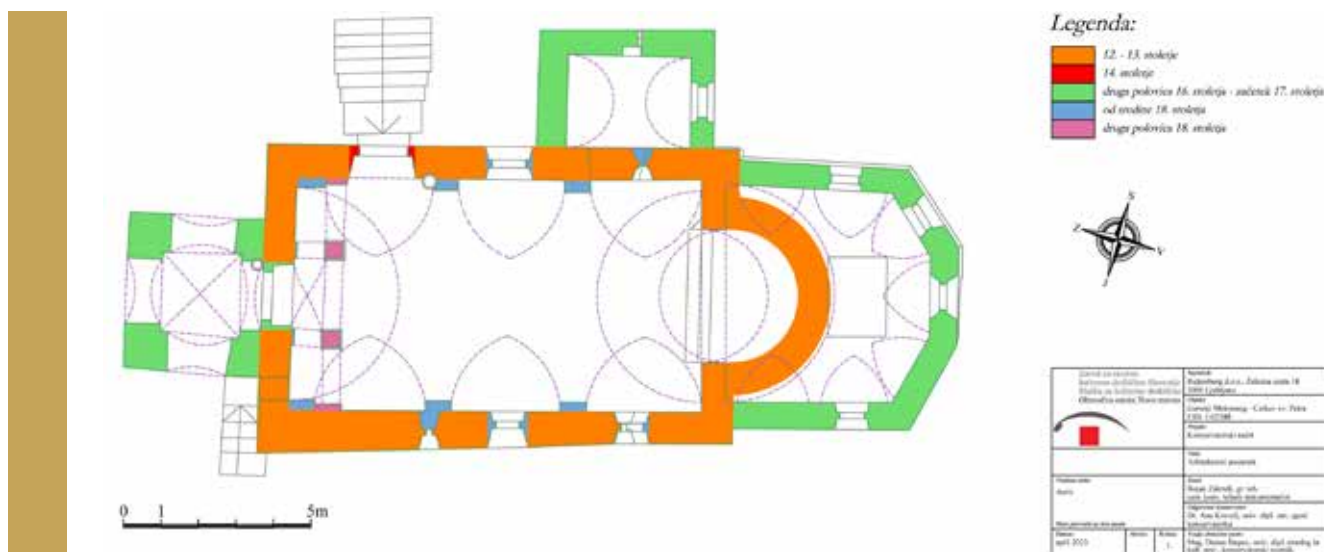
Slika 1: Kapelica Matere božje v Površju pri Raki – stanje leta 2023 (Foto: Lucija Fabjančič)

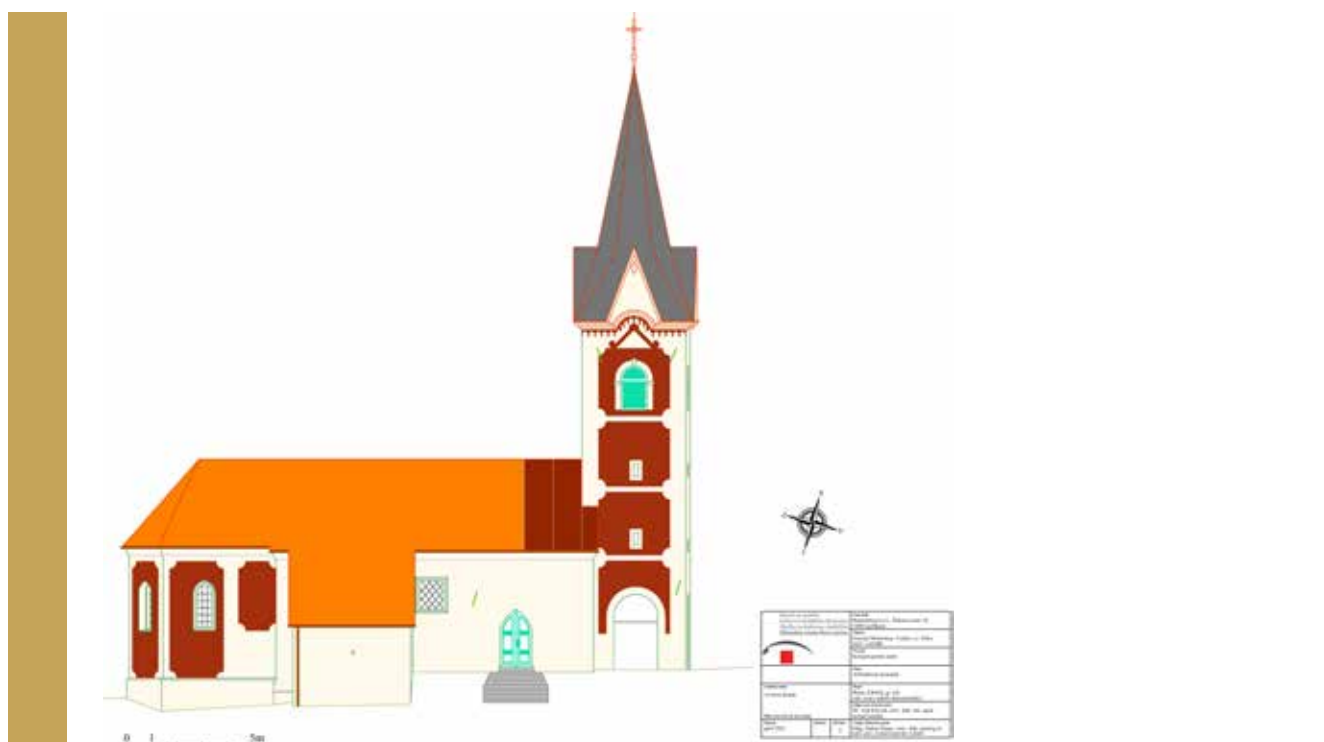
Slika 2: Posnetek tloris in pročelja kapelice Matere Božje v Površju pri Raki, izdelala: Lucija Fabjančič.

Občina:	MOKRONOG - TREBELNO
Naziv enote:	Gorenji Mokronog – Cerkev sv. Petra
EID:	1-02588
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	izdelava arhitekturnega posnetka
Nosilec naloge:	Bojan Zaletelj, ZVKDS OE NM

Po končanih sanacijskih delih na cerkvi sv. Petra v Gorenjem Mokronogu je ZVKDS, OE Novo mesto, znova izdelal arhitekturni posnetek objekta.

Slika 1: Tloris cerkve sv. Petra v Gorenjem Mokronogu, izdelal: Bojan Zaletelj.

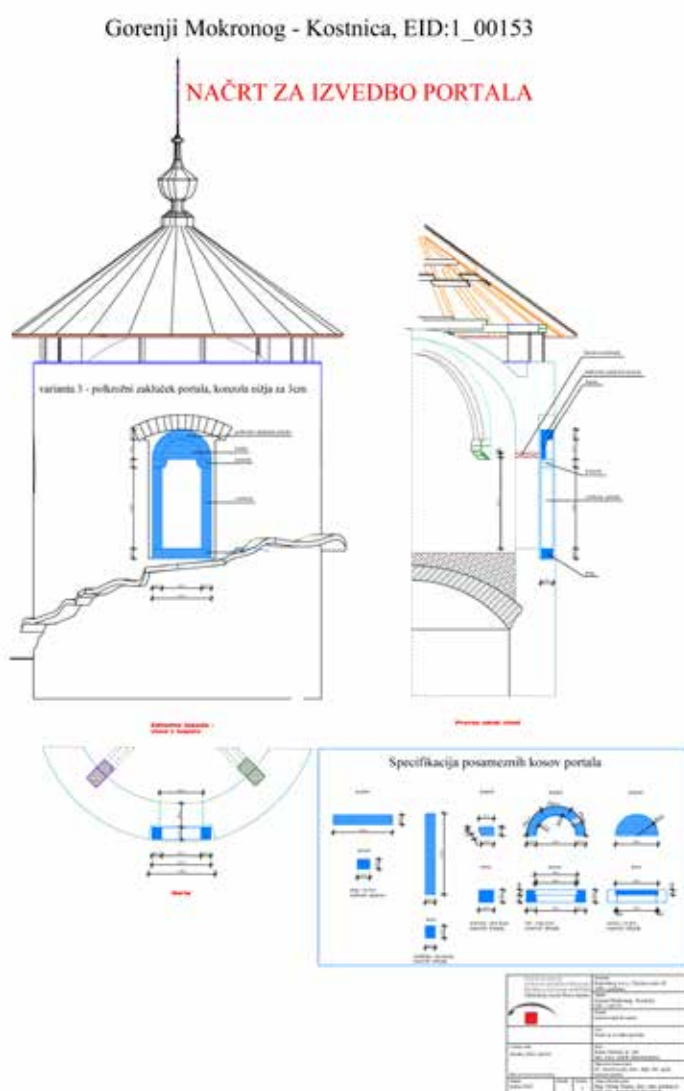

Slika 2: Severna fasada cerkve sv. Petra v Gorenjem Mokronogu, izdelal: Bojan Zaletelj.

Pripravil: Bojan Zaletelj

Občina:	MOKRONOG - TREBELNO
Naziv enote:	Gorenji Mokronog – Kostnica
EID:	1-00153
Status:	kulturni spomenik državnega pomena
Poseg:	izdelava arhitekturnega posnetka in načrta za nov kamnit portal
Nosilec naloge:	Bojan Zaletelj, ZVKDS OE NM

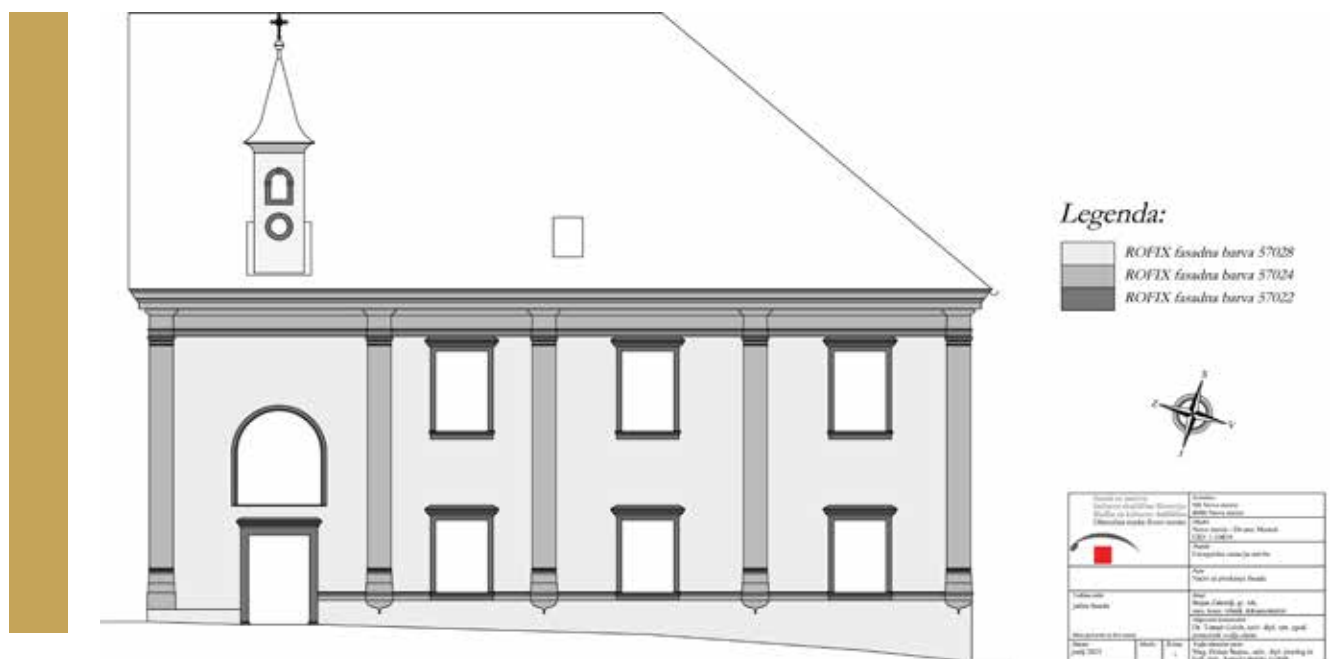
Po izmeri obstoječe odprtine na mestu nekdanjega vhoda v kostnico pri cerkvi sv. Petra v Gorenjem Mokronogu je ZVKDS, OE Novo mesto, izdelal načrt za izdelavo novega kamnitega vhodnega portala. Ob tem je bil izdelan tudi arhitekturni posnetek objekta.

Slika 1: Načrt za izvedbo novega kamnitega portala kostnice v Gorenjem Mokronogu, izdelal: Bojan Zaletelj.

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Dvorec Mostek
EID:	1-10839
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	barvna študija fasad
Nosilec naloge:	Bojan Zaletelj, ZVKDS OE NM

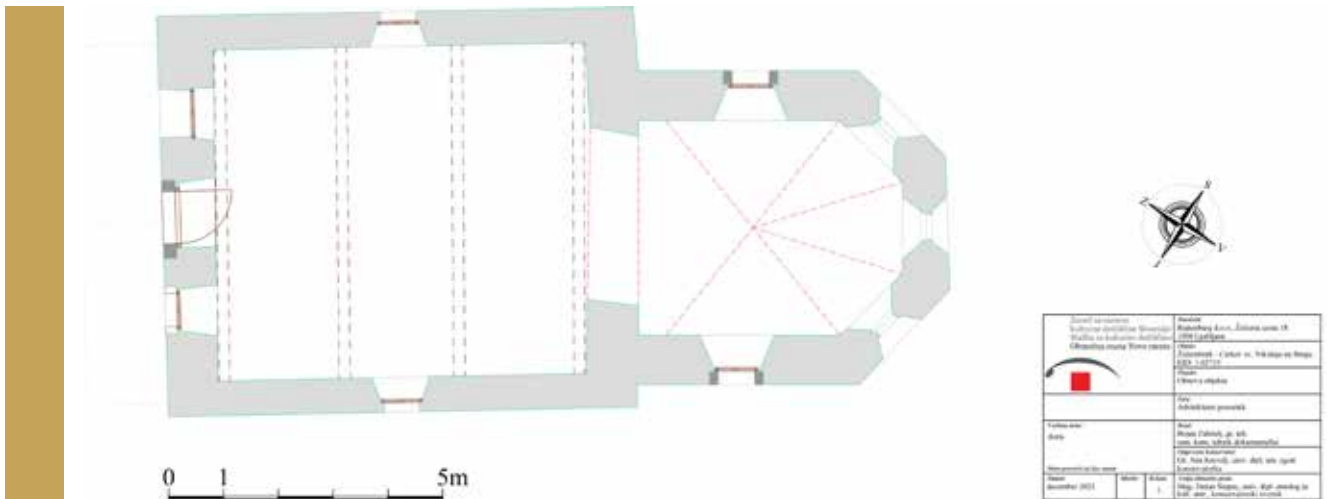
Za izvedbo fasade na dvorcu Mostek v Novem mestu je ZVKDS, OE Novo mesto, izdelal barvno študijo.

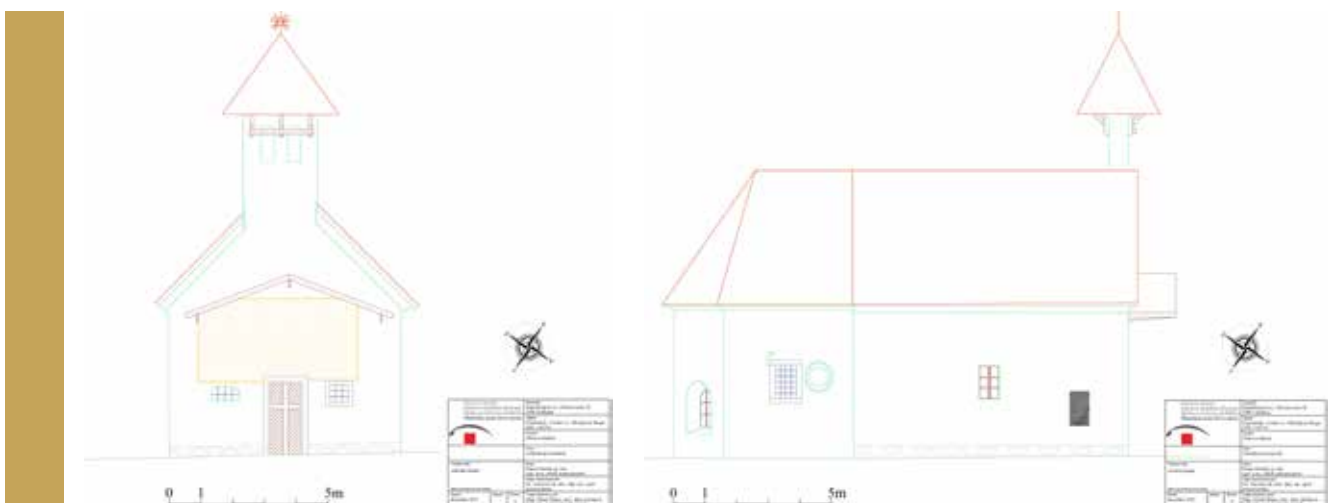
Slika 1: Barvna študija za izvedbo fasade na dvorcu Mostek v Novem mestu, izdelal: Bojan Zaletelj.

Občina:	ŽUŽEMBERK
Naziv enote:	Žužemberk – Cerkev sv. Nikolaja na Bregu
EID:	1-02735
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	izdelava arhitekturnega posnetka
Nosilec naloge:	Bojan Zaletelj, ZVKDS OE NM

Po končanih obnovitvenih delih na cerkvi sv. Nikolaja v Žužemberku je ZVKDS, OE Novo mesto, izdelal arhitekturni posnetek objekta.

Slika 1: Tloris cerkve sv. Nikolaja v Žužemberku, izdelal: Bojan Zaletelj.

Slika 2: Pročelje (severozahodna fasada) cerkve sv. Nikolaja v Žužemberku, izdelal: Bojan Zaletelj.

Slika 3: Severovzhodna fasada cerkve sv. Nikolaja v Žužemberku, izdelal: Bojan Zaletelj.

5.5

Konservatorsko-restavratorska dela v izvedbi restavratorske delavnice ZVKDS, OE Novo mesto

Občina:	METLIKA
Naziv enote:	Rosalnice – Cerkev Žalostne Matere božje
EID:	1-02025
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na sliki sv. Janeza Nepomuka z južnega stranskega oltarja
Nosilec naloge:	mag. Zdenka Salmič Pungerčar, ZVKDS OE NM

Že podlepljena slika je bila nova obdelana v nizkotlačni mizi, odvečna lepilna masa je bila odstranjena z ustreznim topilom. Sledili sta izdelava kita ter nanašanje tega na območja poškodb oziroma odpadle barvne ali slikovne plasti. Zakitana mesta so bila obdelana s skalpelom in s tamponi, navlaženimi s topilom, ter nivelirana po višini in prilagojena okolici originalne površine slike.

Temu je sledila izolacija plomb s predhodno pripravljenim šelakom. Sledila je montaža slike na nov podokvir ter urejanje robov slike in hrbta. Naslednja faza je bila je priprava laka damar ter nato prvo zaščitno lakiranje slike pred postopkom nanašanja retuš.

Slika 1: Odstranjevanje odvečne lepilne paste z lica slike s topilom (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Slika 2: Zakitana površina po niveliranju in prilagajanju originalni površini slike (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Slika 3: Priprava smole damar za izdelavo laka (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Slika 4: Slika po lakiranju in pripravljena za fazo retuširanja (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Cerkev sv. Janeza Krstnika v Mačkovcu
EID:	1-02479
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na kipu Marije z detetom
Nosilec naloge:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM

Leseni kip stoječe Marije z detetom je del inventarja cerkve Janeza Krstnika v Mačkovcu. Avtor in datacija sta neznan, a sklepamo, da kip izvira iz 15. ali 16. stol. Kip je prispel v restavratorsko delavnico ZVKDS, OE Novo mesto, leta 2018. Kip je bil v preteklosti zelo poškodovan. V veliki meri so bili odstranjeni Marijina draperija, udi in atributi. Polihromacija je bila v celoti preslikana. Podstavek, na katerega je bil kip postavljen, slogovno ni ustrezal. Ohranjena je približno tretjina originalne substance. Na osnovi izvedenih raziskav smo se odločili za prezentacijo preostale originalne substance. Preslikave so bile v celoti odstranjene. Fiksirali in zlepili smo razrahljane dele udov. Odstranili smo neustrezne elemente in jih nadomestili z novimi. Lokalno smo utrdili leseni nosilec ter dopolnili manjkajoče dele polihromacije, jih strukturirali in izolirali. V letu 2024 načrtujemo izvedbo barvne rekonstrukcije polihromacije le na poškodovanih in manjkajočih delih.

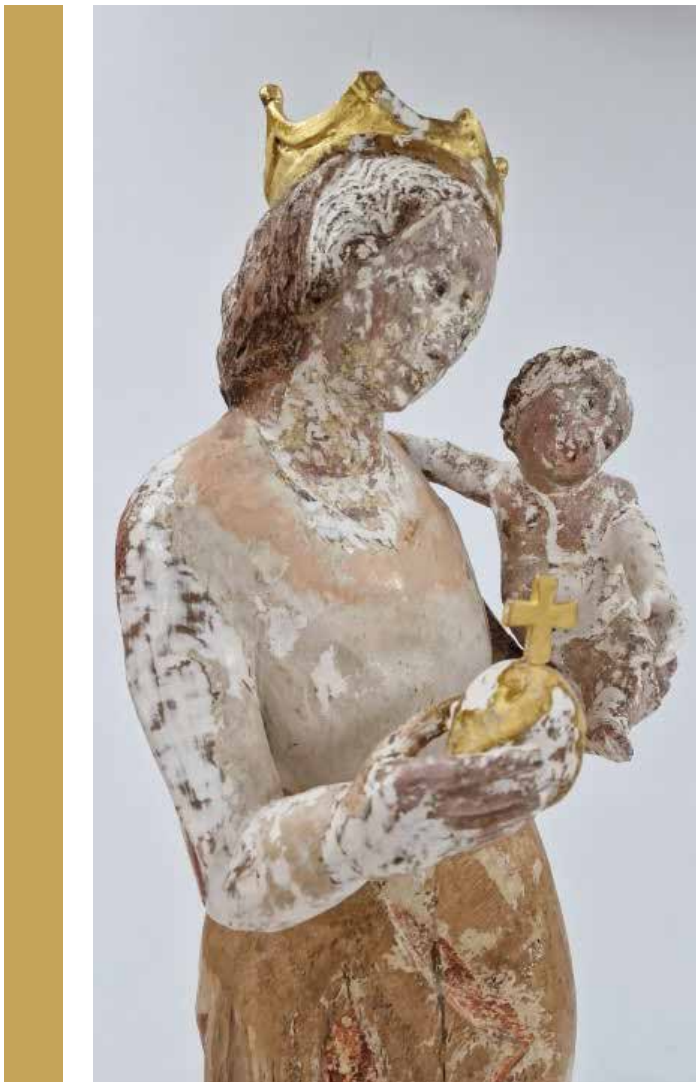
*Slika 1: Stanje pred posegom
(Foto: Tanja Mesojedec)*

Slika 3: Kitanje poškodb (Foto: Tanja Mesojedec)

*Slika 2: Odstranjevanje preslikav
(Foto: Tanja Mesojedec)*

Sliki 4 in 5: Grundiranje poškodb in priprava za retuširanje (Foto: Tanja Mesojedec)

Občina:	NOVO MESTO
Naziv enote:	Novo mesto – Cerkev sv. Mihaela v Šmihelu
EID:	1-02085
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na procesijskem razpelu in kipu Križanega
Nosilec naloge:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM

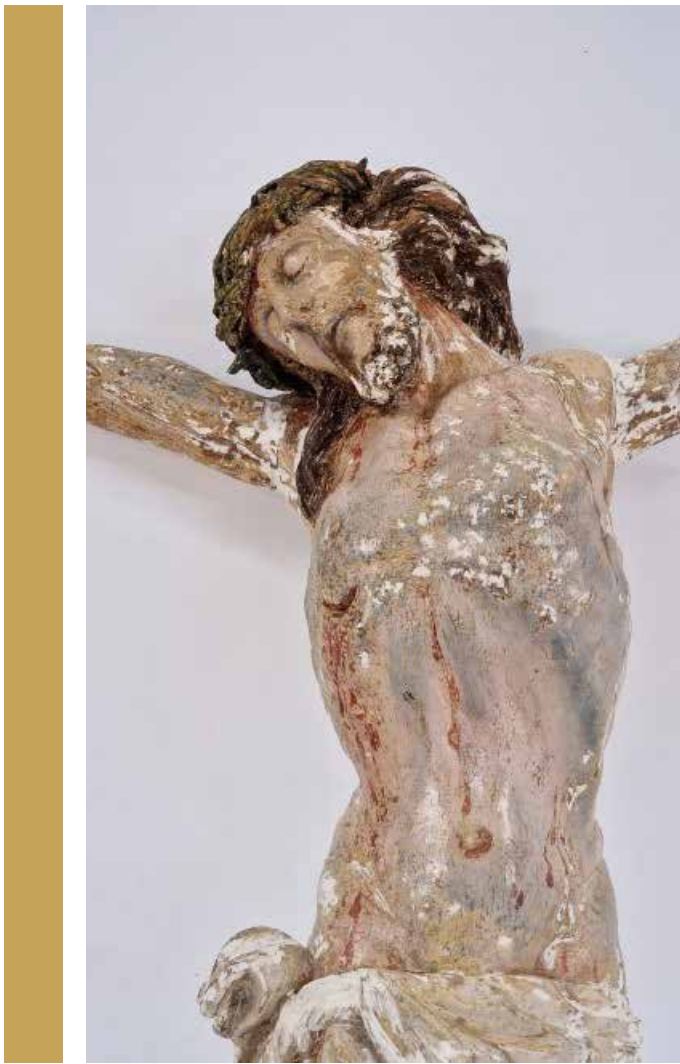
Ceremonialno razpelo iz župnijske cerkve sv. Mihaela v Šmihelu je kvalitetno baročno delo, ki je prispelo v delavnico ZVKDS, OE Novo mesto, leta 2007. Križ s Kristusom se je najverjetneje uporabljal v ceremonialne namene, saj je spodnji del križa oblikovan v okroglo držalo. Avtor in datacija sta neznana, a sklepamo, da kip izvira iz 18. stol. S sondiranjem smo ugotovili, da je bil kip v preteklosti preslikan. Sekundarna polihromacija je bila v slabem stanju. Grund in barvna plast sta bila razpokana in polna nečistoč. Zaradi izjemne trdote sekundarne polihromacije smo se odločili za odstranitev slednje. Odstranitev je potekala mehansko, z drobnim orodjem. Pred odstranitvijo so bila izvedena temeljita raziskovalna dela. Nato smo lokalno utrdili leseni nosilec, izdelali manjkajoče elemente, fiksirali in zlepili ločene elemente, dopolnili manjkajoče dele polihromacije ter strukturirali in izolirali dopolnitve. V letu 2024 je načrtovana izvedba barvne rekonstrukcije polihromacije le na poškodovanih in manjkajočih delih.

Sliki 1 in 2: Mehansko odstranjevanje sekundarne polihromacije (Foto: Tanja Mesojedec)

Slike 3–5: Kitanje in izdelava manjkajočih elementov (Foto: Tanja Mesojedec)

Sliki 6 in 7: Dopolnitev in grundiranje manjkajočih delov (Foto: Tanja Mesojedec)

Občina:	ŠENTJERNEJ
Naziv enote:	Dolenja Stara vas – Cerkev sv. Frančiška Ksaverija
EID:	1-02439
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na sliki sv. Frančiška Ksaverija
Nosilec naloge:	mag. Zdenka Salmič Pungerčar, ZVKDS OE NM

Izvedena so bila nadaljevalna restavratorska dela: izdelava kita, nanašanje kita na poškodbe, obdelava in niveliranje zakitanih območij ter prilagajanje originalni slikovni plasti, priprava šelaka, izolacija zakitanih mest s šelakom, nabava potrebnega materiala za montažo slike na nov podokvir in izvedba montaže, urejanje robov in hrbta slike, izdelava laka damar ter prvo zaščitno lakiranje slike z njim.

Slika 1: Priprava kita (pigmenti, krede in lepilna masa) (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Slika 2: Nanašanje kita s pomočjo grelne lopatice na poškodovano površino slike (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Slika 3: Kitana površina po obdelavi in niveliranju plomb ter zaščiti s šelakom (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Slika 4: Slika po montaži na nov podokvir (Foto: Zdenka Salmič Pungerčar)

Občina:	ŠENTJERNEJ
Naziv enote:	Pleterje – Kartuzijanski samostan
EID:	1-00528
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi na kipu Križanega
Nosilec naloge:	mag. Tanja Mesojedec, ZVKDS OE NM

Predmet konservatorsko-restavratorskih posegov je lesen polihromiran kip križanega Jezusa iz kartuzije Pleterje, katerega avtor in datacija sta neznana, vendar na podlagi pregleda sklepamo, da izvira z začetka 20. stol. Predmet se je najverjetneje uporabljal v ceremonialne namene, saj je spodnji del križa oblikovan v okroglo držalo. Kip je prispel v delavnico ZVKDS, OE Novo mesto, 29. septembra 1992.

Kljub manjšim odrgninam je leseni križ v dobrem stanju. V slabšem stanju pa je leseni nosilec Jezusovega kipa, saj je poln črvlin. S sondiranjem smo ugotovili, da je bil kip v preteklosti preslikan. Sekundarna polihromacija je necelovita, medtem ko je zgornja kar dobro ohranjena in je tankega nanosa, redko preluknjana s črvlinami, samo na nekaterih mestih razpokana, na redkih pa manjkajoča.

Zaradi dobre ohranjenosti sekundarne polihromacije smo se odločili za ohranitev obeh. Lokalno smo utrdili leseni nosilec, fiksirali in zlepili ločene elemente, dopolnili manjkajoče dele polihromacije ter strukturirali in izolirali dopolnitve. V letu 2024 je načrtovana izvedba barvne rekonstrukcije polihromacije le na poškodovanih in manjkajočih delih.

Slika 1 in 2: Črvine in luščenje barvne plasti (Foto: Janže Lorber)

Slika 3: Sondiranje barvnih plasti (Foto: Janže Lorber)

Slika 4: Kitanje in grundiranje (dopolnjevanje) manjkajočih delov (Foto: Tanja Mesojedec)

Pripravila: mag. Tanja Mesojedec

5.6

Prezentacija in interpretacija kulturne dediščine

Občina:	ŠENTJERNEJ
Naziv enote:	Drama – Območje srednjeveškega trga Gutenwerd
EID:	1-08614
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	označitev in popularizacija kulturnega spomenika
Odgovorni konservator:	mag. Uroš Bavec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Šentjernej in Občina Škocjan

ZVKDS, OE Novo mesto, že nekaj let podpira pobude in prizadevanja Vinka Gradišarja iz Dobrave in Narodnega muzeja Slovenije za oživitev delno »in situ« prezentiranega srednjeveškega trga na Otoku pri Dobravi (Gutenverd, tudi Gutenwerd). Nekakšen logičen zaključek teh prizadevanj je predstavljal lanski Srednjeveški dan na Otoku pri Dobravi (organiziran 16. junija 2023); izpeljal ga je Narodni muzej Slovenije ob podpori Občine Šentjernej, Občine Škocjan, Župnije Škocjan, Vaške skupnosti Dobrava, PGD Šentjernej, PGD Dobrava, in posebej kar zadeva vsebinski del prireditve, ob pomoči Druščine Zlate ostroge. Ob tej priložnosti so bile javnosti prvič predstavljene oznake in pojasnjevalne table na območju arheološkega najdišča (kulturnega spomenika), ki so nastale na pobudo ZVKDS, OE Novo mesto (na osnovi naših KVP in grafičnega oblikovanja), z aktivno udeležbo Vite Weiss Babič, Mitje Simiča in avtorja prispevka ter ob strokovnem sodelovanju Narodnega muzeja Slovenije, Župnije Škocjan (kot lastnika) in Občine Šentjernej (kot upravljalca in investitorja). Naše pripombe in pobuda za ureditev problematične izvedbe in umestitve nekaterih pojasnjevalnih tabel v prostor so bile upoštevane. Dela so bila sofinancirana iz izravnalnega ukrepa.

V nadaljevanju pa je bil 21. septembra 2023 na našo pobudo izdelan in tudi potrjen tripartitni *Sporazum o upravljanju informativnih tabel in označitve kulturnih spomenikov Drama – Območje srednjeveškega trga Gutenwerd (EID 1-08614) in Drama – Cerkev sv. Nikolaja (EID 1-02504)*. V letu 2024 se na pobudo občine Šentjernej obeta tudi prenova dotrajane »Lebdeče strehe« arhitekta Otona Jugovca.

Sliki 1 in 2: Srednjeveški dan na Otoku pri Dobravi (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Slika 3: V cerkvi sv. Nikolaja je bila ob srednjeveškem dnevu znova postavljena začasna razstava iz leta 2019. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Slika 4: Sporna začasna postavitve informativne table pred cerkvijo sv. Nikolaja; zdaj je tabla popravljena in postavljena v skladu s KVP. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Slika 5: Pozdravni govor vodje ZVKDS, OE Novo mesto, ob odprtju (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Občina:	TREBNJE
Naziv enote:	Zagorica pri Čatežu – Vaški studenec s periščem in napajališčem
EID:	1-28727
Status:	registrirana dediščina (priporočilno)
Poseg:	odprtje obnovljenega vodnjaka s periščem in napajališčem ter pojasnjevalne table
Odgovorni konservator:	mag. Dušan Štepec, ZVKDS OE NM
Investitor:	Krajevna skupnost Čatež

V Zagorici pri Čatežu je Krajevni skupnosti Čatež po več letih (od 2013) uspelo do konca obnoviti vaški vodnjak s periščem in napajališčem za živino v Zagorici pri Čatežu, ki je dragocen primer dediščine v zvezi s preskrbo z vodo na tem delu Dolenjske, zaradi česar je vpisan tudi v register nepremične kulturne dediščine. Obnovo je izvedel lokalni izvajalec Gradbena dela in teracerstvo, Andrej Kravcar, s. p., iz Škovca pri Veliki Loki. ZVKDS, OE Novo mesto, je poseg usmerjal in prispeval tudi besedilo za novo pojasnjevalno tablo. Na odprtju obnovljenega vodnjaka je spodaj podpisani predstavil značilnosti tradicionalne preskrbe s pitno vodo na Čatežu in okolici ter potek obnove.

Slika 1: Stanje leta 2010 pred obnovo (Foto: Dušan Štepec)

Slika 2: Začetna obnovitvena dela leta 2013 (Foto: Dušan Štepec)

Slika 3: Vodnjak s perišcem in napajališčem ter pojasnjevalno tablo (Foto: Dušan Štepec)

Slika 4: Utrip na slavnostnem odprtju (Foto: Dušan Štepec)

Slika 5: Pojasnjevalna tabla ob vodnjaku (Foto: arhiv KS Čatež)

Občina:	ŽUŽEMBERK
Naziv enote:	Žužemberk – Spomenik NOB na Cvibljju
EID:	1-08741
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	označitev kulturnega spomenika
Odgovorni konservator:	Judita Podgornik Zaletelj, ZVKDS OE NM
Investitor:	Občina Žužemberk in Zveza borcev za vrednote NOB Žužemberk

Člani občinskega odbora Zveze borcev za vrednote NOB Žužemberk so uredili dostopne poti, postavili klopi, večjo tablo, na kateri so vrisani vsi spomeniki NOB v občini in tudi druga kulturna dediščina. Pri spomeniku so v skladu s Pravilnikom o označevanju kulturnih spomenikov postavili tablo, ki označuje kulturni spomenik lokalnega pomena. Besedilo smo prispevali na ZVKDS, OE Novo mesto. Za finančno pokritje dela so zbirali prostovoljne prispevke, projekt je sofinancirala Občina Žužemberk.

Slika 1: Nova ureditev z razlagalno tablo ob spomeniku NOB na Cvibljju (Foto: Dušan Štepec)

5.7

Evidentiranje izgubljene dediščine

Občina:	ŠENTJERNEJ
Naziv enote:	Mršeča vas – Leseni most čez reko Krko; Šentjernej – Domačija Recelj
EID:	1-08744; 1-08600
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	derazglasitev spomenika zaradi propada in odstranitve

Mršeča vas – Leseni most čez reko Krko (EID 1-08744) je bil zaradi slabega stanja odstranjen že septembra 2016. Predvidena je gradnja novega mostu, ki pa najverjetneje ne bo več lesen.

Septembra 2018 je bila odstranjena tudi stavba v Šentjerneju, ki je bila sestavni del kulturnega spomenika lokalnega pomena *Šentjernej – Domačija Recelj* (EID 1-08600).

Ker varovanje odstranjenih in uničenih kulturnih spomenikov ni smiselno, je ZVKDS, OE Novo mesto, v letu 2023 pripravil predlog za derazglasitev obeh kulturnih spomenikov lokalnega pomena, Občina Šentjernej pa je ustrezen odlok v letu 2023 tudi sprejela (Uradni vestnik Občine Šentjernej, št. 8/2023).

*Slika 1: Most pred odstranitvijo
(Foto: Judita Podgornik Zaletelj)*

Sliki 2 in 3: Nekdanja Recljeva gostilna in gospodarska poslopja leta 2006, pred odstranitvijo (Foto: Dušan Strgar)

6

POROČILO O POPISU ŠKODE NA NEPREMIČNI KULTURNI DEDIŠČINI PO NARAVNIH NESREČAH V LETU 2023

Na ZVKDS, OE Novo mesto, smo v mesecu juliju in avgustu popisali oziroma ocenili posledice škode na enotah nepremične kulturne dediščine, ki je nastala zaradi močnega neurja z dežjem, vetrom in poplavami. Posledično smo pisno in elektronsko obveščali centralno komisijo na Poljanski 40 v Ljubljani, in sicer:

I. v dopisu št. 844-0001/2023/1 z dne 25. 7. 2023 smo na Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorski center, Poljanska cesta 40, 1000 Ljubljana, na konservatorja Igorja Peršoljo dostavili seznam enot nepremične kulturne dediščine, ki so bile poškodovane v neurju 12. in 13. julija 2023 na območju OE Novo mesto. Seznamu poškodovanih enot smo dodali tudi izpolnjene obrazce (OBR4KD) s kratkim opisom poškodb in slikovnimi prilogami za enote NKD.

- a) Poškodovana enota **v občini Brežice**:
 - Dobova – Cerkev Imena Marijinega (EID 1-02940)

- b) Poškodovana enota **v občini Dolenjske Toplice**:
 - Kočevski Rog - Baza 20 (EID 1-00271)

- c) Poškodovane enote **v Mestni občini Krško**:
 - Brestanica – Območje cerkve Lurške Matere božje (EID 1-02898)
 - Brestanica – Grad Rajhenburg (EID 1-00046)
 - Brestanica – *Moserjeva Hiša* v Območju gradu Rajhenburg (EID 1-11168)
 - Gora – Cerkev sv. Lovrenca (EID 1-01953)
 - Kremen – Cerkev sv. Primoža in Felicijana (EID 1-03490)
 - Krško – Cerkev sv. Duha (EID 1-00305), (Galerija)
 - Krško – Cerkev sv. Janeza Evangelista (EID 1-01950)
 - Krško – Hiša Cesta krških žrtev 2 (EID 1-16170) (Mencingerjeva hiša)
 - Krško – Hiša Cesta krških žrtev 18 (EID 1-28552)
 - Krško – Kapucinski samostan s knjižnico (EID 1-10286)
 - Krško – Mavzolej družine Hočevar (EID 1-16216)
 - Krško – Valvasorjeva hiša (EID 1-00306)*
 - Krško – Hiša Valvasorjevo nabrežje 3 (EID 1-08236)*
 - Krško – Hiša Valvasorjevo nabrežje 2 (EID 1-08237)*
 - Krško – Župnišče s parkom (EID 1-16639)
 - Krško – Mestno jedro (EID 1-15931)
 - *Hiša Valvasorjevo nabrežje 16*
 - *Hiša Kočevarjev trg 1*
 - *Hiša Kočevarjev trg 6*
 - Krško – Cerkev sv. Ruperta v Vidmu (EID 1-03485)
 - Krško – Območje kapele sv. Jožefa v Resi (EID 1-03492)
 - Libna – Cerkev sv. Marjete (EID 1-03489)
 - Mali Trn – Cerkev sv. Duha (EID 1-02381)
 - Rožno – Cerkev sv. Kancijana (EID 1-02902)
 - Zdole – Cerkev sv. Jurija (EID 1-03528)

* *Valvasorjeva hiša ter hiši Valvasorjevo nabrežje 2 in 3 so del Mestnega muzeja Krško.*

II. V dopisu št. 844-0001/2023/2 z dne 10. avgusta 2023 smo na Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorski center, Poljanska cesta 40, 1000 Ljubljana, na konservatorja Igorja Peršoljo dostavili seznam enot nepremične kulturne dediščine, ki so bile poškodovane zaradi posledic neurja od 18. do 25. julija 2023 z izpolnjenimi obrazci (OBR4KD) s kratkim opisom poškodb in slikovnimi prilogami.

- d) Poškodovana enota **v občini Kostanjevica na Krki:**
 - Dolnja Prekopa – Domačija Dolnja Prekopa 18 (EID 1-17364)
- e) Poškodovani enoti **v občini Mirna:**
 - Mirna – Škarjatova domačija (EID 1-26538)
 - Mirna – Zaplatarjeva domačija (EID 1-26534)

III. V dopisu št. 844-0001/2023/3 z dne 1. septembra 2023 smo na Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Restavratorski center, Poljanska cesta 40, 1000 Ljubljana, na konservatorja Igorja Peršoljo dostavili seznam enot nepremične kulturne dediščine, ki so bile poškodovane zaradi posledic neurja do 6. 8. 2023 z izpolnjenimi obrazci (OBR4KD) s kratkim opisom poškodb in slikovnimi prilogami.

- f) Poškodovana enota **v občini Kostanjevica na Krki:**
 - Kostanjevica na Krki – *Terciarski most* v Mestno jedro (EID 1-00262)
- g) Poškodovana enota **v občini Šentrupert:**
 - Šentrupert na Dolenjskem – *Sleme Lukatovega toplarja* (1795) na območju Muzej na prostem (EID 1-29884)
- h) Poškodovana enota **v občini Metlika:**
 - Križevska vas – *poplavljen mlin* Mlinarjeve domačije (EID 1-20835).

Pri popisu škode oziroma posledic neurja je sodelovala delovna skupina v sestavi: dr. Ana Krevelj, Lucija Fabjančič, Vita Weiss Babič, Bojan Zaletelj, Martin Pungerčar in Dušan Strgar.

7

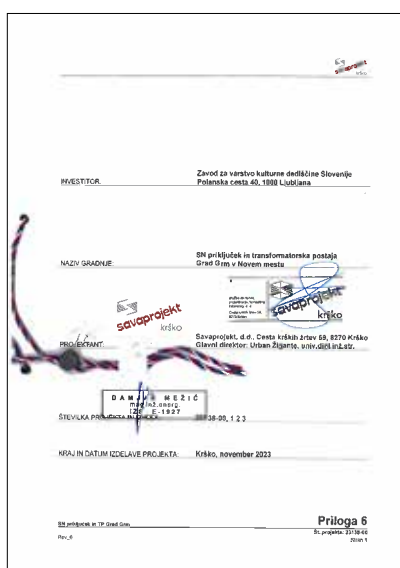
UPRAVLJANJE GRADU GRM – INVESTICIJE IN DOGODKI NA GRADU V LETU 2023

7.1

Pregled investicij na gradu Grm v letu 2023

Grad Grm je sedež novomeške območne enote Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije od leta 1994. Grad je kulturni spomenik lokalnega pomena in je od leta 2009 v lasti države Slovenije. Od vsega začetka si prizadevamo za njegovo celovito prenovu. V letu 2010 je bila pripravljena projektna dokumentacija zanjo. Kasneje, leta 2014, je bila dokumentacija novelirana. Žal takrat do prenove gradu ni prišlo. Prenova gradu je bila spet aktualna šele v letu 2022 v okviru energetske sanacije, ki bi se izvedla iz sredstev Načrta za odpornost in okrevanje (NOO). Za ta namen smo v letu 2022 naročili izdelavo Razširjenega energetskega pregleda (REP), energetske izkaznice gradu in idejnega projekta. Prva dva dokumenta je izdelalo podjetje Eutrip, d. o. o., iz Celja (junija 2022), idejni projekt za prenovu gradu pa je izdelalo podjetje D & K arhitekti, d. o. o., iz Ljubljane (aprila 2022). V pogovorih z Ministrstvom za kulturo je bilo načrtovano, da se prenova gradu izvede v dveh fazah; v letu 2023 prva faza, ki bi obsegala prenovu severnega trakta, v naslednjih letih pa še prenova preostalih treh traktov. Višina investicije za leto 2023 je bila ocenjena na približno 5 milijonov EUR. Žal je projekt energetske sanacije gradu Grm konec leta izpadel s seznama prioritet Ministrstva za kulturo.

Ministrstvo za kulturo je novomeški območni enoti v letu 2023 namesto prenove gradu zagotovilo zgolj dodatna investicijska sredstva za izvedbo najnujnejših del na gradu Grm v višini 40.308,80 EUR, in sicer za izdelavo projektne gradbene dokumentacije za postavitev transformatorske postaje pri gradu Grm (31.720,00 EUR) in za izdelavo treh oken (8.588,80 EUR). Obe zadevi sta bili realizirani konec leta 2023 in na začetku leta 2024. Projektno gradbeno dokumentacijo je pripravilo podjetje Savaprojekt, d. d., iz Krškega, okna pa je izdelal Mizarski servis, Kržan Jože, s. p., iz Bojsnega pri Globokem.

Slika 1: Naslovnica projektne dokumentacije za pridobitev gradbenega dovoljenja (Foto: arhiv ZVKDS OE NM)

Slika 2: Označena trasa električnih vodov za postavitev transformatorske postaje pri gradu Grm (Foto: arhiv ZVKDS OE NM)

7.2 Ureditev vhodnega preddverja gradu in prezentacija reliefov iz kapele Božjega groba v Arkadah

Naziv enote:	Novo mesto – Grad Grm
EID:	1-08677
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	ureditev vhodnega preddverja gradu Grm z razlagalnimi tablami
Investitor:	ZVKDS OE NM

Grad Grm v zadnjem obdobju obiskuje vse več obiskovalcev, ki si želijo grad ogledati od blizu in o njem tudi kaj izvedeti. Zato smo v začetku leta 2023 prenovljeno vhodno preddverje gradu opremili s štirimi novimi razlagalnimi tablami v slovenskem jeziku. Na tablah so predstavljeni kratka zgodovina osrednjih cest na Dolenjskem in dva rimska miljnika, ki sta bila leta 2005 odkrita ob gradnji dolenjskega kraka avtoceste na Karteljevskem klancu pri vasi Dolenje Kamenje, zgodovina gradu Grm z razkošno štukaturo v stolpni sobi in zgodovina kmetijske šole Grm s pomembnimi osebami, ki so šolo vodile. Gradivo za razlagalne table so pripravili mag. Uroš Bavec, Marko Pršina, Mitja Simič in Judita Podgornik Zaletelj, risarske upodobitve je prispevala Anđelka Fortuna Saje. Za angleški prevod, ki je dostopen prek QR kode, je poskrbela konservatorica Lucija Fabjančič. Prenovljeno preddverje s štirimi razlagalnimi tablami smo 29. septembra 2023 ob odprtju razstave *Grad Grm v odsevu časa*, slovesno predali javnosti.

Slika 1: Za novo ureditev grajskega preddverja je zaslužen upokojeni kolega, soavtor razstave Marko Pršina, ki je tudi predstavil koncept postavitve razlagalnih tabel. (Foto: Franc Aš)

Slika 2: Miljnika v preddverju gradu Grm, označena z razlagalnima tablama. (Avtor: Pavla Peterle Udovič).

Naziv enote:	Novo mesto – Kapela Božjega groba
EID:	1-02759
Status:	kulturni spomenik lokalnega pomena
Poseg:	konservatorsko-restavratorski posegi in prezentacija dodatnih reliefov iz kapele Božjega groba v Arkadah na gradu Grm
Investitor:	ZVKDS OE NM

V letu 2016 smo po zaprtju razstave *Novo mesto – Tisočletja na okljuku Krke* v Dolenjskem muzeju v arkadni hodnik (Arkade) gradu Grm prenesli dva od petih kamnitih reliefov z motivi Žalostnega dela rožnega venca iz kapele Božjega groba oz. Mordaksove kapele ob gradu Grm. Preostali trije kamniti reliefi so bili shranjeni v depoje ZVKDS, OE Novo mesto, saj je bilo na njih treba opraviti še konservatorsko-restavratorske postopke. Vseh pet reliefov je izklesanih iz doljenjskega krednega apnenca in so nastali v 2. polovici 17. stol. Kamniti reliefi so bili zaradi izredne ogroženosti na zunanjih fasadah Mordaksove kapele odstranjeni z ostenja ob sanaciji objekta leta 1985.

V letu 2023 smo na ZVKDS, OE Novo mesto, opravili konservatorsko-restavratorski postopek (mehansko čiščenje in utrjevanje kamnine) na kamnitem reliefu Križanja ter ga tudi prezentirali v Arkadah poleg že razstavljenih reliefov z motivoma Oljske gore in kronanja s trnovo krono. Relief z motivom bičanja, ki je bolj poškodovan, smo v konservatorsko-restavratorski postopek predali Restavratorskemu centru ZVKDS v Ljubljani, postopek naj bi opravili v letu 2024. Peti relief z motivom nošenja križa, ki je najbolj poškodovan (zdrobljen je na veliko manjših kosov), je ostal na hranjenju v depoju ZVKDS, OE Novo mesto. Treba bo opraviti razpravo o načinu in obliki konservatorsko-restavratorskega postopka za njegovo prezentacijo.

Slika 1: Prezentacija treh kamnitih reliefov iz Mordaksove kapele (Foto: Martin Pungerčar)

Slika 2: Relief z motivom Oljske gore na prvotnem mestu na zunanji fasadi Mordaksove kapele (Foto: Jovo Grobovšek)

Slika 3: Postavitev prezentacije kamnitih reliefov Mordaksove kapele (Foto: Martin Pungerčar)

Slika 4: Relief z motivom bičanja, ki je bil predan v Restavratorski center ZVKDS. (Foto: Martin Pungerčar)

Slika 5: Močno poškodovan relief z motivom nošenja križa v depozu ZVKDS OE NM (Foto: Martin Pungerčar)

7.3

Dogodki na gradu Grm v letu 2023

Delna obnova gradu, ki je postopoma potekala do leta 2002, na žalost ni prerasla v njegovo celovito prenavo, za kar si na Zavodu prizadevamo že ves čas. Kljub temu poskušamo grad vzdrževati po najboljših močeh in ga približati Novomeščanom in obiskovalcem Novega mesta, s tem da v grajskem razstavišču Arkade, v grajski kleti, na grajskem dvorišču in v parku ob gradu omogočimo organizacijo porok, različnih protokolarnih dogodkov, kulturnih in glasbenih prireditev ter kulinarčnih dogodkov. Vse pogosteje pa organiziramo tudi vodstva po gradu, saj je za to vse več zanimanja, zlasti med Novomeščani in novomeškimi šolami.

Navadno je na gradu Grm vsako leto organiziranih približno 10 dogodkov. V lanskem letu so bili na gradu organizirani sledeči dogodki, ki se jih je udeležilo približno tisoč obiskovalcev:

- 8. 2. 2023: Srečanje krajanov Kamenc
- 13. 5. 2023: Poroka v stolpni dvorani gradu
- 26. 5. 2023: 7. Pop Up Wine Festival Novo mesto, Zavod Slap Vipava
- 22. 6. 2023: Koncert *Zvoki poletja*, Glasbeno društvo Stretto
- 6.–8. 7. 2023: *Filmski teden Evrope 2023*
- 29. 9. 2023: *Šepetanje jeseni*, plesno-glasbeni dogodek v grajskem parku, Mladinsko društvo Luna in Sonce
- 30. 9. 2023: Srečanje krajanov KS Kandija-Grm

Slika 1: Poroka v stolpni dvorani gradu Grm (Foto: Uroš Rastresen)

Slika 2: Godalni koncert Glasbenega društva Stretto na grajskem dvorišču (Foto: Dušan Štepec)

7.4 Vodstva po gradu Grm v letu 2023

Kot smo že zapisali, je grad Grm v zadnjih letih postal zanimiv za ogled različnih organiziranih skupin, največ za društva in šole. Zaradi tega zanje organiziramo tudi vodene ogled grad, ki obsegajo ogled stolpne dvorane, arkadnega hodnika z restavratorskimi delavnicami, grajske kleti in parka ob gradu. V lanskem letu smo izvedli sledeča vodstva:

- 4. 5. 2023: Gimnazija Novo mesto (5 oddelkov 1. letnika) – okrog 90 učencev
- 5. 5. 2023: Osnovna šola Dragotina Ketteja – 6 učencev
- 11. 5. 2023: Gimnazija Novo mesto (2 oddelka 1. letnika) – okrog 50 učencev
- 30. 9. 2023: Krajski KS Kandija-Grm – okrog 300 udeležencev
- 19. 10. 2023: Kmetijska šola Grm – okrog 90 učencev

*Slika 1: Predstavitev dela konservatorja-restavratorja za srednješolce
(Foto: Pavla Peterle Udovič)*

8

PRAZNOVANJE 40 LET DELOVANJA NOVOMEŠKE OBMOČNE ENOTE ZAVODA ZA VARSTVO KULTURNE DEDIŠČINE SLOVENIJE

Organizirana služba varstva in ohranjanja kulturne dediščine jugovzhodne Slovenije je v letu 2023 praznovala 40 let delovanja, saj je bil leta 1983 ustanovljen samostojen Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Novo mesto (ZVNKD). Jubilej smo počastili s pripravo dveh panojskih razstav: *Obrazi dediščine jugovzhodne Slovenije* in *Grad Grm v odsevu časa*.

Naziv dogodka:	Razstava <i>Obrazi dediščine Jugovzhodne Slovenije</i>
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilec: Judita Podgornik Zaletelj)
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	Tina Britovšek, Judita Podgornik Zaletelj, Marko Pršina, Dušan Strgar, mag. Dušan Štepec, Vita Weiss Babič
Kraj in datum dogodka:	Ljubljana, 12. 4. 2022 (odprtje)

Prva razstava z naslovom *Obrazi dediščine Jugovzhodne Slovenije* je bila zastavljena že v letu 2022. Na njej so predstavljeni delo in projekti Območne enote Novo mesto Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije v letih 2012–2022, ki so rezultat strokovnega dela in prizadevanj zaposlenih konservatorjev, restavratorjev in drugih strokovnih sodelavcev v zadnjem desetletju. Na razstavi so predstavljene vse zvrsti dediščine, objekti iz vseh občin, delo vseh strokovnih delavcev na enoti in sodelavcev Restavratorskega centra in Centra za preventivno arheologijo, ki delujejo na našem območju. Razstava je nadaljevanje predstavitve iz leta 2013, ki jo je naša območna enota pripravila ob praznovanju 30-letnice delovanja.

Sprva je bila razstavljena v Galeriji Spomeniškovarstvenega centra na Trgu francoske revolucije 3 v Ljubljani med 12. aprilom in 12. majem 2022, nato pa je pot v letu 2023 nadaljevala po občinah Dolenjske, Bele krajine in Posavja.

V okviru potujoče razstave smo ob vsakokratnem odprtju podelili tudi priznanja osebam in organizacijam, zaslužnim za ohranjanje kulturne dediščine na Dolenjskem, v Beli krajini in v Posavju.

*Slika 1: Razstava *Obrazi dediščine jugovzhodne Dolenjske* je predstavljena na 17 panojih, ki jih je oblikoval Marko Pršina. (Foto: Pavla Peterle Udovič)*

Slika 2: Razstava je posvečena lastnikom in upravljavcem dediščine, ker se zavedamo, da bi bila naša prizadevanja brez njihovega sodelovanja zaman. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Slika 3: Zaslužni za ohranjanje kulturne dediščine v Mestni občini Novo mesto v stolpni dvorani gradu Grm (Foto: Judita Podgornik Zaletelj)

Slika 4: V okviru praznovanja smo izvajali tudi vodenje po razstavi za učence Osnovne šole Semič. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Gostovanje razstave v letu 2023 (mag. Dušan Štepec, Vita Weiss Babič, Judita Podgornik Zaletelj, Mitja Simič, Dušan Strgar, Martin Pungerčar):

- Trebnje, Center za izobraževanje in kulturo Trebnje: 14. 2.–15. 3. 2023. Vodstvo po razstavi: mag. Dušan Štepec. Posebno vodstvo je 21. 2. 2023 izvedla Judita Podgornik Zaletelj za člane domoznanskega društva Praetorum Latobiorum Trebnje;
- Mokronog, Kulturni dom Mokronog: 17. 3.–15. 4. 2023. Vodstvo po razstavi: Mitja Simič;
- Krško, atrij Mencingerjeve hiše: 9. 5.–31. 5. 2023. Vodstvo po razstavi: Mitja Simič. V okviru razstave je bilo 9. 5. 2023 organizirano svetovanje lastnikom in drugim, ki imajo interes za ohranjanje kulturne dediščine v Mestnem muzeju Krško (organizirala: Vita Weiss Babič). Na dogodek so bili povabljeni konservatorji iz različnih strok ter predstavniki Mestne občine Krško;
- Kostanjevica na Krki, Miklavževa cerkev na otoku: 14. 6.–14. 7. 2023. Vodstvo po razstavi: Judita Podgornik Zaletelj;
- Semič, Kulturni center Semič: 12. 10.–6. 11. 2023. Posebno vodstvo za učence OŠ Semič sta 26. 10. 2023 izvedli Judita Podgornik Zaletelj in mag. Pavla Peterle Udovič;
- Šentjernej, Kulturni center Primož Trubar Šentjernej: 7. 11.–7. 12. 2023. Vodstvo po razstavi: Mitja Simič. V okviru razstave je bila 29. 11. 2023 organizirana okrogla miza z naslovom *Kulturna dediščina v občini Šentjernej* (organiziral: Dušan Strgar);
- Novo mesto, grad Grm: 29. 9.–11. 10. 2023. Vodstvo po razstavi (11. 10. 2023): Judita Podgornik Zaletelj;
- Brežice, knjižnica Brežice: 19. 9.–28. 9. 2023. V okviru gostovanja je bil 15. 9. 2023 posnet tudi videofilm z vodstvom po razstavi z Judito Podgornik Zaletelj.

Gostovanje razstave že v letu 2022:

- Ljubljana, Galerija Spomeniškovarstvenega centra, Trg francoske revolucije 3: 12. 4.–12. 5. 2022. Vodstvo po razstavi: Judita Podgornik Zaletelj;
- Mirna Peč, Muzej Lojzeta Slaka in Toneta Pavčka: 8. 6.–20. 7. 2022. Vodstvo po razstavi: Judita Podgornik Zaletelj;
- Črnomelj, Cerkev Sv. Duha: 29. 7.–31. 8. 2022. Vodstvo po razstavi: Judita Podgornik Zaletelj.

Slika 5: Gostovanje razstave v Kulturnem domu Mokronog (Foto: Vita Weiss Babič)

Odzivi v javnosti:

- <https://muzejslakpavcek.si/obrazi-dediscine-jugovzhodne-slovenije/>
- https://www.novomesto.si/dogajanje/novice/2023092913562293/zvkd_novo_mesto_ob_40_letnici_delovanja_z_razstavama/
- <https://www.posavskiobzornik.si/kultura/na-strokovnem-oddelku-knjiznice-brezice-so-na-ogled-obrazi-dediscine-jv-slovenije-101383>
- <https://www.kc-semic.si/dogodek/obrazi-dediscine-jugovzhodne-slovenije-in-grad-grm-v-odsevu-casa-razstavi/>
- <https://vaskanal.com/obrazi-dediscine-jugovzhodne-slovenije-2/>
- **YouTube:** <https://www.youtube.com/watch?v=CyaAPFijdTc>
- **Vaš kanal:** <https://www.youtube.com/watch?v=vWpvgSHq7gU>
- <https://vaskanal.com/obrazi-dediscine-jugovzhodne-slovenije-v-crnomlju/>

Naziv dogodka:	Razstava <i>Grad Grm v odsevu časa</i>
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilec: mag. Pavla Peterle Udovič)
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	dr. Tomaž Golob, mag. Tanja Mesojedec, mag. Pavla Peterle Udovič, Judita Podgornik Zaletelj, Mitja Simič, mag. Dušan Štepec ter Vita Weiss Babič (oblikovanje)
Kraj in datum dogodka:	Novo mesto, grad Grm, 29. 9. 2023 (odprtje)

Druga razstava, s katero smo počastili 40-letnico delovanja naše območne enote, je ***Grad Grm v odsevu časa***. Z njo smo v sliki in besedi predstavili grad, ki je kulturni spomenik lokalnega pomena v državni lasti. Grad je izjemen spomenik s kulturnozgodovinsko, arhitekturno, umetnostno, vrtno-krajinsko in prostorsko vrednostjo, ki jo predstavljamo na 16 panojih.

Na razstavi je v prvem delu predstavljen grad v preteklih obdobjih, kako se je iz prvotne pristave z dozidavami spreminjal v razkošno bivalno rezidenco. Za bivanje je služil vse do prihoda deželne kmetijske šole, ki je prostore slabo vzdrževanega gradu prilagodila svojim potrebam. Zgodbo prepletajo tudi znane in pomembne osebnosti, ki so vplivale na razvoj gradu. Sledi predstavitev okolice gradu Grm z grajskim parkom, vrtom, kapelo Božjega groba in Jaromesko koč (Chalupa Jaromierska) ter izrazitim spreminjanjem bližnje okolice v zadnjih dvestotih letih. Zadnji del predstavlja našo območno enoto, naša prizadevanja za obnovo gradu z izvedenimi dosedanjimi raziskavami in z načrti bodoče rabe grajskih prostorov. Prikazana so tudi naša prizadevanja, da bi bil grad kot posebna mestna dragocenost s svojim dvoriščem in grajskim parkom domačinom in obiskovalcem Novega mesta izjemen prireditveni prostor in prostor za oddih ter prosti čas.

Gostovanje razstave:

- Novo mesto, grad Grm: 29. 9.–2. 10. 2023
- Novo mesto, Glavni trg: 2. 10.–19. 10. 2023
- Semič, trg pred Kulturnim centrom Semič: 19. 10.–6. 11. 2023
- Ljubljana, muzejska ploščad na Metelkovi: 6. 12. 2023–7. 1. 2024

Vodstva po razstavi *Grad Grm v odsevu časa* (mag. Pavla Peterle Udovič in Vita Weiss Babič):

- Semič, za učence OŠ Semič: 26. 10. 2023
- Novo mesto, Glavni trg, za zainteresirano javnost: 4. 10. 2023
- Novo mesto, Glavni trg, za dijake kmetijske šole Grm: 19. 10. 2023

Slika 6: Odprtja razstave so se udeležili: predstavnica Ministrstva za kulturo Dolores Mijatović, podsekretarka Direktorata za kulturno dediščino, generalni direktor ZVKDS, Jernej Hudolin in župan Mestne občine Novo mesto, mag. Gregor Macedoni. (Foto: Franc Aš)

Slika 7: Razstava je bila postavljena na muzejski ploščadi na Metelkovi ulici. (Foto: Martin Pungerčar)

Slike 8, 9 in 10: V okviru praznovanja smo izvajali tudi vodenje po razstavi za dijake Kmetijske šole Grm. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Odzivi v javnosti:

- https://dolenjskilist.svet24.si/2023/09/30/280146/novice/dolenjska/slovesno_grad_grm_pa_v_precej_zalostnem_stanju/
- <https://www.kc-semic.si/dogodek/obrazi-dediscine-jugovzhodne-slovenije-in-grad-grm-v-odsevu-casa-razstavi/>
- https://www.novomesto.si/dogajanje/novice/2023092913562293/zvkd_novo_mesto_ob_40_letnici_delovanja_z_razstavama/
- <https://www.mojaobcina.si/novo-mesto/novice/zvkd-novo-mesto-ob-40-letnici-delovanja-z-razstavama.html>
- <https://novice.kulturnik.si/source/ZVKDS>
- <https://radiokrka.svet24.si/clanek/novo-mesto-moje-mesto/novo-mesto-moje-mesto-1086500>
- <https://prvi.rtv slo.si/podkast/po-sloveniji-/173251258/174990710>
- <https://www.telex.si/novica.php?n=4740742>
- <https://www.telex.si/novica.php?n=4605703>

9 SKRB ZA STROKOVNI RAZVOJ IN POPULARIZACIJO KULTURNE DEDIŠČINE

9.1 Organizacija strokovnih posvetov

Naziv dogodka:	<i>Posvet 80 let Baze 20 v luči celovitega varovanja in ohranjanja ter predstavljanja naravne in kulturne dediščine Kočevskega roga – izzivi in dileme</i>
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilec: mag. Dušan Štepec) v sodelovanju z Dolenjskim muzejem Novo mesto in Občino Dolenjske Toplice
Aktivni udeleženelec/ci z naše enote:	mag. Dušan Štepec, Judita Podgornik Zaletelj
Kraj in datum dogodka:	Dolenjske Toplice, 15. 6. 2023

Posvet je bil zastavljen problemsko in je vsebinsko zajel tako kulturno kot naravno dediščino Kočevskega roga kot tudi problematiko gospodarjenja z gozdom in poglede na turistično predstavitev in izrabo območja. Prav raznolikost predstavljenih referatov je pokazala na potrebo po sodelovanju med različnimi strokami, ki danes vsaka deluje na svojem področju, povezovanja med inštitucijami in strokami pa skoraj ni. Posvet je dobro izhodišče za boljše sodelovanje in iskanje dobrih rešitev v prihodnosti.

Seznam predavateljev:

- Dušan Štepec: *Izzivi in dileme varstva kulturne dediščine na območju Kočevskega roga*
- Andrej Hudoklin: *Kako na široko lahko odpremo vrata v naravo Kočevskega roga?*
- Judita Podgornik Zaletelj: *Baza 20 – spomeniško območje z znakom evropske dediščine?*
- Marija Černe: *Večnamensko gospodarjenje z gozdovi v Kočevskem rogu*
- Nataša Šterk: *Pomen in vloga Baze 20 za razvoj lokalne skupnosti*
- Anja Moric: *Kaj s težavno dediščino?*
- Matej Rifelj: *Izzivi sodobne muzejske interpretacije dediščine Kočevskega roga*
- Blaž Štangelj: *Skrita dediščina Kočevskega roga – vloga in pomen raziskav lokacij partizanskih bolnic*
- Barbara Pavlakovič in Marko Koščak: *Priložnosti razvoja turizma v Kočevskem rogu*
- Vesna Malnar Memedovič: *Kulturna in naravna dediščina – DNK Kočevskega roga*
- Miha Zupančič: *Gospodarjenje z državnimi gozdovi z iskanjem sinergije vseh funkcij gozdov*
- Jože Oberstar: *Problematika vzdrževanja spomenikov NOB v Kočevskem rogu*

Sledili sta še okrogla miza z odprto diskusijo in oblikovanje sklepov.

Slika 1: Utrinek s posveta o Bazi 20 v Dolenjskih Toplicah (Foto: Dušan Štepec)

Naziv dogodka:	Posvet Modeli upravljanja kulturne in naravne dediščine – predstavitev različnih praks in pogled v prihodnost
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilka: Tina Britovšek) v sodelovanju z MO Krško in KD Krško
Aktivni udeleženec/ci z naše enote:	Tina Britovšek, Judita Podgornik Zaletelj, Franc Aš
Kraj in datum dogodka:	Brestanica, grad Rajhenburg, 17. 10. 2023

ZVKDS, OE Novo mesto, je v sodelovanju z MO Krško in KD Krško organiziral posvet na temo Modeli upravljanja kulturne in naravne dediščine – predstavitev različnih praks in pogled v prihodnost (Brestanica, grad Rajhenburg; 17. 10. 2023). Predavali so referenti iz različnih krajev in institucij v Sloveniji, predstavljeni so bili različni modeli upravljanja oz. (ne)upravljanja dediščine. Razpravo ob koncu predavanj sta moderirali Tina Britovšek in Judita Podgornik Zaletelj. Dogodek je bil financiran iz izravnalnega ukrepa.

Seznam predavateljev:

- Katja Hrobat Virloget, Ana Plestenjak: *Mitski park Rodik – izzivi upravljanja in ohranjanja snovne in nesnovne dediščine*
- Samo Hvalec: *Ajdovska jama – med željami, smernicami in lokalnim okoljem*
- Gregor Novaković: *Arheološki park Divje babe, zibelka svetovne glasbe*
- Suzana Fajmut Štrucl: *Upravljanje čezmejnega Karawanken/Karavanke UNESCO Globalnega Geoparka*
- Janko Boštjančič: *Operacija »muzej« – Park vojaške zgodovine in njegov razvoj*
- Katharina Zanier: *Claustra Alpium Iuliarum – model upravljanja kulturne dediščine brez upravljalca*
- Maša Saccara: *Arheološki park Kašler – oživitvev prazgodovinske naselbine*
- Irena Lazar: *Arheološki park Simonov zaliv – izzivi upravljanja, delovanja in sodelovanja z lokalno skupnostjo*

Upravljanje dediščine ni sistemsko urejeno in je nemalokrat odvisno od prioritet, poznavanja in ne nazadnje interesa lokalnih oblasti ali lastnikov. Premalokrat je že v začetni fazi upoštevan dolgotrajni vidik in vzdrževanje različnih posegov v območje dediščine. Treba bi bilo nadaljevati organizacijo podobnih tem, ki bi v sodelovanju z državo in drugimi lastniki dediščine pripomogle k iskanju sistemskih rešitev za upravljanje.

Slika 1: Posveta se je udeležilo več kot 70 prijavljenih, kar kaže na veliko zanimanje za tourstne teme. (Foto: Franc Aš)

Pripravila: Tina Britovšek

9.2 Izvedba predavanj, okroglih miz in pogovornih večerov

Naziv dogodka:	Predavanje v okviru Regionalnega srečanja Dnevov evropske kulturne dediščine in Tedna kulturne dediščine
Organizator:	ZVKDS in Posavski muzej Brežice
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	mag. Dušan Štepec
Kraj in datum dogodka:	Brežice, 14. 3. 2023

Na Regionalnem srečanju 33. Dnevov evropske kulturne dediščine (DEKD) in Tedna kulturne dediščine (TKD) v Posavskem muzeju v Brežicah, ki je potekalo na temo *Redka in dragocena znanja, spretnosti in poklici*, je ZVKDS, OE Novo mesto, sodeloval s predavanjem z naslovom *Vloga in pomen starih rokodelskih znanj in veščin ter tradicionalne tehnologije v spomeniškem varstvu*.

Sliki 1 in 2: Regionalno srečanje DEKD v Brežicah (Foto: arhiv DEKD)

Pripravil: mag. Dušan Štepec

Naziv dogodka:

**Strokovno predavanje in pogovor
Predstavitev in zanimivosti arheološkega
najdišča Neviodunum**

Organizator:

KS Krško polje in MO Krško

Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:

mag. Pavla Peterle Udovič

Kraj in datum dogodka:

Drnovo pri Krškem, 24. 3. 2023

Na pobudo Mestne občine Krško in ge. Bernardke Zorko je bilo organizirano srečanje s krajanji Drnovega na temo kulturne dediščine njihovega kraja, ki so se ga udeležili trije predavatelji: mag. Pavla Peterle Udovič iz ZVKDS, OE Novo mesto, Jana Puhar iz PMB in dr. Jernej Rihter iz IZA ZRC SAZU. Prva je predstavila nepremično dediščino Drnovega: prostorsko umestitev in razvoj rimskega mesta, njegove materialne ostaline ter njegov pomen v slovenskem in evropskem prostoru. Jana Puhar se je osredotočila na premično dediščino – mozaike in primere ureditev nekaterih arheoloških parkov po Sloveniji in sosednjih deželah. Dr. Jernej Rihter je govoril o snovni in nesnovni dediščini, tj. o razvoju kraja v srednjem in novem veku, odnosu domačinov do rimskih ostalin, pomembnejših raziskovalcih in izpostavil povedna ledinska poimenovanja.

Slika 1: Po predavanjih so sledila vprašanja zainteresiranih udeležencev in razprava o odloku o razglasitvi Drnovega kot kulturnega spomenika lokalnega pomena. (Foto: Kristina Ogorevc Račič)

Odzivi v javnosti:

- <https://www.eposavje.com/ostale-novice/zelijo-urediti-arheoloski-park-neviodunum>
- https://www.dolenjskilist.si/2023/03/28/273543/novice/posavje/Arheolosko_najdisce_Neviodunum_kup_idej_za_ozivitev_tradicij/
- <https://www.posavskiobzornik.si/panorama/%E2%80%8Barheolosko-najdisce-neviodunum-neizkoriscen-potencial-krskega-polja-99774>
- <https://vaskanal.com/arheolosko-najdisce-neviodunum/>
- <https://www.krsko.si/objava/747368>
- <https://nova24tv.si/lokalno/drnovo-poznate-neviodunum-arheolosko-najdisce-iz-casa-rimljanov/>

Pripravila: mag. Pavla Peterle Udovič

Naziv dogodka:	Predavanje ob zaznamovanju 80 let Baze 20
Organizator:	ZB NOB KO Drska in ZB NOB Novo mesto v sodelovanju s Knjižnico Mirana Jarca ter Krajevna knjižnica Semič
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	Judita Podgornik Zaletelj
Kraj in datum dogodka:	Novo mesto, 5. 4. 2023; Semič, 29. 11. 2023

Predavanje s predstavitvijo zgodovine Baze 20 v Kočevskem rogu in ohranjanja ter obnove vse od leta 1945 dalje je bilo posvečeno 80. obletnici nastanka Baze 20. Predavanje je bilo izvedeno dvakrat: v Knjižnici Mirana Jarca v Novem mestu in zatem tudi v Semiču.

Slika 1: Predavanje v Knjižnici Mirana Jarca (Foto: Zdravko Damjanovič)

Slika 2: Predavanje v Semiču (Foto: Uroš Novina)

Naziv dogodka:	Pogovorni večer z Antonom Miklavžinom
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilka: mag. Tanja Mesojedec)
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	mag. Tanja Mesojedec
Kraj in datum dogodka:	Brežice, Posavski muzej Brežice, 11. 5. 2023

Akademski slikar, magister umetnosti ter konservatorsko-restavratorski svetovalec mmag. Anton Miklavžin je dolga leta predano in dosledno skrbel za umetnine na Zavodu za varstvo kulturne dediščine Slovenije. Bogato znanje, izjemna skrb za umetnine, suvereno prehajanje med različnimi delovnimi področji, dosežki pri vzpostavljanju in razvoju stroke ter razvijanje novih delovnih orodij so njegov neprecenljiv prispevek k razvoju konservatorsko-restavratorske stroke. Leta 2022 je prejel nagrado Mirka Šubica za življenjsko delo in dosežke pri izboljšanju standardov konservatorsko-restavratorske stroke, ki jo podeljuje Društvo restavratorjev Slovenije. Po tem dogodku sem pripravila pogovorni večer v Malem avditoriju Posavskega muzeja Brežice, kjer sem predstavila življenje in delo nagrajenca.

Videoposnetek pogovora je dostopen v storitvi YouTube na spodnji povezavi:
<https://www.youtube.com/watch?v=rIsy3lof52g>

*Slika 1: Pogovorni večer v Malem avditoriju Posavskega muzeja Brežice
(Foto: Uroš Mesojedec)*

Naziv dogodka:

**Predavanje na Duhovniških dnevih
novomeške škofije**

Organizator:

Škofija Novo mesto

Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:

**mag. Dušan Štepec, dr. Ana Krevelj, Lucija
Fabjančič**

Kraj in datum dogodka:

Strunjan, 8. 11. 2023

Predstavniki ZVKDS, OE Novo mesto, smo se udeležili letnega srečanja duhovnikov novomeške škofije, kjer sta mag. Dušan Štepec in dr. Ana Krevelj v okviru programa izvedla predavanje in pogovor na temo *Organiziranost ZVKDS in izzivi varstva sakralne dediščine v novomeški škofiji*. V ospredju je bila najprej predstavitev splošnih postopkov, ki so pri posegih v sakralno kulturno dediščino potrebni in zakonsko predpisani, nato pa predstavitev primerov dobrih in slabih praks, dobre in slabe izkušnje župnikov pri dosedanjem sodelovanju z ZVKDS, vprašanje sistemskega financiranja varstva sakralne kulturne dediščine v Sloveniji, obstoječe možnosti za javno sofinanciranje ter splošno pomanjkanje sredstev in marsikdaj neuspeh župnij na javnih razpisih. Izpostavljen je bil tudi žgoč problem ogroženosti dediščine v župnijah, predvsem npr. odročnejših podružničnih cerkva in njihove opreme, ki zaradi upada števila župljanov in preobremenjenosti župnikov nimajo nikakršne možnosti, da bi sredstva pridobile s kateregakoli drugega naslova kot prek javnih razpisov, ki pa v vseh občinah sploh niso na voljo. Zaključili smo z vzajemno željo in izraženo potrebo po dobrem sodelovanju s posluhom ter po nujnih sistemskih rešitvah na področju sofinanciranja varstva sakralne dediščine v Sloveniji.

Sliki 1 in 2: Srečanje z duhovniki novomeške škofije v Strunjanu (Foto: Jakob Piletič)

Naziv dogodka:	Okrogla miza <i>Kulturna dediščina v občini Šentjernej</i> s predavanjem
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilec: Dušan Strgar)
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	mag. Dušan Štepec, Dušan Strgar
Kraj in datum dogodka:	Šentjernej, 29. 11. 2023

V okviru gostovanja potujoče razstave ZVKDS, OE Novo mesto, z naslovom *Obrazi dediščine jugovzhodne Slovenije* v Šentjerneju, v okviru katere so bile podeljene tudi zahvale zaslužnim za ohranjanje kulturne dediščine na območju občine Šentjernej, je bila kot spremljevalna dejavnost razstave 29. novembra 2023 izvedena tudi okrogla miza z naslovom *Kulturna dediščina v občini Šentjernej*. Na okrogli mizi so sodelovali naslednji gostje: Majda Pungerčar, kustodinja iz Dolenjskega muzeja Novo mesto; Jože Simončič, župan Občine Šentjernej, in mag. Dušan Štepec, vodja ZVKDS, OE Novo mesto. Najprej je Majda Pungerčar predstavila delovanje Dolenjskega muzeja, potem pa Dušan Strgar še stanje nepremične kulturne dediščine v občini Šentjernej. Po obeh predstavitvah pa je moderiral še pogovor med povabljenimi gosti in prisotnimi posamezniki iz občinstva. Po postavljenih vprašanjih in odgovorih se je razvila pestra razprava tako med vabljenimi gosti kot med občinstvom.

Slika 1: Okrogla miza je potekala v okviru gostovanja potujoče razstave v Šentjerneju. Na sliki odprtje razstave in podelitev zahval. (Foto: Dušan Strgar)

Naziv dogodka:	Pogovorni večer s predstavitvijo kulturne dediščine v KS Podgrad in gradu Mehovo
Organizator:	Društvo Mehovo
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	Tina Britovšek, Judita Podgornik Zaletelj, Mitja Simič
Kraj in datum dogodka:	Podgrad, 6. 12. 2023

Na pobudo predsednika Društva Mehovo Marjana Erpeta (nekoč dolgoletnega predsednika KS Podgrad) smo kolegi iz ZVKDS, OE Novo mesto, pripravili predstavitev zgodovinskih, arheoloških in krajinskih značilnosti območja KS Podgrad ter z občani odprli konstruktiven dialog o možnostih ohranjanja in boljše prezentacije kulturne dediščine tega območja ter nadaljnjega sodelovanja.

Slika 1: Območje ruševin gradu Mehovo (Foto: Tina Britovšek)

9.3 Sodelovanje na razstavah

Naziv dogodka:

Razstava *Historični vrtovi v Kozjanskem parku*

Organizator:

Javni zavod Kozjanski park

Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:

Mitja Simič

Kraj in datum dogodka:

Podsreda, 4. 10. 2023

Ob tradicionalnem prazniku kozjanskega jabolka so se v Kozjanskem parku odločili, da hkrati organizirajo tudi razstavo o zgodovinskih vrtovih na območju parka. Vsebino razstave sva v organizaciji Kozjanskega parka pripravila skupaj s kolegico Andrejo Mihelčič Koželj, ki je predstavila dve lokaciji, ki sta v pristojnosti ZVKDS, OE Celje. Z območja OE Novo mesto sta bili predstavljeni lokaciji pri gradovih Pišece in Bizeljsko.

Slika 1 in 2: Panoja z razstave (Avtor: Mitja Simič)

Slika 3: Utrinek z vodstva po razstavi (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Pripravil: Mitja Simič

Naziv dogodka:

Razstava v okviru 23. strokovnega srečanja konservatorjev-restavratorjev

Organizator:

Društvo restavratorjev Slovenije in Skupnost muzejev Slovenije v sodelovanju s Posavskim muzejem Brežice

Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:

mag. Tanja Mesojedec

Kraj in datum dogodka:

Brežice, 22. 5. 2023

Strokovna srečanja konservatorjev-restavratorjev že triindvajset let organizirata Društvo restavratorjev Slovenije in Skupnost muzejev Slovenije v sodelovanju s posameznimi muzejskimi institucijami. Posavski muzej Brežice je bil gostitelj srečanja. Osrednja dogodka sta bila odprtje razstave in predstavitev novega zbornika. Razstava plakatov s predstavitvijo najnovejših dosežkov v stroki je bila na ogled do 30. junija.

Na razstavi sem sodelovala s plakatom *Posebna skrb za dekorativne predmete iz mavca*.

Prispevek je predstavil konservatorsko-restavratorske posege na polihromiranih mavčnih odlitkih, ki so del odprtih jaslavic iz cerkve sv. Petra v Črnomlju. Na pobudo župnika Janeza Žaklja iz Črnomlja smo se odločili, da restavriramo nekatere najbolj poškodovane kipe in ohranimo stare mavčne jaslice, ki od 70. let 20. stol. niso bile več v uporabi. Provenienca mavčnih jaslavic ni povsem znana. Predvideva se, da so bile izdelane v prvi polovici 20. stol. na Tirolskem.

Slika 1: Plakat z naslovom *Posebna skrb za dekorativne predmete iz mavca* (Oblikovala: Vita Weiss Babič)

9.4 Interno medsebojno izobraževanje zaposlenih ZVKDS, OE Novo mesto

Naziv dogodka:	Strokovna ekskurzija z ogledom obnovljenih spomenikov na Čatežu in Zaplazu z okolico
Organizator:	ZVKDS OE NM
Kraj in datum dogodka:	Čatež, 14. decembra 2023

V okviru rednega izobraževanja smo si zaposleni ZVKDS, OE Novo mesto, v četrtek, 14. 12. 2023, na terenu ogledali nekaj primerov obnove registrirane kulturne dediščine.

Najprej smo si na Zaplazu ogledali romarsko cerkev Matere božje (Čatež – Cerkev Matere božje na Zaplazu, EID 1-01717), ki je bila zgrajena 1906–1926 po načrtu R. Trea na mestu cerkve iz leta 1848. G. župnik Marko Japelj nam jo je predstavil, orisal potek njene obnove in načrte za prihodnost. Ogled smo nadaljevali v Razborah (Razbore – Sadna sušilnica, EID 1-12885), kjer smo si ogledali brezdimno vaško sušilnico za sadje, ki ima pravokotni tloris s sušilnim prostorom ter nadkritim predprostorom in stopniščem do kurišča. Lastnik sušilnice, g. Jože Zupančič nam je predstavil potek obnove peči v sušilnici ob navodilih in usmeritvah ZVKDS. Po obnovi v njej spet sušijo sadje. Na koncu smo se ustavili tudi v Krajevni skupnosti Čatež, kjer nas je gostoljubno sprejela predsednica KS ga. Mija Benedičič. Predstavila nam je dosedanje delo krajevne skupnosti, skupnost z aktivnimi društvi, načrte za prihodnost in trud za obnovo kulturnega doma, ki bi ga radi rešili pred nadaljnjim propadanjem. Izpostavila je prenovo enega izmed prostorov v Kulturnem domu na Čatežu, ki so ga preuredili v učilnico za potrebe delavnic.

Slika 1: Notranjost neorenesančne cerkve na Zaplazu. Od prvotne cerkve iz 1848 sta se ohranila podoba Marije z detetom (Goldenstein) in delno prezbiterij. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Slika 2: Vaška sušilnica za sadje je delno vkopana v breg, grajena iz opeke in pokrita z dvokapno streho na čop. (Foto: Pavla Peterle Udovič)

Naziv dogodka:	Torkova izobraževanja v Arkadah
Organizator:	ZVKDS OE NM (nosilec: mag. Dušan Štepec)
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	Mitja Simič, Uroš Bavec, Judita Podgornik Zaletelj
Kraj in datum dogodka:	Grad Grm, januar–december 2023

V letu 2023 je ZVKDS, OE Novo mesto, nadaljeval organizacijo internih izobraževanj zaposlenih, t. i. torkovih izobraževanj v Arkadah, ki so namenjena predvsem prenašanju strokovnega znanja in deljenju izkušenj med sodelavci ter tudi pridobivanju novega znanja s strani zunanjih strokovnjakov.

V letu 2023 so bila izvedena sledeča izobraževanja:

- 28. 3. 2023 – Društvo Marmorinke in Žiga Pavlovič (Društvo KIBLA): predstavitev projekta Digitalizacija stenskih slikopleskarskih vzorcev
- 30. 3. 2023 – Mitja Simič: *Parki in vrtovi Potsdama*
- 14. 11. 2023 – Mitja Simič: *Predstavitev Unesco dediščine – Kulturna krajina Wachau*
- 28. 11. 2023 – Uroš Bavec: *Kratka predstavitev razvoja arheološke stroke in pomena prve pomoči za kovinske arheološke najdbe*
- 5. 12. 2023 – Judita Podgornik Zaletelj: *Predavanje o Bazi 20*

Slika 1: Predavanje mag. Uroša Bavca o arheoloških metodah dela (Foto: Dušan Štepec)

Slika 2: Predavanje Judite Podgornik Zaletelj o Bazi 20 (Foto: Dušan Štepec)

9.5 Mednarodno sodelovanje

Naziv dogodka:	Ogled gradu Hmeljnik s strani nemških in avstrijskih kastelologov in konservatorjev
Organizator:	izr. prof. dr. Igor Sapač, Fakulteta za gradbeništvo, prometno inženirstvo in arhitekturo Univerze v Mariboru
Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:	mag. Dušan Štepec
Kraj in datum dogodka:	Hmeljnik, 13. 5. 2023

Dr. Igor Sapač je med 10. in 14. majem 2023 organiziral strokovno medievistično/kastelološko ekskurzijo po vzhodni Sloveniji za svoje avstrijske in nemške kolege. Njegova želja je bila, da bi kolege lahko peljal tudi na grad Hmeljnik, če bi mu na ZVKDS, OE Novo mesto, omogočili, da bi bil grad odprt in dostopen. Grad Hmeljnik so obiskali v soboto, 13. 5. 2023. Skupino obiskovalcev so sestavljali: konservatorji spomeniške službe (BDA) iz Avstrije: ddr. Patrick Schicht, mag. Gorazd Živkovič, Jürgen Moravi in Marina Kaltenegger, kastelolog iz Avstrije Martin Aigner in raziskovalec srednjeveške samostanske kulture ter prošt avguštinskega samostana Vornberg v Avstriji Bernhard Mayrhofer. Skupaj smo si ogledali ostanke gradu Hmeljnik. Dr. Igor Sapač je predstavil njegov stavbno zgodovinski razvoj, z naše strani pa smo predstavili, kaj se dogaja z gradom v zadnjem obdobju.

Slika 1: Igor Sapač z avstrijskimi in nemškimi kolegi pri razlagi stavbno zgodovinskega razvoja gradu (Foto: Dušan Štepec)

Slika 2: Dušan Štepec in Gorazd Živkovič iz avstrijske spomeniške službe pri debati na grajskem dvorišču (Foto: Igor Sapač)

Naziv dogodka:

**10. simpozij etnologov konservatorjev (SEK)
Republike Slovenije, Republike Severne
Makedonije, Republike Srbije, Republike Bosne
in Hercegovine in Republike Hrvaške**

Organizator:

**mednarodni organizacijski odbor (v
soorganizaciji ZVKDS OE NM)**

Sodelujoči sodelavci ZVKDS OE NM:

mag. Dušan Štepec, Dušan Strgar

Kraj in datum dogodka:

Šibenik in Trogir (HR), 4. do 6. 10. 2023

10. simpozij etnologov konservatorjev je bil od 4. do 6. oktobra 2023 v Šibeniku in Trogirju na Hrvaškem z osrednjim naslovom Teoretični in družbeni kontekst konservatorskega dela. Pripravili so ga hrvaški kolegi in kolegice: Ivo Glavaš, Jasna Popović, Ana Mlinar in Krešimir Mijakovac v sodelovanju z Dušanom Štepcem in Dušanom Strgarjem, obema z novomeške območne enote ZVKDS. Zunanje članice organizacijskega odbora pa so bile: Neža Čebrov Lipovec s Filozofske fakultete v Ljubljani, Sanja Lončar s Filozofske fakultete v Zagrebu, Ivana Radovani s Konservatorskega oddelka v Splitu in Andreja Manzoni s Konservatorskega oddelka na Reki.

Simpozij so podprli obe mesti Šibenik in Trogir ter Ministrstvo za kulturo in medije Republike Hrvaške.

Z ZVKDS smo se ga udeležili: Andreja Bahar Muršič z OE Ljubljana, Saša Roškar in Ana Zupančič z OE Kranj, Andrejka Ščukovt z OE Nova Gorica, Božena Hostnik in Maša Čas Zajc z OE Celje ter Dušan Štepec in Dušan Strgar z OE Novo mesto. Posvetu je prisostvovala še Tina Krašovic z Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo ljubljanske Filozofske fakultete.

Udeležence posveta so pozdravili: Ana Mlinar v imenu Organizacijskega odbora simpozija, Željko Burić, župan Šibenika, Ante Bilić, župan Trogirja, Tomislav Petrinec z Ministrstva za kulturo in medije Republike Hrvaške, Estela Radonjić Živkov, namestnica direktorice Republiškega zavoda za varstvo kulturnih spomenikov Republike Srbije in Jernej Hudolin, generalni direktor ZVKDS.

Slika 1: Udeleženci simpozija v Hiši umetnosti Arsen v Šibeniku (Foto: Dušan Strgar)

Slika 2: Zbornik referatov 9. simpozija etnologov konservatorjev, ki je bil izdan v letu 2023 in predstavljen v Šibeniku.

V uvodnem delu sva Ana Mlinar in Dušan Strgar prejela pisno zahvalo Ministrstva za kulturo in medije Republike Hrvaške za večletno organiziranje simpozija.

Predavanja so potekala po posameznih sklopih. V prvem delu prvega sklopa Pregled stanja dediščine v posamezni državi so predavali: dr. Vito Hazler, dr. Nermina Mujezinović, Božidar Krstanović, dr. Franko Čorić, medtem ko se dr. Viktorija Momeva Altiparmakovska iz Severne Makedonije posveta ni utegnila udeležiti.

V drugem delu prvega sklopa z naslovom Naravne in družbene spremembe, ki ogrožajo dediščino, so sodelovali: mag. Filip Đinđić, Estela Radonjić Živkov, Jasna Popović, Marin Buble, Karolina Lukač, Krešimir Mijakovac, Andrejka Ščukovt, Ana Mlinar, Anita Gamulin, Marija Aleksić Čevrljaković, mag. Katarina Grujović Brković, Milica Tomić, dr. Leda Šiling in Adel Grbić Ludaši.

Po predavanjih prvega dne smo opravili še ogled starega mestnega jedra Šibenika, po katerem nas je vodil šibeniški konservator Ivo Glavaš, potem pa so domačini organizirali še skupno večerjo.

Naslednji dan smo začeli s sklopom Naravne in družbene spremembe, v katerem so predavali: Božena Hostnik, Nenad Karamijalković, Ljubica Dimitrijević, Zrinka Radunić, Hrvoje Vuletić, Jelena Munjić, Andreja Bahar Muršič in izr. prof. dr. Jadran Kale.

V drugem tematskem sklopu z naslovom Izzivi ohranjanja, rekonstrukcije in adaptacije so svoja dela predstavili Bojana Mihaljević, Dušanka Stanković, Marija Dragišić, Milica Nanić, Saša Roškar, Estela Radonjić Živkov in dr. Ivo Glavaš.

Po predavanjih drugega dne smo najprej pod vodstvom konservatorja Iva Glavaša opravili na ogled trdnjave Sveti Nikola, potem pa v polni predavalnici Hiše umetnosti Arsen prisostvovali še predstavitvi knjige Vodič kroz suhozidnu baštinu Šibensko-kninske županije avtorja Jadrana Kaleja.

Tretji dan so domačini organizirali avtobusni prevoz v Trogir, kjer smo v mestni predavalnici nadaljevali delo s sklopom Tradicionalna gradbena znanja, tehnike in obrti pri obnovi kulturne dediščine. Po uvodnem predavanju mag. Dušana Štepeca so sledili: dr. Damir Hadžić, Ana Radovanac Živanov, izr. prof. dr. Sanja Lončar, dr. Danka Radić, Sanja Acalija in Sanja Buble.

Slika 3: Udeleženci posveta v trogirski mestni hiši (Foto: Krešimir Mijakovac, arhiv Konservatorskega oddelka v Slavonskem Brodu)

Po zadnji razpravi sva Dušan Štepec in Dušan Strgar podala nekaj kratkih konstatacij o delu simpozija in predlogov za sklepe. Nato je Jasna Popović vse prisotne udeležence posveta popeljala na strokovni ogled starega mestnega jedra Trogirja. Simpozij smo zaključili z ogledom vasi Škopljanci in poznim kosilom, s katerim so nas počastili organizatorji posveta.

V soboto, 7. 10. 2023, smo slovenski udeleženci posveta opravili še ogled območja in stanja suhozidnih struktur (zidov in »bunj«) v Srimi, potem pa še ogled zunanjščine in dvorišča pravoslavnega samostana Krupa ter suhozidni dvanajstločni Kudin most iz lehnjaka na reki Krupi.

9.6 Objave

Britovšek, Tina: Črnomelj – Cerkev sv. Petra (EID 1-1729); Rožanec – Arheološko najdišče Stobe (EID 1-30935); Trebnje – Arheološko najdišče Mala jama (EID 1-30937); Trebnje – Arheološko najdišče Velika jama (EID 1-30936); Učna pot Kučar–Kolpa. V: Varstvo spomenikov. Poročila. Ljubljana: ZVKDS, 2024 (v tisku)

Britovšek, Tina: Predlog izhodišč obravnave človeških posmrtnih ostankov. Konservatorski pogled na primeru arheoloških izkopavanj v historičnem mestnem jedru Črnomelj. V: Arheo. Arheološka obvestila. Glasilo Slovenskega arheološkega društva, št. 40, 2023, str. 75–81

Fabjančič, Lucija: Cerkev sv. Ožbalta v Pečicah. Ob 160. obletnici posvetitve 1863–2023 (informativna zloženka). Pečice: Župnija sv. Peter pod Sv. Gorami; ZVKDS, OE Novo mesto, 2023

Krevelj, Ana: Umetnostni značaj cerkve sv. Petra in kostnice. V: Miha Šimac (ur.), Od sv. Petra do sv. Križa. Od farne cerkve do trebelske podružnice. Ljubljana, 2024 (v tisku)

Mesojedec, Tanja: Semič – Cerkev sv. Štefana (božji grob); Črnomelj – Cerkev sv. Petra (jaslice). V: Varstvo spomenikov. Poročila. Ljubljana: ZVKDS, 2024 (v tisku)

Strgar, Dušan: Narska listina in razumevanje kulturne dediščine. V: Zbornik 9. simpozijuma etnologa konzervatora. Zavod za zaščito spomenika kulture Beograd, Beograd, 2023, str. 4–10

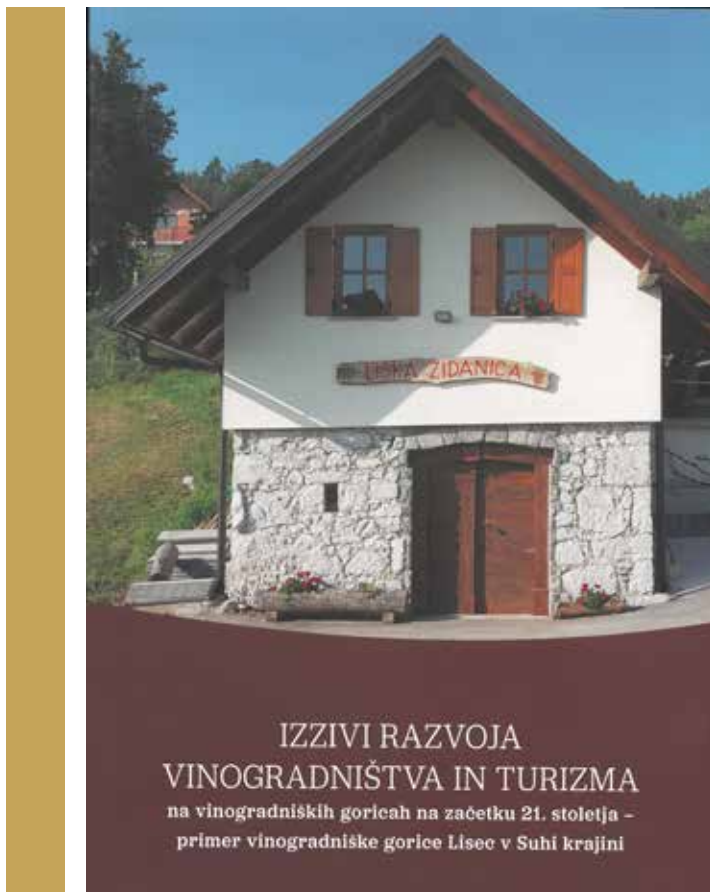
Štepec, Dušan: Problematika (ne)vzpostavitve seznama usposobljenih izvajalcev na kulturni dediščini v konservatorski praksi. V: Zbornik 9. simpozijuma etnologa konzervatora. Zavod za zaščito spomenika kulture Beograd, Beograd, 2023, str. 185–206

Štepec, Dušan: Vinogradniško društvo »Lisec« kot primer dediščinske skupnosti. V: Barbara Pavlakovič Farrell (ur.), Izzivi razvoja vinogradništva in turizma na vinogradniških gorica na začetku 21. stoletja. Primer vinogradniške gorice Lisec v Suhi krajini. Dobrnič: Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem; Društvo vinogradnikov »Lisec« Dobrnič; ZVKDS, OE Novo mesto, 2023, str. 19–43

Štepec, Dušan: Kaj z vinogradniško dediščino na Dolenjskem? V: Barbara Pavlakovič Farrell (ur.), Izzivi razvoja vinogradništva in turizma na vinogradniških gorica na začetku 21. stoletja. Primer vinogradniške gorice Lisec v Suhi krajini. Dobrnič: Univerza v Mariboru, Fakulteta za turizem; Društvo vinogradnikov »Lisec« Dobrnič; ZVKDS, OE Novo mesto, 2023, str. 64–89

Slika 1: Predstavitev strokovne monografije o vinogradniških gorica na Liscu 19. novembra 2023 (Foto: arhiv Vinogradniškega društva »Lisec« Dobrnič)

Slika 2: Naslovnica strokovne monografije (Foto: arhiv Vinogradniškega društva »Lisec« Dobrnič)

Kolektiv ZVKDS, Območna enota Novo mesto v letu 2023 (Foto: Franc Aš)

